

SURU SE SURU KAR

DEEL 1

EEN AUDIO-VISUELE CURSUS SARNAMI HINDOESTANI VOOR BEGINNERS

L. G. Alexander

© 1978 Stichting Instituut voor Taalwetenschap
Alle rechten voorbehouden
Tweede herziene druk 2000 3 C
Printed in Suriname

This edition of New Concept English: First things First: student's Book is published by arrangement with Pearson Education Limited.

**© 1978 Stichting Instituut voor Taalwetenschap
Alle rechten voorbehouden
Tweede herziene druk 2000 3C
Printed in Suriname**

INHOUD

Voorwoord	Blz. 1
Inleiding	4
Getallen	8
Les 1	10
Les 2	14
Les 3	19
Les 4	22
Les 5	29
Les 6	36
Les 7	43
Les 8	49
Les 9	55
Les 10	63
Les 11	71
Les 12	76
Les 13	80
Les 14	85
Les 15	91
Les 16	97
Les 17	104
Les 18	111
Les 19	117
Les 20	124
Grammaticale toelichting bij de lessen	131
Grammaticale index	184
Woordindex	187

SURU SE

SURU KAR

GEBRUIKERS HANDLEIDING

VOORWOORD

Dit boek is het eerste deel van een cursus Sarnami Hindoestani, de taal van de Hindoestaanse bevolking van Suriname. De cursus zal uit twee delen bestaan en is gebaseerd op "First Things First", een audio-visuele cursus voor beginners, door L.G.Alexander, uitgegeven in 1967 door Longman Group Ltd. Londen. De volgorde en de inhoud van de lessen komen dan ook nagenoeg overeen met die van "First Things First".

In zijn instructies voor de leraar schrijft de heer Alexander o.a. het volgende: "Het leren van een taal is niet het zich eigen maken van een aantal regels en een uitgebreide woordenschat opbouwen. Het doel van de leraar moet niet zijn zijn leerlingen veel bij te brengen over de taal, maar ze te leren die taal te gebruiken. Of een leerling de taal beheerst, blijkt uit zijn gebruik van die taal en niet uit zijn kennis van de regels ervan. Het leren van een taal komt in dit opzicht sterk overeen met het leren bespelen van een muziekinstrument. De oefeningen die de leerling doen moet, hebben maar een doel op het oog: vaardigheid in het gebruik van de taal. Iemand die veel van de grammatica van de taal heeft geleerd, maar de taal niet *gebruiken* kan, bevindt zich in dezelfde positie als een pianist die vertrouwd is met de harmonieleer, maar geen piano kan spelen. Of een leerling een taal kent, moet dus niet worden beoordeeld naar wat hij erover weet, maar naar zijn spreekvaardigheid.

Om een vaardig spreker te worden moet de leerling bedreven raken in het gebruik van de juiste taalpatronen. De belangrijkste elementen van een taal zijn niet, zoals men vroeger dacht, de woorden, maar de zinnen. Woorden leren buiten het zinsverband kan dan ook verspilling van tijd betekenen, want niet alle woorden zijn gelijk. Wij moeten *structuurwoorden* en *lexicale woorden* van elkaar onderscheiden. Woorden als *ik, jij, hij* enz. zijn *structuurwoorden*. Het gebruik daarvan kan nauwkeurig omschreven worden; ze maken deel uit van een grammaticaal systeem. Woorden als *boom, plant bloem*, enz. zijn zuiver *lexicaal*. Voor de leerling is het leren hanteren van de structuurwoorden de sleutel tot het gebruik van de taal. De betekenis van de zinspatronen hangt immers grotendeels af van de functie van de structuurwoorden daarin.

Wat moet men leren?

De leerling moet voldoende oefening krijgen in de vier vaardigheden die de grondslag zijn van het kennen van een taal: hij moet de taal leren verstaan, spreken, lezen en schrijven. Er zijn veel cursussen waarbij de nadruk ligt op het schrijven van de taal. Dan leert men zijn ogen gebruiken in plaats van zijn oren, en wanneer de leerling steeds moeilijkheden heeft met de uitspraak, de klemtoon en de intonatie, is dat te wijten aan de tyrannie van het gedrukte woord.

Als de leraar zijn leerlingen in de vier bovengenoemde vaardigheden wil oefenen, moet hij de hem beschikbare tijd doeltreffend gebruiken. Doeltreffend houdt in, het gebruik van een methode die in de kortst mogelijke tijd de beste resultaten geeft. Daarom moet de volgende werkwijze als axiomatisch beschouwd worden:

- ◆ Voordat de leerling iets uitspreekt, moet hij er eerst naar geluisterd hebben.
- ◆ Voordat hij iets leest, moet hij het eerst uitgesproken hebben.
- ◆ Voordat hij iets schrijft, moet hij het eerst gelezen hebben.

Ik vertrouw dat er mensen zullen zijn in Suriname die zich langs deze weg de vaardigheden van de aldaar gesproken Hindoestaanse taal zullen kunnen toeëigenen en dat deze cursus hen daarbij van dienst zal zijn.

Rest mij nog mijn dank te betuigen aan mejuffrouw W.Dihal en aan de heer en mevrouw Banwarie voor hun onmisbare hulp bij het samenstellen van deze cursus.

Tijdens een studieperiode aan het Summer Institute of Linguistics in Panama in 1976 heb ik onder leiding van de heer S.H.Levinsohn de taalkundige commentaren bij deze cursus geschreven. Ook hem ben ik hiervoor veel dank verschuldigd. De taalkundige gegevens, die mijn collega mejuffrouw A.L.Bosch tot mijn beschikking stelde, waren bijzonder waardevol bij het schrijven van de commentaren en ik ben haar dan ook zeer erkentelijk voor het gebruik van de resultaten van haar studie.

Bovendien gaat mijn dank uit naar Longman Group Ltd. Londen, voor hun toestemming om gebruik te maken van de lessen van "First Things First", en ook van de illustraties, die Carolyn R.Dyk aangepast heeft aan de situatie in Suriname.

Paramaribo, Suriname
Oktober 1978

A.B.Huiskamp
Mederwerkster
Instituut voor Taalwetenschap

Bij de tweede druk:

Na meer dan twintig jaar is het hoog tijd om dit boek te reviseren voor een tweede druk. We hebben in die tijd veel over de taal en de cultuur van de Surinaamse Hindoestanen geleerd en dat is in deze gereviseerde uitgave verwerkt. Het feit dat dit boek gebaseerd is op een westerse cultuur, blijft een nadeel. Het alternatief zou zijn een geheel nieuw boek te schrijven. Geprobeerd is om het aantal leenwoorden te reduceren. Verder zijn grammaticale onjuistheden bijgesteld. Ook is er een lijst met getallen aan het boek toegevoegd omdat gebleken is dat niet alle Hindoestanen alle getallen in het Sarnami kennen. Deze cursus wordt nu in de officiële spelling uitgegeven, die bij de eerste uitgave nog niet was aangenomen.

Mijn dank aan Pearson Education Limited, opvolger van Longman Group Ltd. London, voor hun toestemming voor de tweede herziene druk.

Hopelijk zal deze gereviseerde uitgave weer aan velen die het Sarnami Hindoestani willen leren, goede diensten bewijzen.

Paramaribo, Suriname
December 2000

A.L.Bosch
Medewerkster
Stichting Instituut voor Taalwetenschap

HOE MEN TOT DE BESTE RESULTATEN KOMT

De gebruiker van deze cursus kan zich beperken tot de Sarnami Hindoestani lessen, de cassette banden en de conversatie oefeningen om spreekvaardigheid te verkrijgen in deze taal. Toch zullen zij die meer willen weten over de principes die aan de geleerde zinspatronen ten grondslag liggen, het grammaticale en lexicale commentaar in dit boek zeker interessant en waardevol vinden. Denkt u er echter wel aan altijd eerst de tekst van de les te oefenen voordat u zich in het commentaar verdiept.

Bij het bestuderen van deze leergang is de hulp van iemand die Sarnami Hindoestani als zijn moedertaal spreekt, onontbeerlijk. Hij of zij moet duidelijk en gearticuleerd spreken en bereid zijn om de inhoud van elke les met de cursist te oefenen. Bovendien moet hij de uitspraakoefening, de tekst van de les en de oefening van zinspatronen op de band lezen. Dit betekent dat er ook een bandrecorder gebruikt moet worden. Aanwijzingen over de bandopnamen vindt u in de hiernavolgende instructie.

Om alle stof te kunnen behandelen zult u per les anderhalf uur nodig hebben. Bij een les per week hoort per dag een uur oefentijd om klaar te zijn voor de volgende les. Daarom zal het in de meeste gevallen raadzaam zijn om niet meer dan twee lessen per week te leren, tenzij u meer dan twee uur per dag kunt vrijmaken.

1. HOE WORDT DE LES GEGEVEN?

A. De uitspraakoefening

Elke les begint met een uitspraakoefening. Daarin worden de klanken geoefend die niet in het Nederlands voorkomen en die dus aangeleerd moeten worden. Aan het begin van elke les spreekt de leraar ieder woord van deze oefening uit en de cursist spreekt het na. Waar nodig verbetert de leraar zijn uitspraak. Dit wordt enige malen herhaald, maar niet voor langer dan vijf minuten. Daarna leest de leraar de uitspraakoefening op de band en laat daarbij zoveel ruimte tussen de woorden open dat de cursist thuis verder kan oefenen. Het is het beste om zowel thuis als in de les de uitspraakoefening eerst te doen, omdat dit meestal ervaren wordt als het minst interessante deel van de les.

B. De tekst van elke les. Luisteren.

De leraar zegt: “*Sun.*” ‘Luister.’ en leest het gesprek of de tekst tweemaal, terwijl de cursist zijn boek gesloten houdt. Zo kan hij zich concentreren op het luisteren naar de intonatie van de Sarnami Hindoestani woorden en zinnen.

Nu zegt de leraar: “*Ápan pustak khol de.*” ‘Doe uw boek open’, en: “*Dekh aur sun.*” ‘Kijk en luister.’ Dan leest hij de tekst weer tweemaal, terwijl de cursist de tekst bedekt houdt en met behulp van de plaatjes probeert er zoveel mogelijk van te begrijpen.

De leraar zegt nu: “*Ápan pustak band kar de.*” ‘Sluit uw boek.’ En leest de tekst nog eens terwijl de cursist weer luistert.

Luisteren en naspreken.

De cursist houdt zijn boek gesloten. De leraar zegt: “*Sun aur phir se bol.*” ‘Luister en spreek na.’ Dan leest hij elke zin op iets minder dan de normale snelheid en de cursist spreekt hem na. De leraar verbetert waar nodig de uitspraak en let ook op de intonatie. De hele tekst wordt zo enkele malen doorgenomen, terwijl de cursist de klanken en de intonatie nauwkeurig naspreekt.

Luisteren en lezen.

De leraar zegt: “*Ápan pustak khol de, sun aur parh.*” ‘Open uw boek, luister en lees.’ Nu leest de leraar telkens een zin van de tekst voor en laat de cursist die zin ook voorlezen. Nu pas leest hij voor het eerst de geschreven tekst. Dit luisteren en lezen wordt enige malen herhaald.

De bandopname van de tekst.

- ◆ De leraar leest nu de tekst op de band met zoveel tussenruimte tussen de zinnen dat de cursist ze herhalen kan.
- ◆ Dan wordt het hele gesprek of de hele tekst weer op de band gelezen, maar nu op normale spreeknelheid. Thuis kan de cursist deze tweede opname gebruiken om de intonatie mee te neuriën en ook om ‘mee’ te spreken. Daarbij blijft hij steeds enkele lettergrepen achter bij de spreker op de band.
- ◆ Beide opnamen worden meteen gecontroleerd om er zeker van te zijn dat de cursist er thuis mee oefenen kan.

C. De naspreekoefening

De naspreekoefening begint met de opdracht: “*Phir se bol.*” ‘Spreek na’ en hoort bij de tweede serie plaatjes. De cursist kijkt alleen naar de plaatjes en herhaalt eerst het nummer van het plaatje en daarna de woorden of de zinnen van de naspreekoefening die bij dat plaatje horen. De leraar leest nu deze oefening met genoeg tussenruimten, zodat de cursist hem thuis kan naspreken.

De plaatjes van de eerste zestien lessen zijn doorgenummerd. Hierdoor worden de Sarnami Hindoestani telwoorden zonder veel moeite aangeleerd. Voor het geval de leraar niet alle telwoorden in het Sarnami kent, is een lijst met getallen in het begin van dit boek opgenomen.

- ◆ De oefening van bepaalde zinspatronen onder het opschrift “*Jaise Hindustáni logan bole hai,*” ‘zoals Hindoestanen het zeggen’.
- ◆ Deze oefening bestaat doorgaans uit een vraag over het plaatje en een antwoord op die vraag. De leraar zegt en de cursist herhaalt eerst het nummer, dan de vraag en dan het antwoord van elk plaatje. De cursist bekijkt alleen de plaatjes, terwijl de leraar zijn uitspraak, waar nodig, verbetert.

D. De bandopname van “*Jaise Hindustáni logan bole hai*”

De leraar leest deze oefening op de band en laat daarbij na elk nummer, na elke vraag en na elk antwoord zoveel ruimte open dat de cursist eerst het nummer, dan de vraag en daarna het antwoord naspreken kan.

Ook nu wordt de opname meteen gecontroleerd. De cursist luistert naar de opname, terwijl hij elk onderdeel naspreekt.

2. HET HUISWERK VOOR DE VOLGENDE LES

Dit bestaat uit het dagelijks oefenen van de uitspraakoefeningen en de tekst van de les. De cursist gaat hierbij als volgt te werk:

- a. met alleen de plaatjes voor zich spreekt hij elke zin na in de daarvoor bestemde pauzes op de band.
- b. Dan neuriet hij alleen de intonatie van de tekst die op spreeknelheid opgenomen is.
- c. Daarna gaat hij terug naar a. en spreekt de tekst weer zin voor zin na.
- d. Nu spreekt hij de tekst die op spreeknelheid is opgenomen 'mee' en blijft daarbij steeds enkele lettergrepen achter bij de spreker op de band.

Dan worden a, b, c en d enkele malen herhaald.

De zinspatronen "*Jaise Hindustáni logan bole hai*". Terwijl hij ook nu alleen de plaatjes voor zich heeft, moet de cursist:

- a. eerst het nummer naspreken, dan de vraag en ook het antwoord, in de daarvoor bestemde pauzes op de band.
- b. Nadat a. enige malen is herhaald, spreekt hij nu alleen het nummer na, geeft dan antwoord op de vraag, luistert of zijn antwoord goed was, en herhaalt daarna het juiste antwoord. Ook b. wordt enige malen herhaald.

3. DE SCHRIFTELIJKE OEFENING: E. "*LIKHE KE PÁTH*". DEZE WORDT NIET EERDER GEMAAKT DAN KORT VOOR DE VOLGENDE LES.

- ◆ Het overhoren van het huiswerk gebeurt in de vorm van een gesprek: F. "*Bát-cit*". De leraar begint de volgende les altijd met een vraag en antwoordspel. Dit vindt u aan het einde van elke les. Zo kan de leraar nagaan of de cursist klaar is voor de nieuwe les en de cursist kan nagaan of hij de uren die hij aan de les besteed heeft, resultaten hebben opgeleverd. Thuis oefenen is het geheim van een geslaagde conversatie en men kan dan ook nooit teveel oefenen. De leraar laat de cursist de eerste vraag en het eerste antwoord van elk onderdeel van dit gesprek eerst horen. De cursist heeft alleen de plaatjes voor zich en antwoordt telkens op de vragen die de leraar hem stelt. Er zijn onderdelen waarbij de cursist de vragen stelt en de leraar antwoord geeft. Deze oefening in conversatie kan ongeveer een half uur van de les in beslag nemen en moet in een vlot tempo plaats vinden, zodat de cursist geanimeerd blijft deelnemen aan het gesprek.
- ◆ De correctie van de schriftelijke oefening. De cursist leest zijn werk voor en brengt zelf waar nodig, verbeteringen aan. Daarna kan de leraar de oefeningen snel doorlezen als hij dat wil.

◆ **Het dictee**

De leraar leest minstens vijf zinnen van de tekst op dicteersnelheid. Vanaf les 17 moet hij ook enkele getallen dicteren. De cursist kijkt daarna het dictee zelf na, met behulp van de tekst. Het nazien van het schriftelijk werk en het dictee moeten niet meer dan 15 minuten van de les in beslag nemen, zodat er 45 minuten overblijven voor de nieuwe les. Die begint weer met een uitspraakoefening en wordt verder precies zo behandeld als de vorige les.

GETALLEN

1	ek	11	gyára	21	ekkáis
2	dui	12	bára	22	báis
3	tin	13	terá	23	teis
4	cár	14	chaudá	24	caubis
5	pánc	15	pandrá	25	pacis
6	chau	16	sorá	26	chaubis
7	sát	17	satrá	27	sattáis
8	áth	18	atthára	28	attháis
9	nau	19	onnáis	29	ontis
10	das	20	bis	30	tis
31	ektis	41	ektális	51	ekkáwan
32	battis	42	bayális	52	báwan
33	teitis	43	teitális	53	tirpan
34	cautis	44	cauwális	54	cauwan
35	paitis	45	paintális	55	pacpan
36	chattis	46	chiyális	56	chappan
37	saitis	47	saintális	57	satáwan
38	artis	48	artális	58	attháwan
39	ontális	49	oncás	59	onsáth
40	cális	50	pacás	60	sáth
61	eksáth	71	ekhatter	81	ekási
62	básáth	72	bahatter	82	beyási
63	tirsáth	73	tihatter	83	tirási
64	causáth	74	cauhatter	84	caurási
65	painsáth	75	pachatter	85	pacási
66	chiyásáth	76	chihatter	86	chiyási
67	sarsáth	77	sahatter	87	satási
68	arsáth	78	aṭhatter	88	aṭhási
69	onhatter	79	onási	89	nauwási
70	sattar	80	assi	90	nabbe
91	ekánbe	105	ek sau pánc		
92	bánbe	124	ek sau caubis		
93	tiránbe	1000	ek hajár		
94	cauránbe	10.000	das hajár		
95	pacánbe	100.000	laakh		
96	chiyánbe	1.000.000	das laakh		
97	sattánbe				
98	atthánbe				
99	ninnánbe				
100	sau (ek sau)				

SURU SE
SURU KAR

Bhág 1

Manai log khátin jaun mánge hai
Sarnámi Hindustáni sikhe

PÁTH 1

A. Thik se sun aur bol: a, á

band	bát	bára	sawál
dhar	lál	dádá	barsát
ham	rát	náná	jabáb
kar	sát	chápá	hamár
sab	kám	chátá	kamkartá

band	bát	bára	sawál
dhar	lál	dádá	barsát
ham	kám	sawál	jabáb
kám	kar	chápá	chápá
kar	rát	chátá	hamár

B. E bahin, sun!

Tu ká mánge hai?

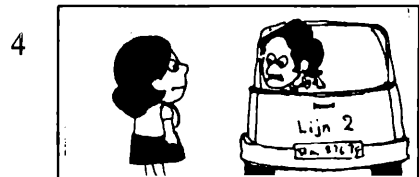
I tor tás hai?

Tu ká bolle?

I tor tás hai?

Hán, hamár hai.

Bahut dhanbád!

C. I tor _____ hai? I ápkē _____ hai?

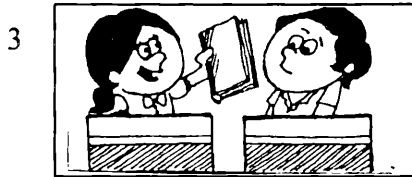
Phir se bol:

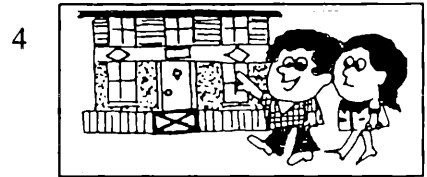
tor gáři

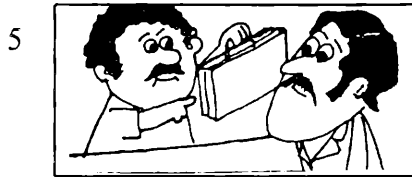
tor tás

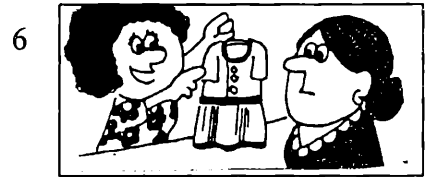
tor pustak

tor ghar

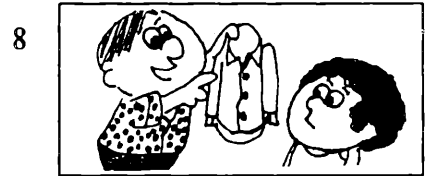
tor fális

tor kaprá

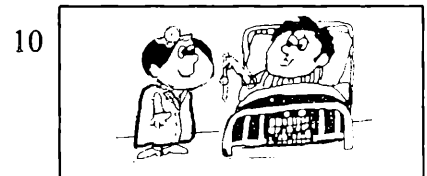
tor lahangá

tor sonth

ápkē kalam

ápkē ghari

D. Jaise Hindustáni logan bole hai

Nam̄bar:	1. I tor gáři hai?	Háñ, hamár hai.
	2. I tor tás hai?	Ná, hamár ná hai.
	3. I tor pustak hai?	Háñ, hamár hai.
	4. I tor ghar hai?	Ná, hamár ná hai.
	5. I tor fális hai?	Háñ, hamár hai.
	6. I tor kaprá hai?	Ná, hamár ná hai.
	7. I tor lahangá hai?	Háñ, hamár hai.
	8. I tor sonth hai?	Ná, hamár ná hai.
	9. I tor kalam hai?	Háñ, hamár hai.
	10. I tor ghari hai?	Ná, hamár ná hai.

(Ab mástar ji ke cáhi A, B, C aur D banti par parhe ke.)

E. Likhe ke páth

Sarnámi ke bát sikhe likhe khátin páth 1B ekát dáfe likh.

F. Bát-cit (Sikhe wálá ke cáhi kháli chápá dekhe ke.)

1. Jabáb: Hán, hamár hai.

Mástar ji : Dekh nambar 10 I tor ghari hai?
Sikhe wálá: Hán, hamár hai.

M Dekh nambar 6 I tor kaprá hai?

M : Dekh nambar 7 I tor lahangá hai?

M Dekh nambar 4 I tor ghari hai?

M : Dekh nambar 9 I tor kalam hai?

2. Jabáb: Ná, hamár _____ ná hai, hamár _____ hai.

Mástar ji : Dekh nambar 5 I tor gari hai?
Sikhe wálá: Ná, hamár gari ná hai, hamár falis hai.

M. Dekh nambar 2 I tor kalam hai?

M. Dekh nambar 1 I tor tas hai?

M Dekh nambar 9 I tor ghari hai?

M Dekh nambar 8 I tor pustak hai?

M Dekh nambar 10 I tor lahangá hai?

M : Dekh nambar 3 I tor sonth hai?

M Dekh nambar 4 I tor falis hai?

M Dekh nambar 6 I tor gari hai?

M Dekh nambar 2 I tor kaprá hai?

3. Ab sikhe wálá F 1 aur 2 punche hai: Dekh nambar ____ .
I ápke ____ hai?
Tab mástar ji jabáb dewe hai.
4. Mástar ji aur sikhe wálá pári párá páth 1B bole hai. Ulogke cáhi kháli chápá dekhe ke.

PÁTH 2

A. Thik se sun aur bol: e, i, en

de	ek	khele	bhen <u>r</u> á
le	dekh	dewe	dekhá
ke	tem	dekhe	ekgo
se	khel	eke	tera
men	per	emen	betá

dhire	didi	emen	didi
phir	ci <u>t</u> thi	khele	eke
thik	chitir	dhire	ci <u>t</u> thi
ji	bitir	dewe	chitir
cij	pili	dekhe	bitir

B. Hamár fális aur hamár chátá dei deihe to

I hamár nambar hai.

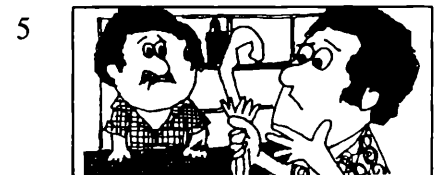
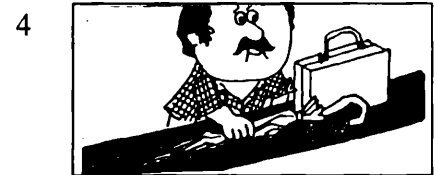
Nambar pánc.

Tor chátá aur tor fális.

I hamár chátá ná hai.

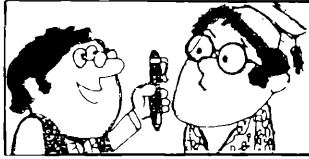
I tor chátá hai?
Ná, ehun ná hai.

I wálá hai?
Hán, ehin hai.
Bahut dhanbád.

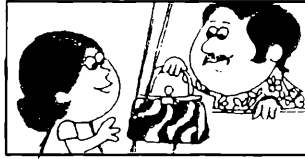
C. Phir se bol: I tor _____ hai? I ápké _____ hai?

1

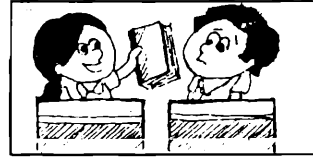
I ápké kalam hai?

2

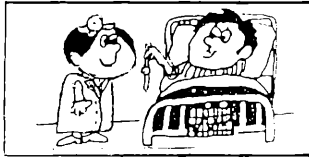
I tor tás hai?

3

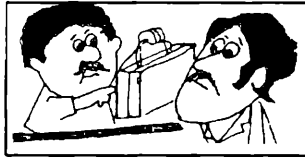
I tor pustak hai?

4

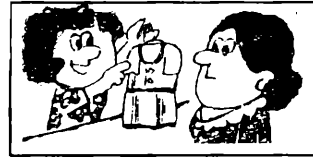
I ápké gharī hai?

5

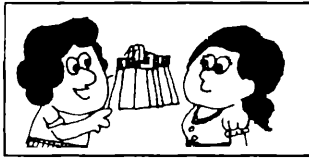
I tor fālis hai?

6

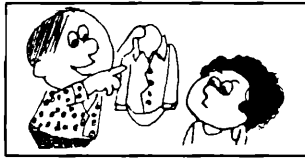
I tor kaprá hai?

7

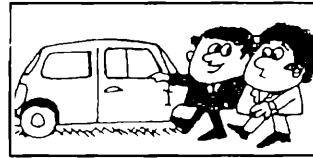
I tor lahangá hai?

8

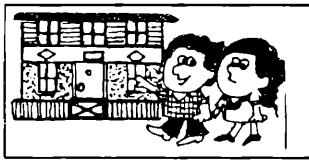
I tor sonth hai?

9

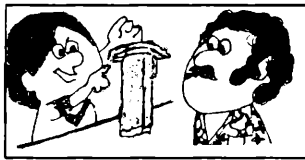
I tor gári hai?

10

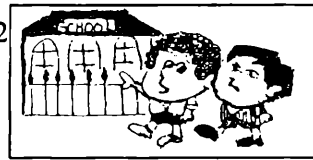
I tor ghar hai?

11

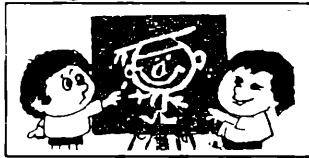
I tor pajámá hai?

12

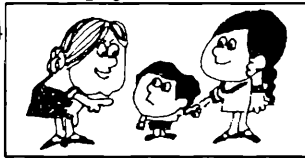
I tor skul hai?

13

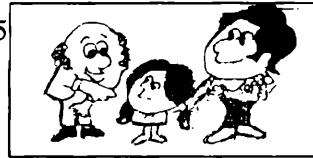
I tor mástar hai?

14

I tor beṭwá hai?

15

I tor biṭiyá hai?

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar 1. I ápké kalam hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 2. I tor tás hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 3. I tor pustak hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 4. I ápké gharī hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 5. I tor fālis hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 6. I tor kaprá hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 7. I tor lahangá hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 8. I tor sonth hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.

Nambar 9.	I tor kalam hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.	Nambar 10.	I tor ghar hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.
Nambar 11.	I tor pajámá hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.	Nambar 12.	I tor skul hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.
Nambar 13.	I tor mástar hai?
Ná, hamár ná hai, tor hai.	Nambar 14.	I tor beṭwa hai?
Hán, hamár hai.
Nambar 15.	I tor biṭiya hai?
Hán, hamár hai.		

(Ab mástar ji ke cáhi A aur C banti par parhe ke.)

E. Likhe ke páth

1. Sarnámi ke bát sikhe likhe khátin páth 2 B ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: chátá

I tor chátá hai? Ná, hamár chátá ná hai, tor hai.

Ab tu apane se likh:

kalam	fális
ghar	gári
ghari	kaprá
pustak	sonth
tás	lahangá

F. Bát-cit. (Sikhe wálá ke cáhi kháli chápá dekhe ke.)

1. Jabáb : Ná, hamár _____ ná hai, hamár _____ hai.

Mástar ji : Dekh nambar 5. I tor kaprá hai?
Ná hamár kaprá ná hai, hamár fális hai.

M. : Dekh nambar 11. I tor sonth hai?
S w. : Ná, hamár sonth ná hai, hamár pajámá hai.

M. : Dekh nambar 10. I tor skul hai?
S w. : Ná, hamár skul ná hai, hamár ghar hai.

M. : Dekh nambar 4. I ápke pustak hai?
S w. : Ná, hamár pustak ná hai, hamár ghari hai.

- M. Dekh nambar 14. I tor biṭiyá hai?
S w. Ná, hamár biṭiyá ná hai, hamár beṭwá hai.
- M. Dekh nambar 15. I tor beṭwá hai?
S w. Ná, hamár beṭwa ná hai, hamár biṭiyá hai.
2. Pahilá sikhe wálá : Dekh nambar 2. I tor tás hai?
Dusará sikhe wálá : Háñ, hamár tás hai.
- S w. 1 : Dekh nambar 7. I tor pajámá hai?
S w. 2 : Ná, hamár pajámá ná hai, hamár lahangá hai.
- S w. 1 : Dekh nambar 3. I tor pustak hai?
S w. 2 : Háñ, hamár pustak hai.
- S w. 1 : Dekh nambar 9. I tor ghar hai?
S w. 2 : Ná, hamár ghar ná hai, hamár gáři hai.
- S w. 1 : Dekh nambar 13. I tor mástar hai?
S w. 2 : Háñ, hamár mástar hai.
- S w. 1 : Dekh nambar 4. I tor kalam hai?
S w. 2 : Ná, hamár kalam ná hai, hamár ghaři hai.
3. Jabáb: Ná, ápke _____ ná hai, hamár hai.
Mástar ji : Dekh nambar 1. I hamár kalam hai.
S w. : Ná, ápke kalam ná hai, hamár hai.
- M. : Dekh nambar 5. I hamár fális hai.
- M. : Dekh nambar 6. I hamár kaprá hai.
- M. : Dekh nambar 8. I hamár sonṭh hai.
- M. : Dekh nambar 12. I hamár skul hai.
- M. : Dekh nambar 10. I hamár ghar hai.
4. Jabáb : Ná, tor _____ ná hai, tor _____ hai.
Mástar ji : Dekh nambar 2. I hamár kalam hai?
S.w. : Ná, tor kalam ná hai, tor tás hai.
- M. : Dekh nambar 9. I hamár ghaři hai?
- M. : Dekh nambar 4. I hamár gáři hai?

M. : Dekh nambar 14 I hamár biṭiyá hai?

M. : Dekh nambar 15 I hamár beṭwá hai?

M. : Dekh nambar 3 I hamár tás hai?

5. Ab mástar ji aur sikhe wálá pári párá par páth 2 B bole hai.
Ulogke cáhi kháli chápá dekhe ke.

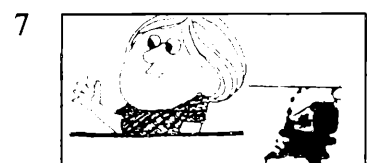
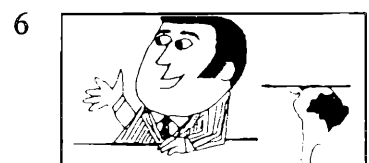
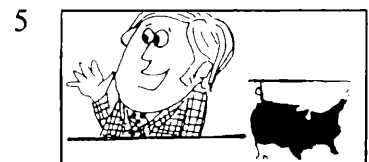
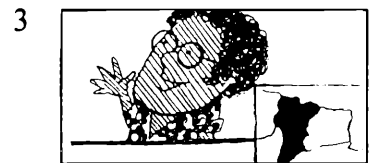
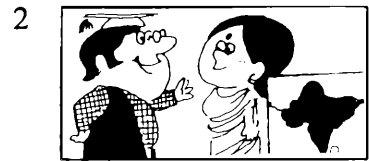
PÁTH 3

A. Thik se sun aur bol: o , u

gos	dhowe	hamlog	gos
log	thorá	ekgo	log
roj	lotá	duigo	jor
jor	gobhi	tanko	jun
choṭ	ṭopi	ekko	roj

budh	dukán	suruj	julái
dur	julái	bahut	jhurá
jun	jhurá	sábun	thorá
thuk	bujhá	banduk	pustak
kuch	pustak	kukru	bujhá

- B. Mástar ji Sab koi ke namaste.
Sikhe wálan Namaste.
- M Dekh, i Indrá hai.
I ek náwá sikhe wálá hai.
Hindustán ke hai.
- M I Roy hai.
Oe Guyáná ke hai.
Roy Namaste.
- M. I Sáriná hai.
Oe Malái des ke hai.
Sarina Salám wáleikum.
- M. I John hai.
Oe Ámeriká ke hai.
John Namaste.
- M. I Paul hai.
Oe Brásil des ke hai.
Paul Namaste.
- M. Aur i Annie hai.
Oe Holán ke hai.
Annie Namaste.

C. **Phir se bol:** I _____ hai, _____ des ke.

Nambar 2. I Indrá hai,
Hindustán ke.

Nambar 5. I John hai,
Ámeriká des ke.

Nambar 3. I Roy hai, Guyáná des ke.
Guyáná des ke.

Nambar 6. I Paul hai,
Brásil des ke.

Nambar 4. I Sáriná hai
Malái des ke.

Nambar 7. I Annie hai,
Holán des ke

D. **Jaise Hindustáni logan bole hai:**

Nambar 2. I aurat ke hai?
I Indrá hai.
U kaun des ke hai?
Hindustán ke

Nambar 5. I ádmi ke hai?
I John hai.
U kaun des ke hai?
Ámeriká des ke.

Nambar 3. I ádmi ke hai?
I Roy hai
U kaun des ke hai?
Guyáná des ke.

Nambar 6. I ádmi ke hai?
I Paul hai.
U kaun des ke hai?
Brásil des ke.

Nambar 4. I aurat ke hai?
I Sáriná hai
U kaun des ke hai?
Malái des ke.

Nambar 7. I aurat ke hai?
I Annie hai.
U kaun des ke hai?
Holán des ke.

E. **Likhe ke páth**

1. Sarnámi sikhe likhe khátin páth 3 B ekát dáfe likh.

2. Bát ke calan: Indrá / Hindustán / (Guyáná)

Indrá Guyáná des ke hai?

Ná, Guyáná des ke ná hai, Hindustán ke hai.

Ab tu apane se likh:

Roy / Guyáná / (Holán)

Sáriná / Malái des / (Ámeriká)

John / Ámeriká / (Brásil)

Paul / Brásil / (Ámeriká)

Annie / Holán / (Malái des)

PÁTH 4

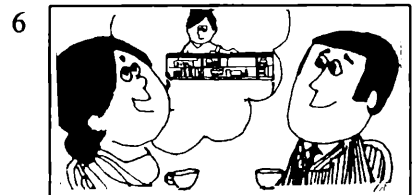
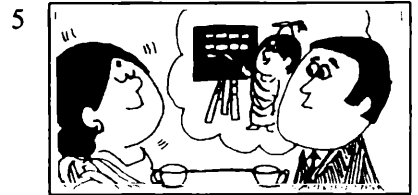
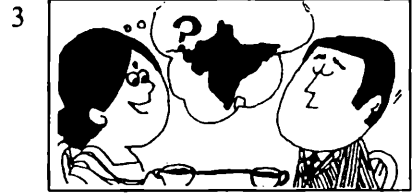
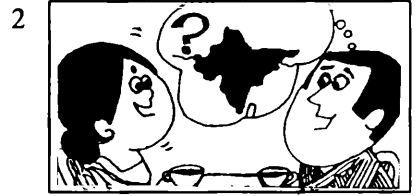
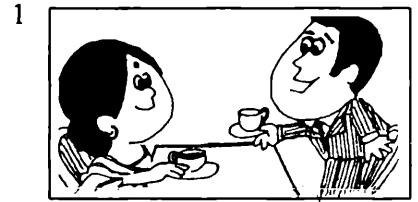
A. **Thik se sun aur bol: ai, ái, au, oi, á**

bail	bháí	aur	poi
bhail	jái	nau	koi
gail	nahái	sau	oisane
hai	bhulái	kakáu	oisahin
kait	mái	áu-báu	hoigá

ui, ai-ái, ái-ai, ai-oi, oi-ai

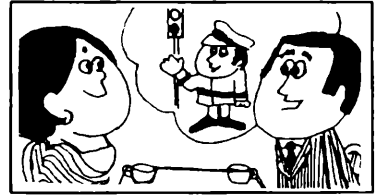
dui	kait	mái	hai	oisahin
rui	hai	bháí	hoi	oisane
sui	nahái	gail	bhail	aisane
duigo	bail	jái	bail	poi
ruike	bhail	bhulái	kait	hoigá

- B. Paul Ham ek náwá sikhe wálá hai.
Ham Paul báti.
Indrá Aur ham Indrá báti.
- P. Tu Hindustán se aile hai?
I. Hán, ham Hindustán se aili hai.
- I. : Tu bhi Hindustán ke báte?
P. : Ná, ham Hindustán ke ná báti
- I. Tab tu kaun des se aile hai?
P. Ham Brásil se aili.
- P. Tu sikháwe wálá báte?
I. Ná, ham sikháwe wálá ná báti.
- P. Tab tu kaun kám kare hai?
I. Ham dukándárin hai.

- I. : Aur tu kaun kám kare hai?
P. : Ham sipáhin**in** báti.

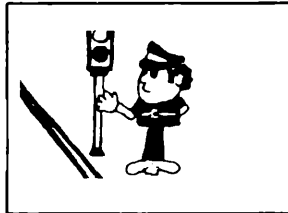
7

C. Phir se bol:

Tu kaun kám kare hai?

11

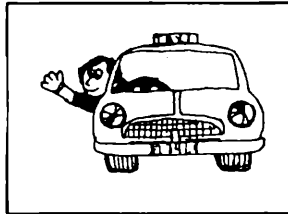
Ham sipáhin**in** báti.

12

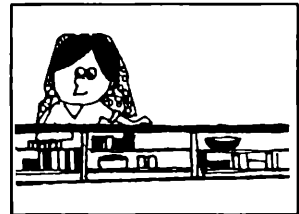
Ham aurat-sipáhin**in** báti.

13

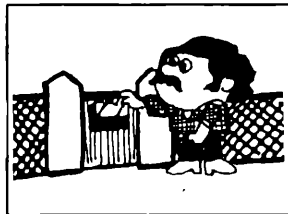
Ham táxi wálá báti.

14

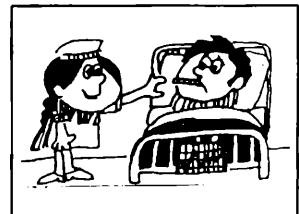
Ham dukándárin**in** báti.

15

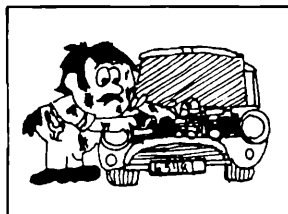
Ham ci**thi** wálá báti.

16

Ham sastar**in** báti.

17

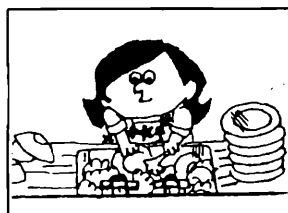
Ham man**ter** báti.

18

Ham bárir**in** báti.

19

Ham ghar ke aurat**in** báti.

20

Ham dudh wálá**in** áti.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar 11 U bárbir hai, ki sipáhiñ?
U bárbir ná hai, sipáhiñ hai.
- Nambar 12 U aurat-sipáhiñ hai, ki sastar?
U sastar ná hai, aurat-sipáhiñ hai.
- Nambar 13 U táxi wálá hai, ki manṭer?
U manṭer ná hai, táxi wálá hai.
- Nambar 14 U dukándárin hai, ki ghar ke aurat?
U ghar ke aurat ná hai, dukándárin hai.
- Nambar 15 U dudh wálá hai, ki citṭhi wálá?
U dudh wálá ná hai, citṭhi wálá hai.
- Nambar 16 U sastar hai, ki sikháwe wálá?
U sikháwe wálá ná hai, sastar hai.
- Nambar 17 U manṭer hai, ki sipáhiñ?
U sipáhiñ ná hai, manṭer hai.
- Nambar 18 U bárbir hai, ki táxi wálá?
U táxi wálá ná hai, bárbir hai.
- Nambar 19 U aurat-sipáhiñ hai, ki ghar ke aurat?
U aurat-sipáhiñ ná hai, ghar ke aurat hai.
- Nambar 20 U citṭhi wálá hai, ki dudh wálá?
U citṭhi wálá ná hai, dudh wálá hai.

E. Likhe ke páṭh

1. Sarnámi ke bát sikhe likhe khátin páṭh 4 B, ekát dáfe likh.
2. Kháli jagahá menṭe likh: hai, báṭi, báṭe

*Ham Indra**U Paul**Ham ek nává sikhe wálá**U ek nává sikhe wálá**Tu Annie**Ham Roy**Tu ek nává sikhe wálá**Ham ek nává sikhe wálá*

3. **Bát ke calan:**
U kaun kám kare hai?
U dukándárin hai?
Hán, u dukándárin hai.

Ab tu aisan rakam se likh:

1. sipáhiñ	6. sastar
2. aurat-sipáhiñ	7. bárbir
3. táxi wálá	8. ghar ke aurat
4. Dukándár	9. dudh wálá
5. Manṭer	10. citṭhi wálá

F. Bát-cit. (Sikhe wálá ke cáhi kháli chápá dekhe ke.)

1. **Mástar ji :** Indrá Hindustán ke hai?
Sikhe wálá: Hán, Hindustán ke hai.
- M. :** Paul bhi Hindustán ke hai?
S.w. : Ná, u Hindustán ke ná hai.
- M. :** U Brásil des ke hai?
S.w. : Hán, u Brásil des ke hai.
- M. :** Indrá sikháwe wálá hai?
S.w. : Ná, sikháwe wálá ná hai.
- M. :** Dukándárin hai?
S.w. : Hán, dukándárin hai.
- M. :** Aur Paul kaun kám kare hai?
S.w. : U sipáhiñ hai.
2. **Mástar ji :** Indrá Hindustán se áil hai?
Sikhe wálá: Hán, Hindustán se áil hai.
- M. :** Paul bhi Hindustán se áil hai?
S.w. : Ná, u Hindustán se ná áil hai.
- M. :** Tab u kaun des se áil hai?
S.w. : Brásil des se áil hai.
3. **Mástar ji :** Indrá Hindustán se áil hai, ki Brásil se?
Sikhe wálá: U Brásil se ná áil hai, Hindustán se áil hai.
M. : Paul Brásil des se áil hai, ki Hindustán se?

- S.w. : U Hindustán se ná áil hai, Brásil se áil hai.
 M. : Indrá Hindustán ke hai, ki Brásil ke?
 S.w. : U Brásil ke ná hai, Hindustán ke hai.
- M. Paul bhi Hindustán ke hai, ki Brásil ke?
 S.w. U Hindustán ke ná hai, Brásil ke hai.
4. Mástar ji : Tu Indrá báte. Tu Hindustán se aile hai?
 Sikhe wálá: Hán, ham Hindustán se aili.
- M. Tu Paul báte. Tu bhi Hindustán se aile hai?
 S.w. Ná, ham Hindustán se ná aili.
- M. Tab tu kaun des se aile hai?
 S.w. Ham Brásil des se aili.
5. Mástar ji : Ham Indrá báti. Ham Hindustán se aili ki Brásil se?
 Sikhe wálá: Tu Brásil se ná aile hai, tu Hindustán se aile hai.
- M. Ham Paul báti. Ham Brásil des se aili ki Hindustán se?
 S.w. Tu Hindustán se ná aile hai, tu Brásil se aile hai.
- M. Ham Indrá báti. Ham Hindustán ke hai, ki Brásil ke?
 S.w. Tu Brásil des ke ná hai, tu Hindustán ke hai.
- M. Ham Paul báti. Ham Brásil des ke hai, ki Hindustán ke?
 S.w. Tu Hindustán ke ná hai, tu Brásil ke hai.
6. Ab sikhe wálá 4 aur 5 punchigá aur mástar ji jabáb deigá.
7. Dekh D “Jaise Hindustáni logan bole hai”
- Mástar ji : Dekh nambar 11 U kaun kám kare hai?
 Sikhe wálá: U sipáhi hai.
- M. Dekh nambar 13, 15, 17, 19 U kaun kám kare hai?
 S.w. U
- Ab sikhe wálá nambar 12, 14, 16, 18, 20 punchigá aur Mástar ji jabáb deigá.
8. Mástar ji : Dekh nambar 11 Ham sipáhi hai ki táxi wálá?
 Sikhe wálá: Tu táxi wálá ná hai, sipáhi hai.
- M. Dekh nambar 13 Ham táxi wálá hai ki citthi wálá?

- S.w. Tu ciṭṭhi wálá ná hai, táxi wálá hai.
- M. Dekh nambar 15 Ham ciṭṭhi wálá hai ki manṭer?
S.w. Tu manṭer ná hai, ciṭṭhi wálá hai.
- M. Dekh nambar 17 Ham manṭer hai ki dudh wálá?
S.w. Tu dudh wálá ná hai, manṭer hai.
- M. Dekh nambar 19 Ham ghar ke aurat hai ki aurat-sipáhiṅ?
S.w. Tu aurat-sipáhiṅ ná hai, ghar ke aurat hai.
- Ab sikhe wálá punchigá:
- M. Dekh nambar 12 Ham aurat-sipáhiṅ hai ki dukándárin?
Tu dukándárin ná hai, aurat-sipáhiṅ hai.
- S.w. Dekh nambar 14 Ham dukándárin hai ki sastar?
M. Tu sastar ná hai, dukándárin hai.
- S.w. Dekh nambar 16 Ham sastar hai ki ghar ke aurat?
M. Tu ghar ke aurat ná hai, sastar hai.
- S.w. Dekh nambar 18 Ham bárbir hai ki sipáhiṅ?
M. Tu sipáhiṅ ná hai, bárbir hai.
- S.w. Dekh nambar 20 Ham dudh wálá hai ki táxi wálá?
M. Tu táxi wálá ná hai, dudh wálá hai.
9. Mástar ji : Dekh nambar 12 Ham dukándárin báṭi ki aurat-sipáhiṅ?
Sikhe wálá : Tu dukándárin ná báṭe, aurat-sipáhiṅ báṭe.
- M. : Dekh nambar 14 Ham sastar báṭi ki dukándárin?
S.w. : Tu sastar ná báṭe, dukándárin báṭe.
- M. Dekh nambar 16 Ham ghar ke aurat báṭi ki sastar?
S.w. Tu ghar ke aurat ná báṭe, sastar báṭe.
- M. Dekh nambar 18 Ham sipáhiṅ báṭi ki bárbir?
S.w. Tu sipáhiṅ ná báṭe, bárbir báṭe.
- M. Dekh nambar 20 Ham táxi wálá báṭi ki dudh wálá?
S.w. Tu táxi wálá ná báṭe, dudh wálá báṭe.

Ab sikhe wálá punchigá:

Mástar ji	:	Dekh nambar 11	Ham táxi wálá báti ki sipáhiñ? Tu táxi wálá ná báte, sipáhiñ báte.
S.w.	:	Dekh nambar 13	Ham ciṭṭhi wálá báti ki táxi wálá? Tu ciṭṭhi wálá ná, báte, táxi wálá báte.
M.	:		
S.w.	:	Dekh nambar 15	Ham manṭer báti ki ciṭṭhi wálá? Tu manṭer ná báte, ciṭṭhi wálá báte.
M.	:		
S.w.	:	Dekh nambar 17	Ham dudh wálá báti ki manṭer? Tu dudh wálá ná báte, manṭer báte.
M.	:		
S.w.	:	Dekh nambar 19	Ham ghar ke aurat báti ki sastar? Tu sastar ná báte, ghar ke aurat báte.
M.	:		

10. Mástar ji aur sikhe wálá sanghe pári pára par páth 4B boligá.

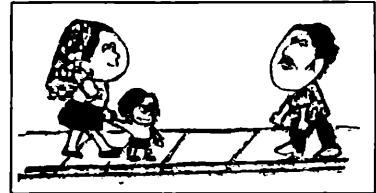
PÁTH 5

A. Thik se sun aur bol: dh, d

dhanbád dhanbád dám	ádhá ádhá badám	madh madh bád
dhani dhani das	idhar dádá dádá	budh budh mard
dhar dhar dhar	udhar idhar idhar	dudh amrud dudh
dhire didi didi	andhá udhar dádi	madh dudh amrud

B. Bhaiyo ke báp : Munná ke máí, namaste.
Munná ke máí : Namaste.

1

Bh.ke báp : Tu kaise báte?
M. ke máí : Ham acchá báti.
Aur tu?

2

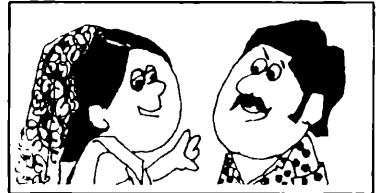
Bh.ke báp : Ham bhi acchá báti.
: Tor ádmi kaise hai?
M. ke máí : U acchá hai.
Aur tor aurat kaise hai?

3

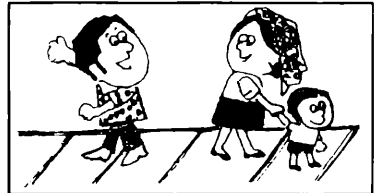
Bh.ke báp : U bhi acchá hai.

4

Bh.ke báp : Acchá, ham jáilá.
Ham khusi báti ki ham toke bhetaili.
M. ke máí : Ham bhi khusi báti.
Acchá, ham jáilá. Namaste.

5

Musalmán logan ke mulakát:

Nausád ke báp : Fáridá ke máí, salám wáleikum.
Fáridá ke máí : Wáleikum salám.

Nausád ke báp : Acchá, ham jáilá.
Ham khusi báti ki ham toke bhetaili.

Fáridá ke mái

Ham bhi khushi báti.
Acchá, ham jáilá. Wáleikum salám.

C. Phir se bol:

Dekh!:

11

U ádmi motá hai.

12

U aurat pátar hai.

13

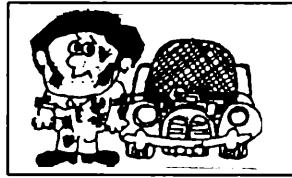
U sipáhiñ lambá hai.

14

U sipáhiñ-aurat náta hai.

15

U manter letharáil hai.

16

U sastar safá hai.

17

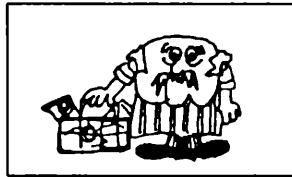
Bhaiyo ke báp ke
garam lage hai.

18

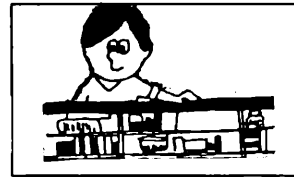
Bhaiyo ke mái ke
thandhá lage hai.

19

U dudh wálá burhwá hai.

20

U dukándárin jawán hai.

21

U bárbir kamásut hai.

22

U ghar ke aurat leskattin hai.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar 11 I ádmi moṭá hai ki pátar?
U pátar ná hai, moṭá hai.
- Nambar 12 I aurat pátar hai ki moṭá?
U moṭá ná hai, pátar hai.
- Nambar 13 I sipáhin lambá hai ki náṭá?
U náṭá ná hai, lambá hai.
- Nambar 14 I sipáhin-aurat náṭá hai ki lambá?
U lambá ná hai, náṭá hai.
- Nambar 15 I manṭer letharáil hai ki safá?
U safá ná hai, letharáil hai.
- Nambar 16 I sastar safá hai ki letharáil?
U letharáil ná hai, safá hai.
- Nambar 17 Bhaiyo ke báp ke garam lage hai ki ṭhandhá?
Oke ṭhandhá ná lage hai, garam lage hai.
- Nambar 18 Bhayo ke mái ke ṭhandhá lage hai ki garam?
Oke garam ná lage hai, ṭhandhá lage hai.
- Nambar 19 I dudh wála burhwá hai ki jawán?
U jawán ná hai, burhwá hai.
- Nambar 20 I dukándárin jawán hai ki burhinyá?
U burhinyá ná hai, jawán hai.
- Nambar 21 I bárir kamásut hai ki leskattá?
U leskattá ná hai, kamásut hai.
- Nambar 22 U ghar ke aurat leskattin hai ki kamásut?
U kamásut ná hai, leskattin hai

E. Likhe ke páth

1. Sarnámi sikhe likhe khátin páth 5 B ekát dáfe likh.
2. Kháli jagahá meṅ likh : *ná, hai, aili hai, aile hai, hamár, náwá*
(Páth 4 meṅ ná dekh!)

Ham ek sikhe wála

..... *nám Roy*

Salám wáleikum.

Aur *nám Sáríná*

Tu Malái des se ?

Hán, ham Malái des se

Aur tu bhi Malái des se ?

Ná, ham Malái des se

Tab tu kaun des se?

Ham Guyáná ke

3. Bát ke calan : ádmí / motá / pátar

I ádmí motá hai ki pátar?
U pátar ná hai, motá hai.

Ab tu apane se likh:

1. aurat / pátar / motá
2. manter / mail / safá
3. Bhaiyo ke báp / garam / thanhá
4. dudh wálá / burhwá / jawán
5. sipáhin / lambá / náta
6. ghar ke aurat / leskattin / kamásut
7. Fárida / piyás / bhukh
8. Indrá / thanhá / garam
9. Roy / bhukh / piyás
10. bárbir / kamásut/ leskattá

F. Bát-cit páth 5 (Sikhe wálá ke cáhi kháli chápá dekhe ke.)

1. Mástar ji aur sikhe wálá apane men batiyá hai páth 5B, Hindu ke rakam aur Musalmán ke rakam.
2.

Mástar ji	:	Dekh nambar 11	I ádmí pátar hai?
Sikhe wálá	:		Ná, u pátar ná hai.
Mástar ji	:		U motá hai?
Sikhe wálá	:		Hán, motá hai.
M.	:	Dekh nambar 13	I sipáhin náta hai?
S.w.	:		Ná, u náta ná hai.
M.	:		U lambá hai?
S.w.	:		Hán, lambá hai.
M.	:	Dekh nambar 15	I manter safá hai?
S.w.	:		Ná, u safá ná hai
M.	:		U letharáil hai?
S.w.	:		Hán, letharáil hai.

M.	:	Dekh nambar 17	Bhaiyo ke báp ke <u>thandhá</u> lage hai?
S.w.	:		Ná, oke <u>thandhá</u> ná lage hai.
M.	:		Oke garam lage hai?
S.w.	:		Há <u>n</u> , garam lage hai.
M.	:	Dekh nambar 19	I dudh wálá jawán hai?
S.w.	:		Ná, u jawán ná hai.
M.	:		U burhwá hai?
S.w.	:		Há <u>n</u> , burhwá hai.
M.	:	Dekh nambar 21	I bárbir leskattá hai?
S.w.	:		Ná, U leskattá ná hai.
M.	:		U kamásut hai?
S.w.	:		Há <u>n</u> , kamásut hai.
Ab sikhe wálá <u>punchigá'</u> :			
Mástar ji	:	Dekh nambar 12	I aurat moṭá hai?
Sikhe wálá	:		Ná, u moṭá ná hai.
M.	:		U pátar hai?
S.w.	:		Há <u>n</u> , pátar hai.
S.w.	:	Dekh nambar 14	I sipáhi <u>n</u> -aurat lambá hai?
M.	:		Ná, u lambá ná hai.
S.w.	:		U náṭá hai?
M.	:		Há <u>n</u> , náṭá hai.
S.w.	:	Dekh nambar 16	I sastar letharáil hai?
M.	:		Ná, u letharáil ná hai.
S.w.	:		U safá hai?
M.	:		Há <u>n</u> , safá hai.
S.w.	:	Dekh nambar 18	Bhaiyo ke mái ke garam lage hai?
M.	:		Ná, oke garam ná lage hai.
S.w.	:		Oke <u>thandhá</u> lage hai?
M.	:		Há <u>n</u> , <u>thandhá</u> lage hai.
S.w.	:	Dekh nambar 20	I dukándárin burhinyá hai?
M.	:		Ná, u burhinyá ná hai.
S.w.	:		U jawán hai?
M.	:		Há <u>n</u> , jawán hai.
S.w.	:	Dekh nambar 22	I ghar ke aurat kamásut hai?
M.	:		Ná, u kamásut ná hai.
S.w.	:		U leskattin hai?
M.	:		Há <u>n</u> , leskattin hai.

3. Mástar ji Dekh nambar 12 I aurat moṭá hai?
Sikhe wálá Ná, moṭá ná hai.
Mástar ji Pátar hai?
Sikhe wálá Hán, pátar hai.
- M. : Dekh nambar 14 I sipáhiñ-aurat lambá hai?
S.w. : Ná, lambá ná hai.
M. : Nátá hai?
S.w. : Hán, nátá hai.
- M. : Dekh nambar 16 I satar letharáil hai?
S.w. : Ná, letharáil ná hai.
M. : Safá hai?
S. w. : Hán, safá hai.
- M. : Dekh nambar 18 Bhaiyo ke mái ke garam lage hai?
S.w. : Ná, garam ná lage hai.
M. : Thandhá lage hai?
S.w. : Hán, thandhá lage hai.
- M. : Dekh nambar 20 I dukándárin burhinyá hai?
S.w. : Ná, burhinyá ná hai.
M. : Jawán hai?
S.w. : Hán, jawán hai.
- M. : Dekh nambar 22 I ghar ke aurat kamásut hai?
S.w. : Ná, kamásut ná hai.
M. : Leskattin hai?
S.w. : Hán, leskattin hai.
- Ab sikhe wálá pūnchigá:
- Dekh nambar 11 I ádmi pátar hai?
Mástar ji : Ná, pátar ná hai.
S.w. : Moṭá hai?
M. : Hán, moṭá hai.
- S.w. : Dekh nambar 13 I sipáhiñ nátá hai?
M. : Ná, nátá ná hai.
S.w. : Lambá hai
M. : Hán, lambá hai.
- S.w. : Dekh nambar 15 I manṭer safá hai?
M. : Ná, safá ná hai.
S.w. : Letharáil hai?
M. : Hán, letharáil hai.

S.w.	:	Dekh nambar 17	Bhaiyo ke báp ke <u>thandhá</u> lage hai?
M.	:		Ná, <u>thandhá</u> ná lage hai.
S.w.	:		Garam lage hai?
M.	:		Há <u>n</u> , garam lage hai.
S.w.	:	Dekh nambar 19	I dudh wálá jawán hai?
M.	:		Ná, jawán ná hai.
S.w.	:		Burhwá hai?
M.	:		Há <u>n</u> , burhwá hai.
S.w.	:	Dekh nambar 21	I bárbir leskattá hai?
M.	:		Ná, leskattá ná hai.
S.w.	:		Kamásut hai?
M.	:		Há <u>n</u> , kamásut hai.

4. Mástar ji sikhe wálá se punchigá: Tu motá, lambá, nátá, pátar, letharáil, safá, jawán, burhwá/burhinyá kamásut, leskattá/leskattin hai. Aur sikhe wálá jabáb deigá: Hán, ham hai./ Ná, ham ná hai.

5. Jabáb: Hán, hamke lage hai / Ná, hamke ná lage hai

Mástar ji: Toke piyás lage hai?
Toke bhukh lage hai?
Toke garam lage hai?
Toke thandhá lage hai?

Jabáb: Hamke ná lage hai, hamke lage hai.

Ab sikhe wálá 5 punchigá aur mástar ji ke cáhi pahile bole ke:
piyás, bhukh, garam, thandhá. U bhi jabáb deigá.

6. Ab mástar ji: "Jaise Hindustáni logan bole hai" páth 5D punchigá, aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá ohin sawál punchigá, aur mástar ji jabáb deigá.

7. Jabáb: Ham ná hai, ham hai.

Mástar ji: Tu lambá hai, ki nátá?
Tu letharáil hai, ki safá?
Tu kamásut hai, ki leskattá/leskattin?
Tu motá hai, ki pátar?
Tu burhwá/burhinyá hai, ki jawán?

Sikhe wálá i sawál bhi punchigá, tab mástar ji jabáb deigá.

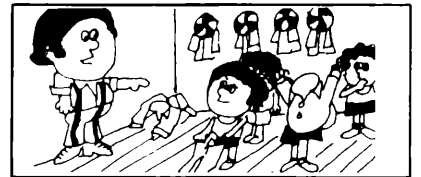
PÁTH 6

A. **Thik se sun aur bol: dusar ("retroflex") d, dh**

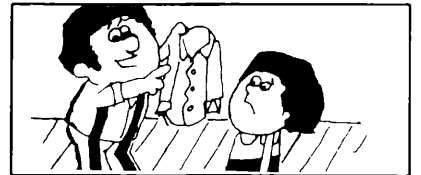
dám	<u>dar</u>	dám	<u>haddi</u>	<u>haddi</u>	badám	<u>dhapná</u>	<u>dhapná</u>	dhanbád
<u>ḍibbá</u>	<u>ḍibbá</u>	<u>ḍám</u>	<u>ḍerá</u>	dádi	dádá	<u>dhakele</u>	<u>dhil</u>	dhani
<u>ḍandá</u>	didi	das	<u>ḍandá</u>	<u>ḍandá</u>	<u>ḍerá</u>	<u>dhil</u>	dhire	<u>dhil</u>
<u>ḍanṭhi</u>	<u>ḍandá</u>	didi	<u>haddi</u>	<u>ḍerá</u>	dádi	<u>dholak</u>	<u>dholak</u>	dhire

- B. Mástar ji : I kekar sonth hai?
- Mástar ji : Fáruk, i tor sonth hai?
Fáruk : Ná, hamár sonth ná hai.
- : I hamár hai.
: Hamár sonth bláw hai.
- Mástar ji : I Choṭ ke sonth hai?
Fáruk : Hamare ján men.
Choṭ ke sonth ujjar hai.
- Mástar ji : Choṭ!
Choṭ : Ji, mástar ji?
- Mástar ji : I tor sonth hai?
Choṭ : Hán, hamár hai.
- Mástar ji : Acchá. Lei le!

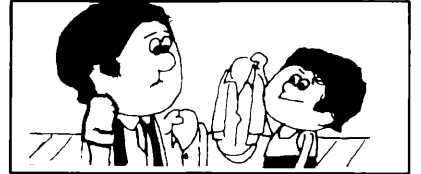
1

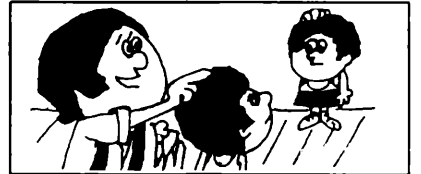
2

3

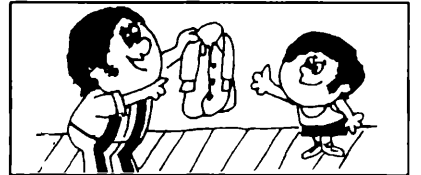
4

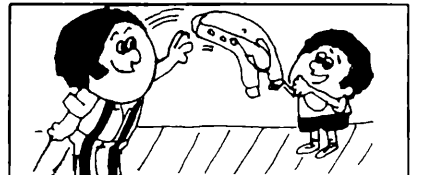
5

6

7

Mástár ji ke cáhi sikhe wálá se bole ke ki páth 6 ke chápá se páth 9 ke chápá talak kaun rang dewal ja hai. I páth thik se sikhe khátin sikhe wálá ke cáhi i chápá ápan buk me rang dewe ke.

C. Phir se bol:

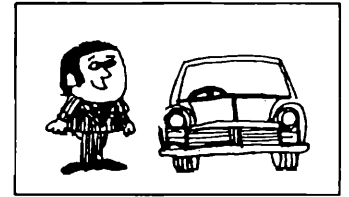
I kekar hai?

22

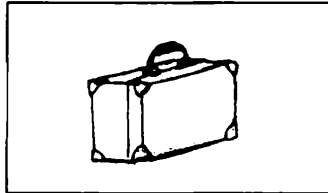
Indrá ke tás

23

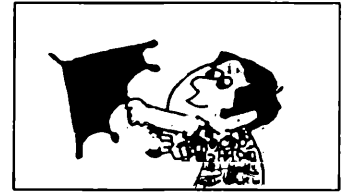
Paul ke gáři

24

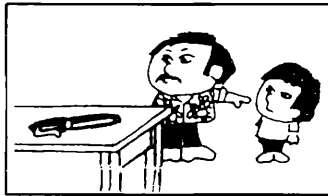
Sitá ke fális

25

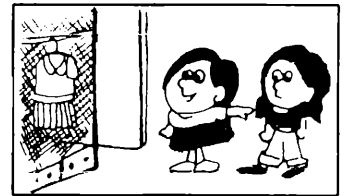
Bhaiyo ke báp ke chátá

26

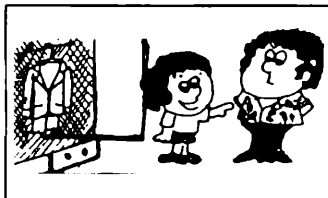
Okar beṭwá ke kalam

27

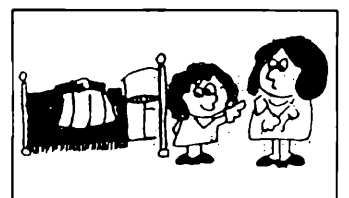
Okar biṭiyá ke yápon

28

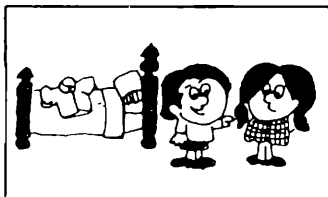
Okar báp ke pajámá

29

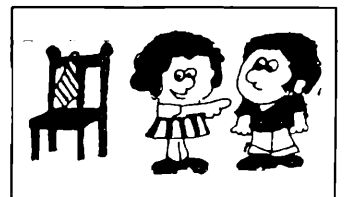
Okar mái ke lahangá

30

Okar bahin ke blus

31

Okar bhái ke dás

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar 22. I kekar tás hai, Indrá ke ki Sitá ke?
Sitá ke ná hai, Indrá ke hai.
- Nambar 23. I kekar gári hai, Paul ke ki Bhaiyo ke báp ke?
Bhaiyo ke báp ke ná hai, Paul ke hai.
- Nambar 24. I kekar fális hai, Sitá ke ki Indrá ke?
Indrá ke ná hai, Sitá ke hai.
- Nambar 25. I kekar chátá hai, Bhaiyo ke báp ke ki Paul ke?
Paul ke ná hai, Bhaiyo ke báp ke hai.
- Nambar 26. I kekar kalam hai, okar beṭwá ke ki biṭiyá ke?
Okar biṭiyá ke ná hai, okar beṭwá ke hai.
- Nambar 27. I kekar yápon hai, okar biṭiyá ke ki bahin ke?
Okar bahin ke ná hai, okar biṭiyá ke hai.
- Nambar 28. I kekar pajámá hai, okar bhái ke ki báp ke?
Okar bhái ke ná hai, okar báp ke hai.
- Nambar 29. I kekar lahangá hai, okar mái ke ki bahin ke?
Okar bahin ke ná hai, okar mái ke hai.
- Nambar 30. I kekar blus hai, okar bahin ke ki mái ke?
Okar mái ke ná hai, okar bahin ke hai.
- Nambar 31. I kekar dás hai, okar bhái ke ki báp ke?
Okar báp ke ná hai, okar bhái ke hai.

E. Likhe ke páth

1. Páth 6 B ekát dáfe likh.

Kháli jagahá meṅ likh: *hamár, tor, okar.*

I Roy hai. I gári hai.

I Bhaiyo ke báp hai. I chátá hai.

Ham dukándárin báti. I dukán hai.

Fáruk, i sonth hai? Hán, hai.

Aur i sonth bhi hai?

Ná, u sonth bhái ke hai.

I Chot aur bahin hai.

U gári bahin ke hai.

3. Bát ke calan: sonth / Chot

I kekar sonth hai? Chot ke hai.

I okar sonth hai.

kalam / hamár beṭwá

I kekar kalam hai? Hamár beṭwá ke hai.

I okar kalam hai.

Ab tu aisan rakam se likh:

1. pustak / Sáriná

2. dás / tor bhái

3. tás / Indrá

4. blus / okar bahin

5. gári / Paul

6. lahangá / hamár mái

7. fális / Sitá

8. kaprá / tor báp

9. chátá / Bhaiyo ke báp

10. yápon / okar bitiyá

D. Bát-chit. Sikhe wálá kháli chápá dekhigá.

1. Mástar ji : Fáruk ke sonth ujjar hai?

Sikhe wálá : Ná, ujjar ná hai.

M. : Chot ke sonth ujjar hai?

S.w. : Hán, ujjar hai.

M. : Chot ke sonth bláw hai?

S.w. : Ná, bláw ná hai.

M. : Fáruk ke sonth bláw hai?

S.w. : Hán, bláw hai.

M. : Ujjar sonth Fáruk ke hai?

S.w. : Ná, Fáruk ke ná hai.

M. : Ujjar sonth Chot ke hai?

S.w. : Hán, Chot ke hai.

M. : Bláw sonth Chot ke hai?

S.w. : Ná, Chot ke ná hai.

M. : Bláw sonth Fáruk ke hai?

S.w. : Hán, Fáruk ke hai.

2. Mástar ji aur sikhe wálá páth 6 B pári párá par boligá:
“ I kekar sonth hai?”

3. Mástar ji	:	Dekh nambar 26.	I kekar kalam hai?
Sikhe wálá	:		Okar beṭwá ke hai.
M.	:	Dekh nambar 22.	I kekar tás hai?
S.w.	:		Indrá ke hai.
M.	:	Dekh nambar 25.	I kekar chátá hai?
S.w.	:		Bhaiyo ke báp ke hai.
M.	:	Dekh nambar 23.	I kekar gári hai?
S.w.	:		Paul ke hai.
M.	:	Dekh nambar 24.	I kekar fális hai?
S.w.	:		Sitá ke hai.
M.	:	Dekh nambar 27.	I kekar yápon hai?
S.w.	:		Okar biṭiyá ke hai.

Ab sikhe wálá nambar 28, 29, 30, 31 punchigá aur mástar ji jabáb deiga.

4. Mástar ji	:	Dekh nambar 27.	I kekar yápon hai?
Sikhe wálá	:		I okar biṭiyá ke hai.
M.	:	Dekh nambar 28.	I kekar kaprá hai?
S.w.	:		I okar báp ke hai.
M.	:	Dekh nambar 29.	I kekar lahangá hai?
S.w.	:		I okar mái ke hai.
M.	:	Dekh nambar 30.	I kekar blus hai?
S.w.	:		I okar bahin ke hai.
M.	:	Dekh nambar 31.	I kekar dás hai?
S.w.	:		I okar bhái ke hai.

Ab sikhe wálá nambar 22, 23, 24, 25, 26 punchigá aur mástar ji jabáb deiga.

5. Mástar ji	:	Dekh nambar 22.	I kekar tás hai?
Sikhe wálá	:		Indrá ke.

Mástar ji bhi nambar 23, 24, 25 punchigá.

Mástar ji : Dekh nambar 26. I kekar kalam hai?

Sikhe wálá : Hamár beṭwá ke.

Mástar ji bhi nambar 27, 28, 29, 30, 31 punchigá.

6. Ab mástar ji páth 6 D nambar 23, 25, 27, 28, 29 punchigá aur sikhe wálá nambar 22, 24, 26, 30, 31 punchigá.

7. Mástar ji : Dekh nambar 22. I tor tás hai?
Sikhe wálá : Ná, hamár ná hai.
Mástar ji : Tab i kekar hai?
Sikhe wálá : Indrá ke.

M. Dekh nambar 23. I tor gári hai?
S.w. Ná, hamár ná hai.
M. Tab i kekar hai?
S.w. Paul ke.

M. : Dekh nambar 26. I tor beṭwá ke kalam hai?
S.w. : Ná, hamár beṭwá ke ná hai.
M. : Tab i kekar hai?
S.w. : Okar beṭwá ke.

M. : Dekh nambar 28. I tor báp ke kaprá hai?
S.w. : Ná, hamár báp ke ná hai.
M. : Tab i kekar hai?
S.w. : Okar báp ke.

M. : Dekh nambar 30. I tor bahin ke blus hai?
S.w. : Ná, hamár bahin ke ná hai.
M. : Tab i kekar hai?
S.w. : Okar bahin ke.

M. : Dekh nambar 24. I tor fális hai?
S.w. : Ná, hamár ná hai.
M. : Tab i kekar hai?
S.w. : Sitá ke.

M. : Dekh nambar 25. I tor chátá hai?
S.w. : Ná, hamár ná hai.
M. : Tab i kekar hai?
S.w. : Bhaiyo ke báp ke.

M.	:	Dekh nambar 27.	I tor biṭiyá ke yápon hai?
S.w.	:		Ná, hamár biṭiyá ke ná hai.
M.	:		Tab i kekar hai?
S.w.	:		Okar biṭiyá ke.
M.	:	Dekh nambar 29.	I tor máí ke lahangá hai?
S.w.	:		Ná, hamár máí ke ná hai.
M.	:		Tab i kekar hai?
S.w.	:		Okar máí ke.
M.	:	Dekh nambar 31.	I tor bhái ke dás hai?
S.w.	:		Ná, hamár bhái ke ná hai.
M.	:		Tab i kekar hai?
S.w.	:		Okar bhái ke.

PÁTH 7

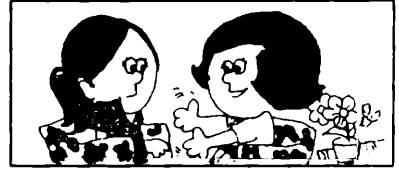
A. **Thik se sun aur bol: j, jh**

já	jháre	já	jháre
ji	jhurá	ji	jhurá
jun	jhingá	jhuth	julái
julái	jhuth	jaun	jhingá

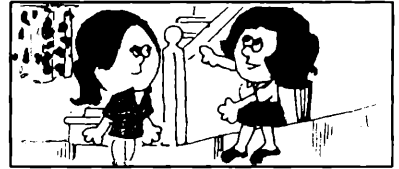
hajár	samjhe	hajár	samjhe
bájá	sanjhá	bájá	sanjhá
khoje	bujhá	ujjar	hajár
ujjar	bujhauni	bujhá	bujhal

áj	samajh	áj	bujh
cij	bujh	samajh	samajh
suruj	samajh	cij	jaháj
roj	bujh	roj	samajh

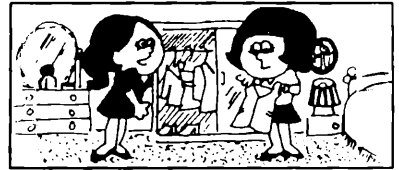
- B. Srimati Dewpál : Tor nává kaprá kaun rang ke hai?
Srimati Subhág : Hariyar hai.

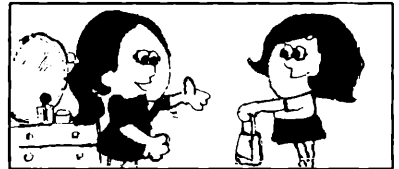
- Srimati Subhág : Áw cali já uppar dekhe.
Srimati Dewpál : Áw cali.

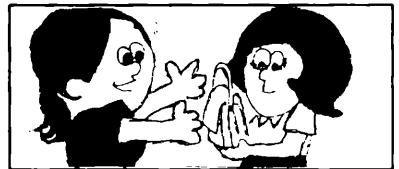
- Srimati Subhág : Dekh, hinyá hai!
Srimati Dewpál : I to bahut barhinyá kaprá hai.

- Srimati Subhág : Hamke nává tás bhi hai.
Srimati Dewpál : U kaun rang ke hai?

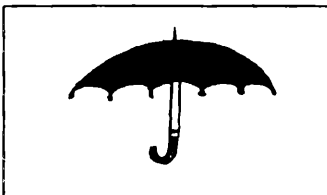

- Srimati Subhág : Ohin rang ke hai. Ohun hariyar hai.
Srimati Dewpál : I to bahut bisál tás hai.

C. **Phir se bol:**

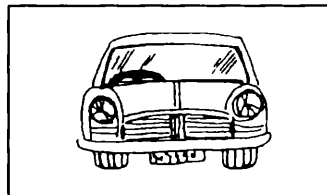
Kaun rang?

20.

chátá - kariyá

30.

gáři - bláw

40.

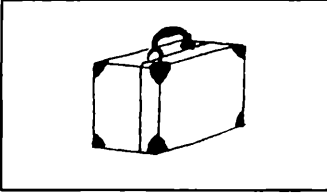
sonth - ujjar

50.

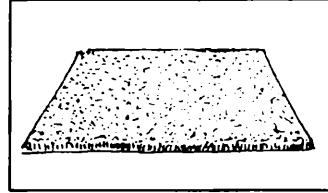
kaprá - maṭmail

60.

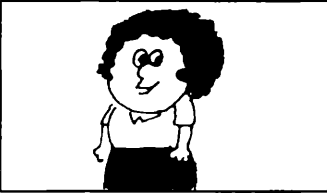
fális - bruin

70.

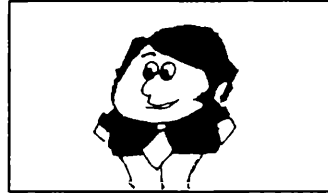
mát - lál

80.

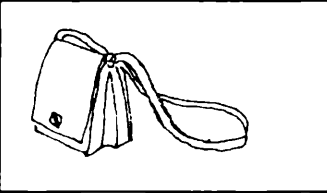
blus - piyar

90.

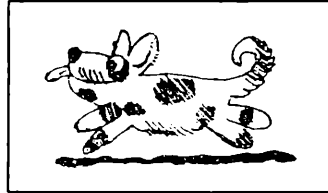
dás - piyarchau

100.

tás - hariyar

101.

kuttá - bruin aur ujjar

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar 20. Bhaiyo ke báp ke chátá ujjar hai ki kariyá?
Ujjar ná hai, kariyá hai.
- Nambar 30. Paul ke oṭo kariyá hai ki bláw?
Kariyá ná hai, bláw hai.
- Nambar 40. Choṭ ke sonth hariyar hai ki ujjar?
Hariyar ná hai, ujjar hai.
- Nambar 50. Sitá ke kaprá lál hai ki maṭmail?
Lál ná hai, maṭmail hai.
- Nambar 60. Okar fális bruin hai ki lál?
Lál ná hai, bruin hai.

- Nambar 70. Srimati Dewpál ke mát lál hai ki piyar?
Piyar ná hai, lál hai.
- Nambar 80. Srimati Subhág ke blus piyar hai ki maṭmail?
Maṭmail ná hai, piyar hai.
- Nambar 90. Okar dás lál hai ki piyarchau?
Lál ná hai, piyarchau hai.
- Nambar 100. Srimati Subhág ke tás ujjar hai ki hariyar?
Ujjar ná hai, hariyar hai.
- Nambar 101. Bhaiyo ke máí ke kuttá maṭmail hai ki bruin aur ujjar?
Maṭmail ná hai, bruin aur ujjar hai.

E. Likhe ke páth

1. Páth 7 B ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: I Sitá hai. I okar tás hai. *I Sitá ke tás hai.*

Ab tu apne se likh:

I Paul hai. I okar oṭo hai.
I Srimati Subhág hai. I okar kaprá hai.
I hamár báp hai. I okar kaprá hai.
I Bhaiyo ke báp hai. I okar kuttá hai.
I okar biṭiyá hai. I okar chátá hai.

3. Bát ke calan: Bhaiyo ke báp / chátá / kariyá
Bhaiyo ke báp ke chátá kaun rang ke hai? Kariyá hai.

Ab tu likh:

1. *Choṭ / sonth / ujjar*
2. *Indrá / kaprá / maṭmail*
3. *Srimati Dewpál / mát / lál*
4. *U / dás / piyarchau*
5. *Srimati Subhág / tás / hariyar*
6. *Sitá / kuttá / bruin aur ujjar*
7. *Tu / kalam / bláw*
8. *Choṭ ke bhái / pajámá / maṭmail*
9. *Fáruk ke máí / blus / piyar*
10. *Tor biṭiyá / lahangá / bláw*

F. Bát-cit. Sikhe wálá ke cáhi kháli chápá dekhe ke.

1. Mástar ji : Srimati Subhág ke blus kaun rang ke hai?
 Sikhe wálá : Piyar hai.
- M. : Okar lahangá kaun rang ke hai?
 S.w. : Matmail hai.
- M. : Srimati Dewpál ke kapra kaun rang ke hai?
 S.w. : Bláw hai.
- M. : Srimati Subhág ke mát kaun rang ke hai?
 S.w. : Lál hai.
- M. : Okar nává kaprá kaun rang ke hai?
 S.w. : Hariyar hai.

Ab sikhe wálá i sawál punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

2. Mástar ji : Srimati Subhág ke kaprá piyar hai?
 Mástar ji : Ná, piyar ná hai.
 Sikhe wálá : Hariyar hai?
 Sikhe wálá : Hán, hariyar hai.
- M. : Okar nává tás bhi hariyar hai?
 S.w. : Hán, hariyar hai.
- M. : Srimati Subhág ke blus hariyar hai?
 S.w. : Ná, hariyar ná hai.
- M. : Piyar hai?
 S.w. : Hán, piyar hai.
- M. : Okar lahangá bhi piyar hai?
 S.w. : Ná, piyar ná hai.
- M. : Matmail hai?
 S.w. : Hán, matmail hai.
- M. : Okar mát lál hai?
 S.w. : Hán, lál hai.
- M. : Srimati Dewpál ke kaprá lál hai?
 S.w. : Ná, lál ná hai.
- M. : Bláw hai?
 S.w. : Hán, bláw hai.
- M. : Srimati Subhág ke nává tás bhi bláw hai?
 S.w. : Ná, bláw ná hai.
- M. : Hariyar hai?
 S.w. : Hán, hariyar hai.

3. Mástar ji : Srimati Subhág ke náwá kaprá kaun rang ke hai?
 Sikhe wálá : Hariyar hai.
 Mástar ji : Kekar kaprá hariyar hai?
 Sikhe wálá : Srimati Subhág ke.

- M. : Srimati Dewpál ke kaprá kaun rang ke hai?
 S.w. : Bláw hai.
 M. : Kekar kaprá bláw hai?
 S.w. : Srimati Dewpál ke.

- M. : Srimati Subhág ke mát kaun rang ke hai?
 S.w. : Lál hai.
 M. : Kekar mat lál hai?
 S.w. : Srimati Subhág ke.

- M. : Okar blus kaun rang ke hai?
 S.w. : Piyar hai.
 M. : Kekar blus piyar hai?
 S.w. : Srimati Subhág ke.

- M. : Okar lahangá kaun rang ke hai?
 S.w. : Matmail hai.
 M. : Kekar lahangá matmail hai?
 S.w. : Srimati Subhág ke.

Ab sikhe wálá C ke sawál punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

4. Mástar ji aur sikhe wálá páth 7 B pári párá par boligá:
 "Tor náwá kaprá kaun rang ke hai?"

5. Mástar ji : Dekh nambar 100. Srimati Subhág ke tás lál hai?
 Sikhe wálá : Ná, lál ná hai, hariyar hai.
- M. : Dekh nambar 60. Okar fális kariyá hai?
 S.w. : Ná, kariyá ná hai, bruin hai.
- M. : Dekh nambar 20. Bhaiyo ke báp ke chátá ujjar hai?
 S.w. : Ná, ujjar ná hai, kariyá hai.
- M. : Dekh nambar 101. Bhaiyo ke mái ke kuttá kariyá aur ujjar hai?
 S.w. : Ná, kariyá aur ujjar ná hai, bruin hai.
- M. : Dekh nambar 30. Paul ke oṭo lál hai?
 S.w. : Ná, lál ná hai, bláw hai.

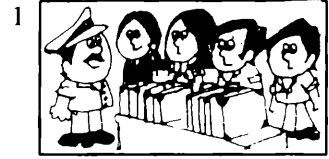
6. Sikhe wálá : Dekh nambar 40. Chot ke sonth maṭmail hai?
M. : Ná, maṭmail ná, hai, ujjar hai.
- Sikhe wálá : Dekh nambar 50. Sitá ke kaprá piyarchau hai?
M. : Ná, piyarchau ná hai, maṭmail hai.
- Sikhe wálá : Dekh nambar 70. Srimati Dewpál ke mát piyar hai?
M. : Ná, piyar ná hai, lál hai.
- Sikhe wálá : Dekh nambar 80. Srimati Subhág ke blus hariyarchau hai?
M. : Ná, hariyarchau ná hai, piyar hai.
- Sikhe wálá : Dekh nambar 90. Okar dás lál hai?
M. : Ná, lál ná hai, piyarchau hai.
7. Ab mástar ji páth 7 D ke sab nambar punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.

PÁTH 8

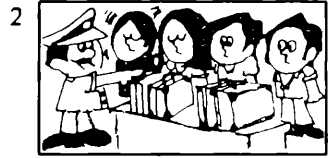
A. Thik se sun aur bol: th, t

thak	thak	tab	hathauri	hathauri	titá	háth	háth	sát
thorá	tab	tin	chauthi	titá	cauthá	sát	sát	háth
thuk	thorá	thorá	cauthá	chauthi	pátar	háth	sáth	aurat
than	thuk	tor	máthá	máthá	khátin	sáth	háth	bhut

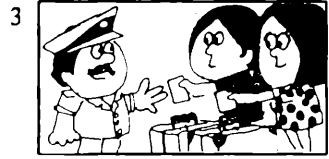
- B. Douane : Tulogan Hindustán ke báte?
 Lar^kiyán : Ji ná, hamlog hunwá ke ná báti.
 Hamlog Sarnám ke báti.

- D. : Tulogke sanghatian bhi Sarnám ke hai?
 L. : Ji ná, ulog hunwá ke ná hai.
 Ulog Pánámá ke hai.

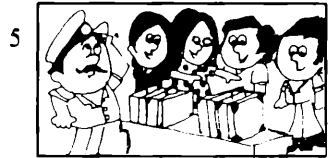
- D. : Tulogke pásport káhá hai?
 L. : Hinyá hai.

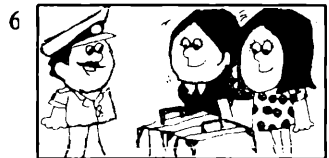
- D. : Isab tulogke fális hai?
 L. : Ji ná, usab hamlogke ná hai.

- L. : Hamlogke fális bruin hai.
 L. : Hinyá hai.

- D. : Tulog pardesi báte?
 L. : Ji hán, hamlog pardesi báti.

- D. : Aur tulogke sanghatiyan bhi pardesi hai?
 L. : Ji hán, ohulog pardesi hai

D. Tab thik hai.

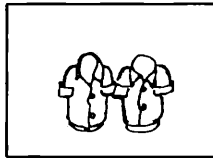
C. Phir se bol:

Isab tulongkehai?

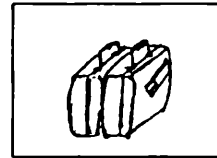
60

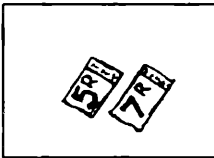
70

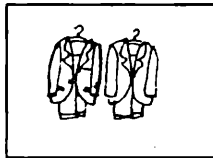
80

90

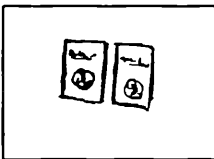
100

101

102

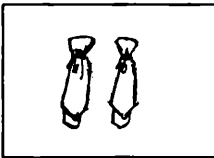
103

104

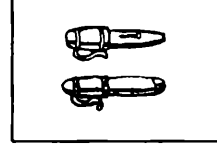
105

106

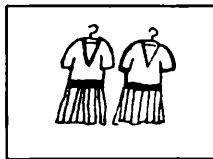
107

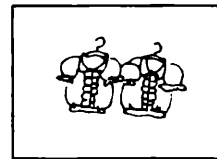
108

109

110

60. Isab tulongke pustak hai?
 70. Isab tulongke sonth hai?
 80. Isab tulongke fālis hai?
 90. Isab tulongke tikaṭ hai?
 100. Isab tulongke kaprā hai?
 101. Isab tulongke orhni hai?
 102. Isab tulongke pásport hai?
 103. Isab tulongke chátá hai?

104. Isab tulongke tás hai?
 105. Isab tulongke dás hai?
 106. Isab tulongke kuttá hai?
 107. Isab tulongke kalam hai?
 108. Isab tulongke gári hai?
 109. Isab tulongke kaprā hai?
 110. Isab tulongke blus hai?

D. Jaise Hindustáni logan bole hai.

- Nambar 60. : Tulogke pustak bláw hai ki lál?
Hamlogke pustak bláw ná hai, lál hai.
- Nambar 70. : Tulogke sonth ujjar hai ki matmail?
Hamlogke sonth matmail ná hai, ujjar hai.
- Nambar 80. : Tulogke fális bláw hai ki bruin?
Hamlogke fális bláw ná hai, bruin hai.
- Nambar 90. : Tulogke tikaṭ piyar hai ki bláw?
Hamlogke tikaṭ bláw ná hai, piyar hai.
- Nambar 100. : Tulogke kaprá kariyá aur matmail hai ki bláw?
Hamlogke kaprá kariyá aur matmail ná hai, bláw hai.
- Nambar 101. : Tulogke orhni kariyá hai ki ujjar?
Hamlogke orhni kariyá ná hai, ujjar hai.
- Nambar 102. : Tulogke pásport hariyar hai ki kariyá?
Hamlogke pásport kariyá ná hai, hariyar hai.
- Nambar 103. : Tulogke chátá kariyá hai ki ujjar?
Hamlogke chátá ujjar ná hai, kariyá hai.
- Nambar 104. : Tulogke tás ujjar hai ki piyarchau?
Hamlogke tás piyarchau ná hai, ujjar hai.
- Nambar 105. : Tulogke dás piyarchau hai ki bruin aur ujjar?
Hamlogke dás bruin aur ujjar ná hai, piyarchau hai.
- Nambar 106. : Tulogke kuttá bruin aur ujjar hai ki kariyá?
Hamlogke kuttá kariyá ná hai, bruin aur ujjar hai.
- Nambar 107. : Tulogke kalam lál hai ki bláw?
Hamlogke kalam lál ná hai, bláw hai.
- Nambar 108. : Tulogke gári lál hai ki hariyar?
Hamlogke gári hariyar ná hai, lál hai.
- Nambar 109. : Tulogke kaprá hariyar hai ki piyar?
Hamlogke kaprá piyar ná hai, hariyar hai.

Nambar 101. : Tulogke blus lál hai ki piyar?
Hamlogke blus lál ná hai, piyar hai.

E. Likhe ke páth

1. Páth 8 B ekát dáfe likh.
2. Kháli jagahá men likh:
*hamlog, hamlogke, tulogke, ke, hai, báti, báte, aur ji
Tulog Guyánábáte?
Ji ná,hunwá.....ná.....
Hamlog Sarnám
..... pásport káhá?
Hinyá
Isab fális hai?
.....ná, usab hamlogke ná.....
.....fális kariyá
Hinyá sab.
Tulog pardesi?
.....hán, pardesi
Tab thik*
3. Bát ke calan: Pustak/lál
*Tulogke pustak kaun rang ke hai?
Hamlogke pustak lál hai.*

Ab tu apane se likh:

1. blus / piyar	6. kaprá / bláw
2. sonth / ujjar	7. orhni / ujjar
3. kaprá / hariyar	8. kuttá / bruin aur ujjar
4. tīkat / piyar	9. dás / piyarchau
5. gáři / lál	10. chátá / kariyá

F. Bát-cit.

1. Mástar ji : Laṛkiyan Hindustán ke hai?
Sikhe wálá : Ji ná, ulog hunwá ke ná hai.
- M. : Ulogke sanghatiyán Brásil ke hai?
S.w. : Ji ná, ulog hunwá ke ná hai.

- M. Ulog Hindustán ke hai?
S.w. Ji ná, ulog huṅwá ke ná hai.
- M. : Ulog Pánámá ke hai?
S.w. : Ji hán, ulog huṅwá ke hai.
- M. Laṛkiyan Sarnám ke hai?
S.w. Ji hán, ulog Sarnám ke hai.
2. Mástar ji : Laṛkiyan Hindustán ke hai ki Sarnám ke?
Sikhe wálá : Ulog Hindustán ke ná hai, Sarnám ke hai.
- M. Ulogke sanghatiyan Brásil ke hai ki Pánámá ke?
S.w. Ulog Brásil ke ná hai, Pánámá ke hai.
3. Mástar ji Laṛkiyan kaun des se áwe hai?
S.w. Ulog Sarnám se áwe hai.
- M. : Ulogke fális kaun rang ke hai?
S.w. : Ulogke fális bruin hai.
M. : Ulogke sanghatiyan kaun des se áwe hai?
S.w. : Ulog Pánámá se áwe hai.
- M. Ulogke fális kaun rang ke hai?
S.w. Ulogke fális bláw hai.
- M. : Laṛkiyan ke pásport kaun rang ke hai?
S.w. : Ulogke pásport hariyar hai.
- M. : Douane ke ṭopi kaun rang ke hai?
S.w. : Okar ṭopi bláw hai.
- M. : Okar kaprá bhi bláw hai?
S.w. : Ji hán, okar kaprá bhi bláw hai.
4. Mástar ji aur sikhe wálá páth 8 B pári párá bole hai.
5. Mástar ji Dekh nambar 60. Isab tulogke pustak hai?
Sikhe wálá Ji hán, hamlogke hai.
- Mástar ji Tulogke pustak kaun rang ke hai?
S.w. Hamlogke pustak lál hai.
- M. Dekh nambar 80. Isab tulogke fális hai ?

- S.w. : Ji hán, hamogke hai.
- M. : Tulogke fális kaun rang ke hai?
S.w. : Hamlogke fális bruin hai.
- M. : Dekh nambar 106. Isab tulogke kuttá hai?
S.w. : Ji hán, hamlogke hai.
- M. : Usab kaun rang ke hai?
S.w. : Hamlogke kuttá bruin aur ujjar hai.
- M. : Dekh nambar 102. Isab tulogke pásport hai?
S.w. : Ji hán, hamlogke hai.
- M. : Tulogke pásport kaun rang ke hai?
S.w. : Hamlogke pásport hariyar hai.
- M. : Dekh nambar 110. Isab tulogke blus hai?
S.w. : Ji hán, hamlogke hai.
- M. : Tulogke blus kaun rang ke hai?
S.w. : Hamlogke blus piyar hai.
- M. : Dekh nambar 100. Isab tulogke kaprá hai?
S.w. : Hán, hamlogke hai.
- M. : Tulogke kaprá kaun rang ke hai?
S.w. : Hamlogke kaprá bláw hai.

6. Ab mástar ji páth 8 D ke nambar 60, 80, 100, 102, 104, 106, 108, 110 punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
Tab sikhe wálá ke cáhi nambar 70, 90, 101, 103, 105, 107, 109 punche ke aur mástar ji jabáb deigá.

PÁTH 9

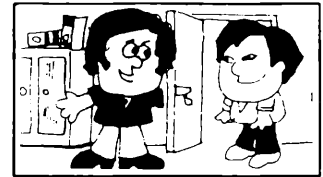
A. Thik se sun aur bol: dusar ("retroflex") t

tin	tin	tanko
topi	tin	tin
tikaṭ	tikaṭ	terá
tem	topi	tor

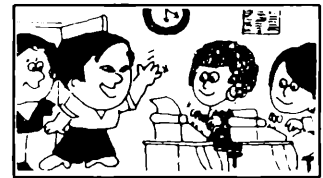
káte	nátá	pátar
loṭá	pátar	choṭá
nátá	loṭá	sattrá
cátilá	cátilá	titá

kát	cát	rát
cát	kát	khet
boṭ	rát	uluṭ
uluṭ	boṭ	bhut

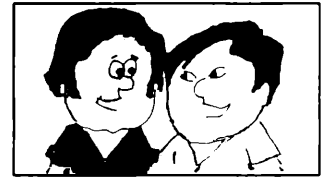
- B. Srimán Subhág : Áw hamlogke manai se bheṭ kar le.
Srimán Dewpál : Ji hán.

- S. : I kumári Tewári hai aur u kumári Dhani hai.
D. : Namaste.

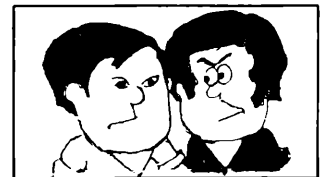
- D. : Isab bahut sundar larṅki hai.
Ulog kaun kám kare hai?
S. : Isab kantoro ke kám kare hai.

- S. : I Ánand hai aur u Áshok hai.
D. : Namaste.

- D. : Isabke bahut kám ná hai kare ke.
Ulog kaun kám kare hai?
S. : Usab bhi kantoro ke kám kare hai.
Ulog bahut leskattá hai.

- D. : Aur u naujawán ke hai?
S. : U Munirám hai.
U hamlogke kantoro meṅ sab se naujawán kamkartá hai.

C. Phir se bol:

Dekh isab!

100

kantoro wálan

200

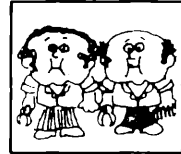
khetiyar

300

manṭer

400

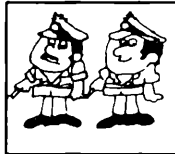
bárbir

500

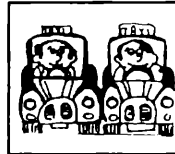
sikháwe wálan

600

douane

700

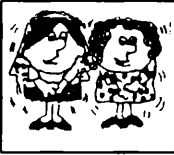
táxi wálan

800

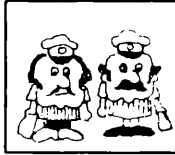
sastar

900

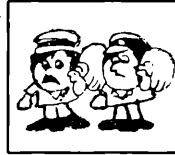
ghar ke aurat

1000

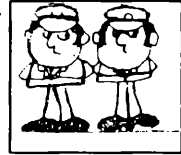
dudh wálan

1001

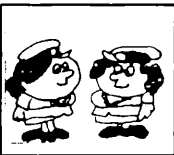
chitti wálan

1002

sipáhin

1003

sipáhin-aurat

D. Jaise Hindustáni logan bole hai.

Nambar 100. : Dekh u manaiyan ke.
Usab manṭer hai ki kantoro wálan?
Usab manṭer ná hai, kantoro wálan hai.

Nambar 200 : Dekh u adamiyan ke.
Usab khetiyar hai ki ciṭṭhi wálan?
Usab ciṭṭhi wálan ná hai, khetiyar hai.

Nambar 300 : Dekh u manaiyan ke.

- Usab táxi wálan hai ki manṭer?
Usab táxi wálan ná hai, manṭer hai.
- Nambar 400 : Dekh u manaiyan ke.
Usab douane hai ki bárbir?
Usab douane ná hai, bárbir hai.
- Nambar 500 : Dekh u manaiyan ke.
Usab táxi wálan hai ki sikháwe wálan?
Usab táxi wálan ná hai, sikháwe wálan hai.
- Nambar 600 : Dekh u manaiyan ke.
Usab sipáhiṅ hai ki douane?
Usab sipáhiṅ ná hai, douane hai.
- Nambar 700 : Dekh u adamiyan ke.
Usab kantoro wálan hai ki táxi wálan?
Usab kantoro wálan ná hai, táxi wálan hai.
- Nambar 800 : Dekh u larṭkiyan ke.
Usab sastar hai ki dukándárin?
Usab dukándárin ná hai, sastar hai.
- Nambar 900 : Dekh u auratiyan ke.
Usab ghar ke aurat hai ki sipáhiṅ-aurat?
Usab sipáhiṅ-aurat ná hai, ghar ke aurat hai.
- Nambar 1000 : Dekh u manaiyan ke.
Usab dudh wálan hai ki sipáhiṅ?
Usab sipáhiṅ ná hai, dudh wálan hai.
- Nambar 1001 : Dekh u manaiyan ke.
Usab ciṭṭhi wálan hai ki dudh wálan?
Usab dudh wálan ná hai, ciṭṭhi wálan hai.
- Nambar 1002 : Dekh u adamiyan ke.
Usab sipáhiṅ hai ki ciṭṭhi wálan?
Usab ciṭṭhi wálan ná hai, sipáhiṅ hai.
- Nambar 1003 : Dekh u auratiyan ke.
Usab ghar ke aurat hai ki sipáhiṅ-aurat?
Usab ghar ke aurat ná hai, sipáhiṅ-aurat hai.

E. Likhe ke páth

1. Páth 9 B ekát dáfe likh.
2. Kháli jagahá men likh: *u, hamlog, ulog.*

I lar̥kiyan kamásut hai.
kantoro wálan hai.
 Hamlogke nám Indrá aur Sitá hai.
Sarnám ke hai.
 Munirám sab se naujawán kamkartá hai.
kamásut hai.
 Dekh kumári Tewári ke aur kumári Dhani ke.
bahut sundar lar̥ki hai.
 Ánand aur Áshok kantoro ke kám kare hai..
bahut leskattá hai.

3. Bāt ke calan: *Isab manter / kantoro wálan hai.*

*Ulog kaun kám kare hai?
 Usab manter hai?
 Ná, isab manter ná hai, kantoro ke kám kare hai.*

Ab tu apne se likh: *Isab cit̥thi wálan / dudh wálan hai
 Isab aurat-sipáhiñ / dukándárin hai.
 Isab kantoro wálan / ghar ke aurat hai.
 Isab khetiyar / sipáhiñ hai.
 Isab bárbir / táxi wálan hai
 Isab sikháwe wálan / douane hai
 Isab dukándárin / sipáhiñ-aurat hai.
 Isab dudh wálan / sikháwe wálan hai
 Isab ghar ke aurat / sastar hai
 Isab sikhe wálan / sipáhiñ hai*

F. Bāt-cit.

1. Mástar ji : Rájkumár aur Mahendar dukándár hai?
 Sikhe wálá : Ná, usab dukándár ná hai.

- M. : Usab khetiyar hai?
 S.w. : Hán, usab khetiyar hai.

- M. : Usab kamásut hai?

- S.w. Han, usab kamásut hai.
- M. Ánand aur Áshok douane hai?
S.w. Ná, usab douane ná hai.
- M. Usab kantoro ke kám kare hai?
S.w. Hán, usab kantoro wálan hai.
- M. : Usab leskattá hai?
S.w. : Hán, usab bahut leskattá hai.
- M. : Kumári Tewári aur kumári Dhani dukándárin
hai ki kantoro wálan?
S.w. Usabhan dukándárin ná hai, kantoro wálan hai.
- M. Ánand aur Áshok douane hai ki kantoro ke kám kare hai?
S.w. Usab douane ná hai, kantoro ke kám kare hai.
- M. : Muniráam sikhe wálá hai ki sab se naujawán kamkartá?
S.w. : U sikhe wálá ná hai, sab se naujawán kamkartá hai.
- M. : U kamásut hai ki leskattá?
S.w. : Leskattá ná hai, kamásut hai.
2. Mástar ji : Srimán Dewpál ke kaprá kaun rang ke hai?
Sikhe wálá : Okar kaprá bláw hai.
- M. : Larkiyan ke yápon kaun rang ke hai?
S.w. : Usabke yápon lál aur bláw hai.
- M. : Rájkumár aur Mahendar kaun kám kare hai?
S.w. : Usabhan khetiyar hai.
- M. U adamiyan kaun kám kare hai?
S.w. Kantoro ke kám.
- M. Usabhan kamásut hai ki leskattá?
S.w. Usabhan bahut leskattá hai.
3. Mástar ji aur sikhe wálá páth 9 B pári pára par bole hai.
4. Mástar ji Dekh nambar 100. I adamiyan bárbir hai?
Sikhe wálá Ná, ulog bárbir ná hai.

M.	:		Ulog kantoro wálan hai?
S.w.	:		Hán, ulog kantoro ke kám kare hai.
M.		Dekh nambar 300.	I adamiyan douane hai?
S.w.			Ná, ulog douane ná hai.
M.			Ulog manṭer hai?
S.w.			Hán, ulog manṭer hai.
M.		Dekh nambar 500.	I manaiyan sipáhiṅ hai?
S.w.			Ná, ulog sipáhiṅ ná hai.
M.	:		Ulog sikháwe wálan hai?
S.w.	:		Hán, ulog sikháwe wálan hai.
M.		Dekh nambar 700.	I manaiyan ciṭṭhi wálan hai?
S.w.			Ná, ulog ciṭṭhi wálan ná hai.
M.			Ulog táxi wálan hai?
S.w.			Hán, ulog táxi wálan hai.
M.	:	Dekh nambar 900.	I auratiyan sastar hai?
S.w.	:		Ná, ulog sastar ná hai.
M.			Ulog ghar ke aurat hai?
S.w.			Hán, ulog ghar ke aurat hai.
M.	:	Dekh nambar 1001.	I adamiyan manṭer hai?
S.w.	:		Ná, ulog manṭer ná hai.
M.			Ulog ciṭṭhi wálan hai?
S.w.			Hán, ulog ciṭṭhi wálan hai.
M.	:	Dekh nambar 1003.	I auratiyan ghar ke aurat hai?
S.w.	:		Ná, ulog ghar ke aurat ná hai.
M.	:		Ulog aurat-sipáhiṅ hai?
S.w.	:		Hán, ulog aurat-sipáhiṅ hai.
Ab sikhe wála punchigá:			
		Dekh nambar 200.	I adamiyan sipáhiṅ hai?
Mástar ji	:		Ná, ulog sipáhiṅ ná hai.
S.w	:		Ulog khetiyar hai?
M.	:		Hán, ulog khet ke kám kare hai.

S.w.		Dekh nambar 400.	I sab adamiyan kantoro wálan hai?
M.			Ná, ulog kantoro wálan ná hai.
S.w.			Ulog bárbir hai?
M.			Há <u>n</u> , ulog bárbir hai.
S.w.		Dekh nambar 600.	I manaiyan man <u>ṭ</u> er hai?
M.			Ná, ulog man <u>ṭ</u> er ná hai.
S.w.			Ulog douane hai?
M.			Há <u>n</u> , ulog douane hai.
S.w.	:	Dekh nambar 800.	I auratiyan kantoro ke kám kare hai?
M.	:		Ná, ulog kantoro ke kám ná kare hai.
S.w.	:		Ulog sastar hai?
M.	:		Há <u>n</u> , ulog sastar hai.
S.w.	:	Dekh nambar 1000.	I adamiyan sipáhi <u>n</u> hai?
M.	:		Ná, ulog sipáhi <u>n</u> ná hai.
S.w.	:		Ulog dudh wálan hai?
M.	:		Há <u>n</u> , ulog dudh wálan hai.
S.w.	:	Dekh nambar 1002.	I adamiyan dudh wálan hai?
M.	:		Ná, ulog dudh wálan ná hai.
S.w.	:		Ulog sipáhi <u>n</u> hai?
M.	:		Há <u>n</u> , ulog sipáhi <u>n</u> hai.
5. Ab mástar ji páth 9 D ke nambar 200, 400, 600, 800, 1000, 1002 punchigá aur sikhe wála jabáb deigá. Tab sikhe wála nambar 100, 300, 500, 700, 900, 1001, 1003 punchigá aur mástar ji jabáb deigá.
6. Mástar ji	:	Nambar 100.	Ulog kaun kám kare hai?
Sikhe wála	:		Ulog kantoro ke kám kare hai..
M.	:	Nambar 300.	Ulog kaun kám kare hai?
S.w.	:		Ulog man <u>ṭ</u> er ke kám kare hai.
M.	:	Nambar 500.	Ulog kaun kám kare hai?
S.w.	:		Ulog sikháwe wálan hai.
M.	:	Nambar 700.	Ulog kaun kám kare hai?
S.w.	:		Ulog táxi wála ke kám kare hai.
M.		Nambar 900.	Ulog kaun kám kare hai?
S.w.			Ulog ghar ke kám kare hai.

Ab sikhe wálá nambar 1001, 1003, 200, 400, 600 se punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

7., Mástar ji	Nambar 200.	I adamiyan khetiyar hai. Ulog kamásut ki leskattá hai? Leskattá ná hai, kamásut hai.
Sikhe wálá		
M.	Nambar 400.	I adamiyan bárbir hai. Ulog moṭá hai ki pátar? Pátar ná hai, moṭá hai.
S.w.		
M.	Nambar 600.	I manaiyan douane hai. Ulog letharáil hai ki safá? Letharáil ná hai, safá hai.
S.w.	:	
M.	:	Nambar 800.
S.w.		I larḱiyan sastar hai. Ulog jawán hai ki burhinyá? Burhinyá ná hai, jawán hai.
M.	Nambar 1000.	I adamiyan dudh wálan hai. Ulog burhwá hai ki jawán? Jawán ná hai, burhwá hai.
S.w.		
Sikhe wálá	:	Nambar 1002.
Mástar ji		I manaiyan sipáhin hai. Ulog lambá hai ki nátá? Nátá ná hai, lambá hai.
S.w.	Nambar 1003.	I auratiyan sipáhin-aurat hai. Ulog nátá hai ki lambá? Lambá ná hai, nátá hai.
M.		
S.w.	:	Nambar 100.
M.		I adamiyan kantoro ke kám kare hai. Ulog leskattá hai ki kamásut? Kamásut ná hai, leskattá hai.
S.w.	Nambar 300.	I adamiyan manṭer hai. Ulog safá ki mail hai? Safá ná hai, mail hai.
M.	:	

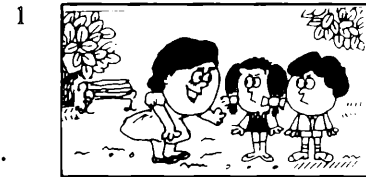
PÁTH 10

A. Thik se sun aur bol dusar ("retroflex") th

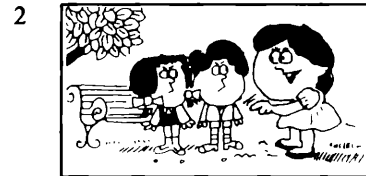
thagwá	thagwá	tháme
thele	thele	thak
thoke	thorá	thele
thik	thik	thorá

kathin	kathin	máthá
míthá	míthá	míthá
uthá	cauthá	sáthi
patháwe	thathá	bhothar

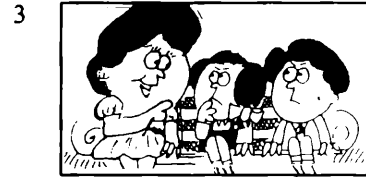
B. Máí Ká hai, lar_{kan}?
 Bīṭiyá Hamlog thak gaili hai,
 Beṭá aur hamlogke bahut piyás lagal hai.

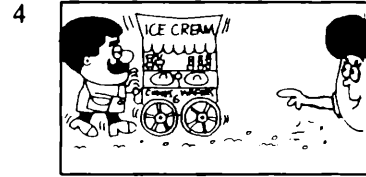
Máí Áw, hinyá baith.

Máí Ab thik hai?
 Beṭá Abbe ná.

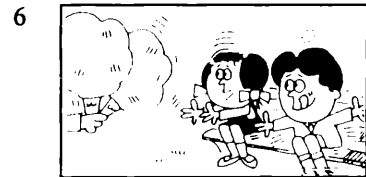
Máí : Dekh huṅwá!
 Ice-cream wálá hai.

Máí Duigo ice-cream dei deihe.

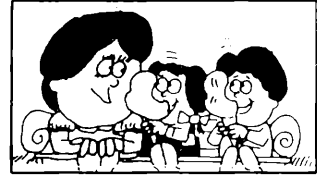
Máí Lei le, lar_{kan}.

Bīṭiyá I ice-cream bahut acchá hai.

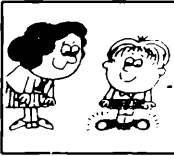

Mái Ab thik hai?
 Laṛkan Hān, ab sab thik hai!

C. Phir se bol: Dekh isab! Dekh usab!

105

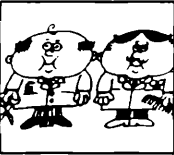
Isab safá hai.

217

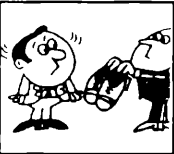
Isabke garam lage hai.

321

Isab moṭá hai.

433

Isab baṛká hai.

545

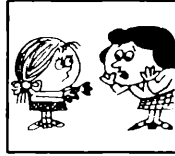
Isab khulal hai.

657

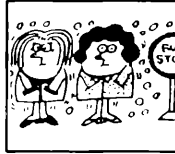
Isab halluk hai.

106

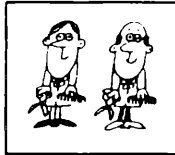
Usab letharáil hai.

218

Usabke thandhá lage hai.

322

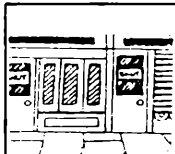
Usab dubbar hai.

434

Usab choṭá hai.

546

Usab band hai.

658

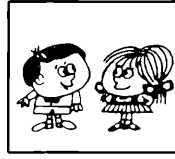
Usab gaṛhu hai.

769

Isab burháí gail hai.

770

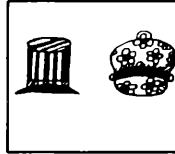
Usab jawán hai.

881

Isab purán hai.

882

Usab nává hai.

998

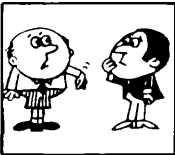
Isab nátá hai.

999

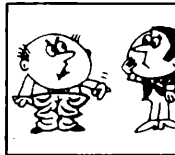
Usab lambá hai.

1000

I choṭá hai.

1001

U lambá hai.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar 105. Dekh i laundá ke jutwan. Safá hai ki mail?
Isab mail ná hai, safá hai.
- Nambar 106. Dekh u laṛki ke háth. Safá hai ki mail?
Usab safá ná hai, mail hai.
- Nambar 217. Dekh i duno ciṭṭhi wálan ke.
Ṭhandhá lage hai ki garam?
Isabke ṭhandhá ná lage hai, garam lage hai.
- Nambar 218. Dekh u duno auratiyan ke.
Ṭhandhá lage hai ki garam?
Usabke garam ná lage hai, ṭhandhá lage hai.
- Nambar 321. Dekh i duno bárbir ke. Dubbar hai ki moṭá?
Isab dubbar ná hai, moṭá hai.

- Nambar 322. Dekh u duno bárbir ke. Dubbar hai ki moṭá?
Usab moṭá ná hai, dubbar hai.
- Nambar 433. Dekh i jutwan. Baṛká hai ki choṭá?
Isab choṭá ná hai, baṛká hai.
- Nambar 434. Dekh u jutwan. Baṛká hai ki choṭá?
Usab baṛká ná hai, choṭá hai.
- Nambar 545. Dekh i dukaniyan. Band hai ki khulal?
Isab band ná hai, khulal hai.
- Nambar 546. Dekh u dukaniyan. Band hai ki khulal?
Usab khulal ná hai, band hai.
- Nambar 657. Dekh u fálisiyan. Gaṛhu hai ki halluk?
Isab gaṛhu ná hai, halluk hai.
- Nambar 658. Dekh u fálisiyan. Gaṛhu hai, ki halluk?
Usab halluk ná hai, gaṛhu hai.
- Nambar 769. Dekh i duno ke. Buṛháí gail hai ki jawán hai?
Isab jawán ná hai, buṛháí gail hai.
- Nambar 770. Dekh u duno ke. Buṛháí gail hai ki jawán hai?
Usab buṛháí ná gail hai, jawán hai.
- Nambar 881. Dekh i ṭopiyan. Náwá hai ki purán?
Isab náwá ná hai, purán hai.
- Nambar 882. Dekh u ṭopiyan. Náwá hai ki purán?
Usab purán ná hai, náwá hai.
- Nambar 998. Dekh i manáyan ke. Lambá hai ki náṭá?
Isab lambá ná hai, náṭá hai.
- Nambar 999. Dekh u sipahiyan ke. Lambá hai, ki náṭá?
Usab náṭá ná hai, lambá hai.
- Nambar 1000. Dekh i pajamwá. Lambá hai ki choṭá?
I lambá ná hai, choṭá hai.
- Nambar 1001. Dekh u pajamwá. Lambá hai ki choṭá?
U choṭá ná hai, lambá hai.

E. Likhe ke páth

1. Páth 10 B ekát dáfe likh.
2. Kháli jagahá men likh:
hai, gaili hai, gail hai, lage hai, lagal hai
U ice-cream wálá nátá
Okar ice-cream khub acchá
Lar_{kan} thak
Ká hai, lar_{kan}? Hamlogke bahut piyás, Má.
Ká hai, Choṭ? Ham thak, Má.
3. Bát ke calan: I jutwan letharáil / safá

I jutwan letharáil hai ki safá?
Isab letharáil ná hai, safá hai.

Ab tu apane se likh:

U bábirwan / motá / dubbar
I lar_{kan} / bhukh / piyás
U auratiyan / burhái / jawán
I táxi wálan / jawán / burhwá
U jutwan / barká / choṭá
I dukaniyan / khulal / band
U fálisiyan / garhu / halluk
I dudh wálan / garam / thandhá
U duno sipáhiñ / nátá / lambá
I topiyan / purán / nává
U lar_{kiyan} / thandhá / garam
I adamiyan / piyás / bhukh

F. Bát-cit.

1. Mástar ji : Má thak gail hai?
 Sikhe wálá : Ná, u ná thak gail hai.
 M. : Biṭiyá thak gail hai?
 S.w. : Hán, u thak gail hai.
 M. : Ke thak gail hai?
 S.w. : Biṭiyá thak gail hai.

- M. : Beṭá thak gail hai?
 S.w. : Hán, u bhi thak gail hai.
 M. : Ke thak gail hai?
 S.w. : Beṭá thak gail hai.

- M. : Má ke piyás lagal hai?
 S.w. : Ná, oke piyás ná lagal hai.
 M. : Biṭiyá ke piyás lagal hai?
 S.w. : Hán, oke piyás lagal hai.
 M. : Ke ke piyás lagal hai?
 S.w. : Biṭiyá aur beṭá ke piyás lagal hai.
2. Mástar ji : Biṭiyá thak gail hai ki oke piyás lagal hai?
 Sikhe wálá : U thak gail hai aur oke bhi piyás lagal hai.
 M. : Beṭá bhi thak gail hai aur oke bhi piyás lagal hai?
 S.w. : Hán, u bhi thak gail hai aur oke bhi piyás lagal hai.
- M. : Biṭiyá letharáil hai ki safá?
 S.w. : U letharáil ná hai, safá hai.
 M. : Ke safá hai?
 S.w. : Biṭiyá safá hai.
 M. : Beṭá bhi safá hai ki letharáil?
 S.w. : U letharáil ná hai, u bhi safá hai.
 M. : Ke bhi safá hai?
 S.w. : Beṭá bhi safá hai.
 M. : Máí burhinyá hai ki jawán?
 S.w. : U burhinyá ná hai, jawán hai.
 M. : Ke jawán hai?
 S.w. : Máí jawán hai.
 M. : Biṭiyá jawán hai ki burhinyá gail hai?
 S.w. : U ná burhinyá gail hai, jawán hai.
 M. : Ke jawán hai?
 S. : Biṭiyá jawán hai.
 M. : Ice-cream wálá náṭá hai, ki lambá?
 S. : U lambá ná hai, náṭá hai.
 M. : Ke náṭá hai?
 S. : Ice-cream wálá náṭá hai.
3. Ab mástar ji aur sikhe wálá páth 10 B pári párá par bole hai.
4. Mástar ji : Dekh nambar 105. Laundá ke jutwan letharáil hai?
 Sikhe wálá : Ná, letharáil ná hai.
 Mástar ji : Safá hai?
 Sikhe wálá : Hán, safá hai.
- M. : Dekh nambar 217. Citthi wálan ke thandá lage hai?
 S.w. : Ná, thandhá ná lage hai.
 M. : Garam lage hai?
 S.w. : Hán, garam lage hai.

- M. : Dekh nambar 545. Dukaniyan band hai?
 S.w. : Ná, band ná hai.
 M. : Khulal hai?
 S.w. : Hán, khulal hai.
- M. : Dekh nambar 769. U duno jawán hai?
 S.w. : Ná, jawán ná hai.
 M. : Burhái gail hai?
 S.w. : Hán, burhái gail hai.
- M. : Dekh nambar 1000. U pajamwá lambá hai?
 S.w. : Ná, lambá ná hai.
 M. : Chotá hai?
 S.w. : Hán, chotá hai.

5. Ab sikhe wálá chápá dekhke punchigá:

- Dekh nambar 106. Larki ke háth safá hai?
 Mástar ji : Ná, safá ná hai.
 S.w. : Mail hai?
 M. : Hán, mail hai.
- S.w. : Dekh nambar 218. Auratiyan ke garam lage hai?
 M. : Ná, garam ná lage hai.
 S.w. : Thandhá lage hai?
 M. : Hán, thandhá lage hai.
- S.w. : Dekh nambar 546. Dukaniyan khulal hai?
 M. : Ná, khulal ná hai.
 S.w. : Band hai?
 M. : Hán, band hai.
- S.w. : Dekh nambar 770. U duno burhái gail hai?
 M. : Ná, burhái ná gail hai.
 S.w. : Jawán hai?
 M. : Hán, jawán hai.
- S.w. : Dekh nambar 1001. U pajamwá chotá hai?
 M. : Ná, chotá ná hai.
 S.w. : Lambá hai?
 M. : Hán, lambá hai.

6. Mástar ji páth 10 D ke nambar 105, 217, 321, 433, 657, 881, 998 aur 1000 punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá nambar 106, 218, 322, 434, 658, 882, 999 aur 1001 punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

7. Ab sikhe wálá chápá wálá adamiyan hai.

Mástar ji : Dekh nambar 218. Tulogke garam lage hai ki thandhá?
Sikhe wálá : Hamlogke garam ná lage hai, thandhá lage hai.

M. : Dekh nambar 322. Tulog motá hai ki dubbar?
S.w. : Hamlog motá ná hai, dubbar hai.

M. : Dekh nambar 770. Tulog burháí gaile hai ki jawán hai?
S.w. : Hamlog burháí ná gaili hai, jawán hai.

M. : Dekh nambar 999. Tulog nátá hai ki lambá?
S.w. : Hamlog nátá ná hai, lambá hai.

M. : Dekh nambar 217. Tulogke thandhá lage hai ki garam?
S.w. : Hamlogke thandhá ná lage hai, garam lage hai.

S.w. : Dekh nambar 321. Tulog dubbar hai ki motá?
M. : Hamlog dubbar ná hai, motá hai.

S.w. : Dekh nambar 769. Tulog jawán hai ki burháí gaile hai?
M. : Hamlog jawán ná hai, burháí gaili hai.

S.w. : Dekh nambar 998. Tulog lambá hai ki nátá?
M. : Hamlog lambá ná hai, nátá hai.

PÁTH 11

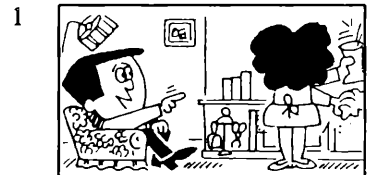
A. Thik se sun aur bol: c, ch

cár	chauw	cár	chabbis
cauthá	chabbis	cauthá	chauw
cokh	chátá	chátá	cár
cij	churi	cij	churi
cuse	choṭá	cuse	choṭá

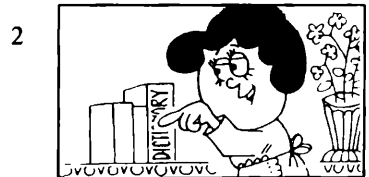
pacis	achá	pacis	achá
pacás	páche	pacás	pacás
oncás	piche	bice	piche
bacái	puṅche	piche	páche
bice	poṅche	bacái	puṅche

pánc	poṅch	pánc	puṅch
cimmac	puṅch	kuch	pánc
sac	kuch	sac	poṅch
benc	puṅch	cimmac	kuch
pánc	poṅch	pánc	puṅch

B. **Ádmi** : Hamke ekgo pustak dei de.

Aurat : Kaun wálá?

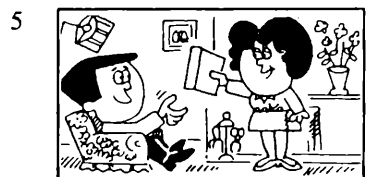
Aurat : I wálá?

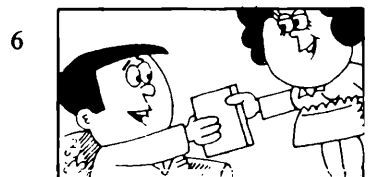
Ádmi : Ná, u wálá ná.
U lalká.

Aurat : I wálá?
Ádmi : Hán, ohin wálá.

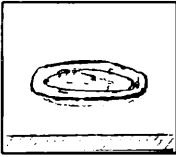
Aurat : Lei le.

C. Phir se bol:

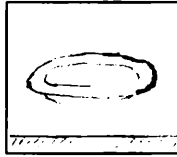
Kaun wálá?

1001

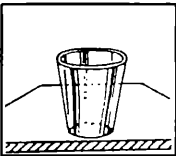
ekgo juthá paleti

1002

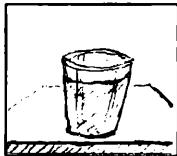
ekgo safá paleti

1003

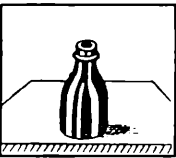
ekgo kháli gilás

1004

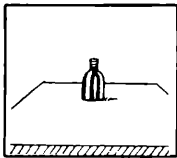
ekgo bharal gilás

1005

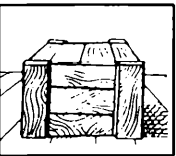
ekgo bārká botal

1006

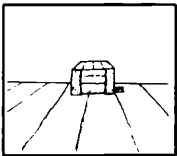
ekgo choṭá botal

1007

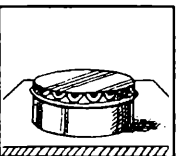
ekgo bārká bākas.

1008

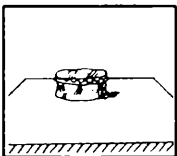
ekgo choṭá bākas.

1009

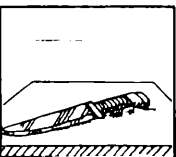
ekgo nāwá ḍibbá

1010

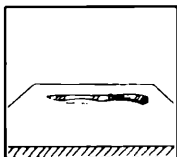
ekgo purán ḍibbá.

1011

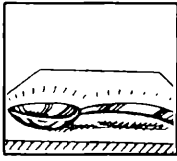
ekgo cokh churi.

1012

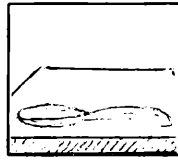
ekgo bhothar churi.

1013

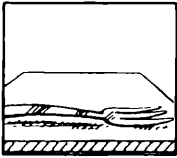
ekgo náwá cimmac

1014

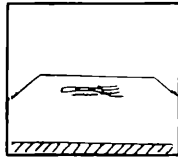
ekgo purán cimmac.

1015

ekgo barká forku

1016

ekgo choṭá forku

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar 1001 aur 1002.

Hamke ekgo paleti dei de.
Kaun wálá? I juṭhá wálá?
Ná, i juṭhá wálá ná, u safá wálá.

Nambar 1003 aur 1004.

Hamke ekgo gilás de to.
Kaun wálá? U bharalká?
Ná, u bharalká ná, i kháli wálá.

Nambar 1005 aur 1006.

Hamke ekgo botal dei de to.
Kaun wálá? I barkwá?
Ná, i barkwá ná, u choṭkwá.

Nambar 1007 aur 1008.

Hamke ekgo bákas dei deihe.
Kaun wálá? U choṭkwá?
Ná, u choṭkwá ná, i barkwá.

Nambar 1009 aur 1010.

Hamke ekgo ḍibbá dei deihe to.
Kaun wálá? I nawká?
Ná, i nawká ná, u puranká.

Nambar 1011 aur 1012.

Hamke ekgo churi dei de.
Kaun wálá? U bhothar wálá?
Ná, u bhothar wálá ná, i cokhwá.

Nambar 1013 aur 1014.

Hamke ekgo cimmac de to.
Kaun wálá? I nawká?
Ná, i nawká ná, u puranká.

Nambar 1015 aur 1016. Hamke ekgo forku dei de to.
Kaun wálá? U choṭkwá?
Ná, u choṭkwá ná, i baṛkwá.

E. Likhe ke páth

1. Kháli jagahá meṅ likh:
hamke, oke, hamlogke, ulogke

Munná tor sanghatiyá hai,..... ekgo pen dei de.
Fáruk aur Choṭ hinyá hai,..... ekgo baṛká bákas de to.
Ham tor sikháwe wálá hai,..... ekgo pustak dei de to.
Hamke aur hamár bhái ke bahut piyás lagal hai,..... duigo ice-cream dei deihe.

2. Bát ke calan: buk / i-u / bláw / lál / dei de
Hamke ekgo buk dei de.
Kaun wálá? I bláw wálá?
Ná, i bláw wálá ná, u lalká.

Ab tu apane se likh:

gilás / i-u / safá / juṭhá / dei deihe
paleti / i-u / kháli / bharal / de to
bákas / i-u / baṛká / choṭá / dei de to
botal / u-i / choṭá / baṛká / dei deihe to
churi / i-u / cokh / bhothar / dei de
ḍibbá / u-i / náwá / purán / dei deihe
forku / i-u / baṛká / choṭá / de to
cimmac / u-i / purán / náwá / dei de to
pustak / i-u / lál / hariyar / dei deihe to

F. Bát-cit

1. Mástar ji : Hamke ekgo pustak dei de.
Sikhe wálá : Kaun pustak?
I wálá?

M. Ná, u wálá ná. U lalká.
S.w. I wálá?

M. Hán, ohin wálá.
S.w. Lei le.

Aisane bhi bol:

Hamke ekgo fális de to/ u bruinká
Oke ekgo yápon dei de to/u piyarká
Ulogke ekgo pen dei deihe/ u bláwká
Ulogke ekgo kalam dei deihe to / u kariká
Usabhanke ekgo sonth dei de/ u ujarká
Usabke ekgo dás de to/ u piyarchauká
Hamke ekgo tás dei de to/ u hariyarká
Hamlogke ekgo blus dei deihe/ u matmailká
Hamlogke ekgo topi dei deihe to/ u lalká

Ab sikhe wálá bhi i sab bát boligá aur mástar ji jabáb deigá.

2. Mástar ji páth 11 D ke sab nambar punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
Tab sikhe wálá punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

PÁTH 12

A. Thik se sun aur bol: bh, b

bhág	bhág	báis
bhar	bhar	bhái
bhenrá	bár	bahin
bhi	bhenrá	bis
bhuiyá	bhi	burhinyá

gobhi	gobhi	debe
kabhi	sabhan	jábe
sabhan	sábun	Subhág
Subhág	kabhi	sábun
cábhi	sabhan	sabal

B. **Ádmi** : Hamke ekátgo gilás dei de.

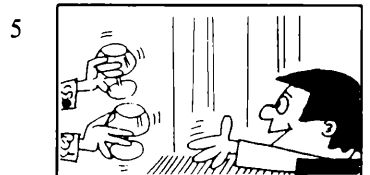
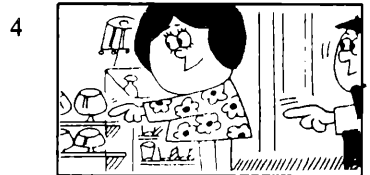
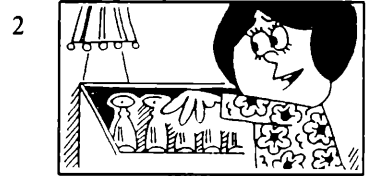
Aurat : Kaun giláswan?

I wálá?

Ádmi : Ná, u wálá ná.
U jaun palangwá par hai.

Aurat : I wálá?
Ádmi : Hán, ohin wálá.

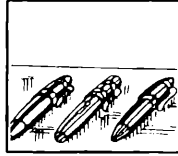
Aurat : Lei le.

C. Phir se bol:

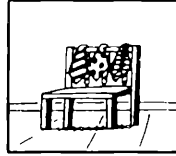
Kaun wálá?

1117

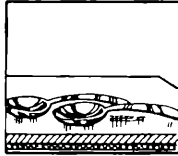
penwan / buro par

1218

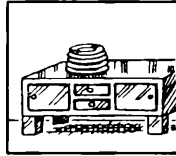
dáswan / kursi par

1319

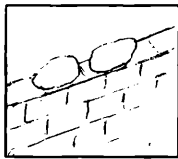
cimmacwan / tafrá par

1420

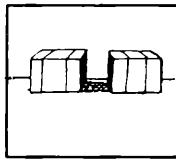
paletiyán / kási par

1521

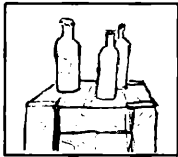
ám / dewál par

1622

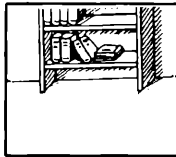
bákaswan / jamin par

1723

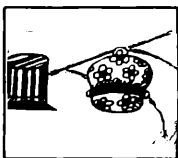
botaliyan / bákas par

1824

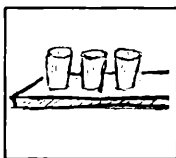
pustakwan / palangá par

1925

topiyan / bedi par

2000

giláswan / palangá par

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar 1117. Hamke ekátgo pen dei de.
Kaun wálá?
Jaun buro par hai.

- Nambar 1218. Hamke ekátgo dás de to.
Kaun wálá?
Jaun kursi par hai.
- Nambar 1319. Hamlogke ekátgo cimmac dei de to.
Kaun wálá?
Jaun tafrá par hai.
- Nambar 1420. Hamlogke ekátgo paleti dei deihe.
Kaun wálá?
Jaun kási par hai.
- Nambar 1521. Oke ekátgo ám dei deihe to.
Kaun wálá?
Jaun televisie par hai.
- Nambar 1622. Ulogke ekátgo bákas dei de.
Kaun wálá?
Jaun jamin par hai.
- Nambar 1723. Ulogke ekátgo botal de to.
Kaun wálá?
Jaun bákas par hai.
- Nambar 1824. Usabke ekátgo pustak dei de to.
Kaun wálá?
Jaun palangá par hai.
- Nambar 1925. Usabke ekátgo topiyan de deihe.
Kaun wálá?
Jaun bedi par hai.
- Nambar 2000. Hamke ekátgo giláswan dei deihe to.
Kaun wálá?
Jaun palangá par hai.

E. Likhe ke páth

1. Bát ke calan: Choṭ ke i sonth dei de.
Oke i wálá bhi dei de.

Ab tu apane se likh:

Indrá ke i ghari dei de. I hamár pásport hai.
..... i wálá bhi dei de. i pásport dei de.

*Larkan ke i kalam dei de.
..... i wálá bhi dei de.*

*U hamlogke jutá hai.
..... u jutá dei de.*

2. **Bát ke calan:** ham / gilás/ dei de / palangá
*hamke ekátgo gilás dei de.
 Kaun wálá? I wálá?
 Ná, u wálá ná.
 U jaun palangwá par hai.*

Ab tu apane se likh:

*ham / dás / dei deihe / bedi
 hamlog / cimmac / de to / tafrá
 hamlogan / botal / dei de to / dewál
 u / kalam / dei deihe to / buro
 ulog / pustak / dei de / bákas
 ulog / bákas / dei deihe / jamin
 usab / ám / de to / kursi
 usabhan / paleti / dei de to / palangá
 ham / gilás / dei deihe / tafrá*

F. **Bát-cit**

1. **Mástar ji** : Hamke ekátgo gilás dei de.
Sikhe wálá : Kaun wálá? I wálá?
M. : Ná, u wálá ná. U jaun palangwá par hai.
S.w. : I wálá?
M. : Hán, ohin wálá.
S.w. : Lei le.

Aisane bhi bol:

1. Hamlogke ekátgo botal dei deihe.
2. Oke ekátgo churi de to.
3. Ulogke ekátgo cimmac dei de to.
4. Usabke ekátgo pustak dei deihe.

Ab sikhe wálá mánge hai:

1. Hamke ekátgo dás dei de.
2. Hamlogke ekátgo pen dei deihe.
3. Oke ekátgo paleti de to.
4. Ulogke ekátgo ám dei de to.
5. Usab ke ekátgo gilás dei deihe to.

2. Ab mástar ji páth 12 D ke sab nambar punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
 Tab sikhe wálá bhi sab nambar punchigá, aur mástar ji jabáb deigá.

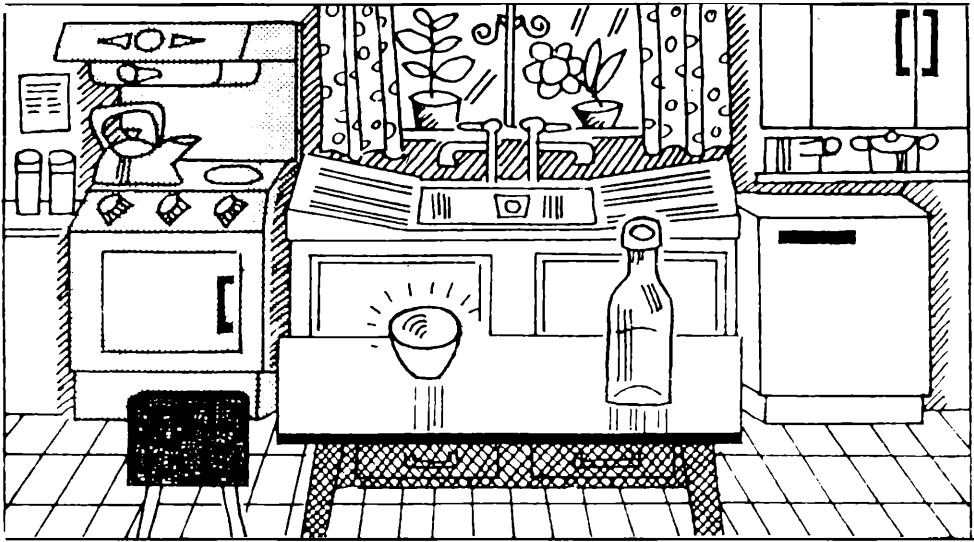
PÁTH 13

A. Thik se sun aur bol: ph, p aur b, p

phal	phal	pánc	ápan
phin	phin	per	ipár
phor	phul	pisán	upár
phul	par	phin	phuphá
pháre	pháre	pun	topi

ab	áp	ab	áp
tab	báp	áp	báp
dekháb	sánp	tab	tab
kharáb	top	jib	top
khub	cup	khub	cup

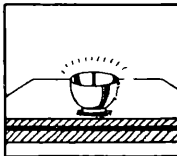
B.

Munná ke máí ke kukru choṭá hai.
 Oman ek ijskási dharal hai.
 Okar rang ujjar hai aur dahiná kait dharal hai.
 Báwá kait ekgo gasformuis dharal hai.
 Okar rang bláw hai.
 Kukru ke bic men ek tafrá hai.
 Opar ekgo kháli botal dharal hai aur ekgo safá kobbá.

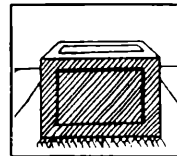
C. Phir se bol: U káhá hai?

3000

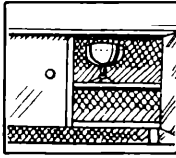
Tafrá par ekgo safá
kobbá dharal hai.

4000

Jamin par ekgo
barká bákas dharal hai.

5000

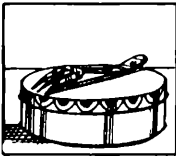
Kási men ekgo kháli
gilás dharal hai.

6000

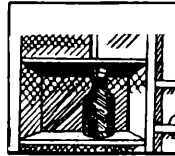
Paleti par ekgo cokh
churi dharal hai.

7000

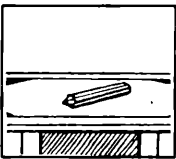
Dibbá par ekgo juṭhá
forku dharal hai.

8000

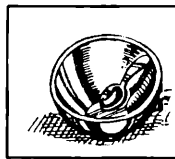
Ijskási men ekgo
bharal botal dharal hai.

9000

Buro par ekgo bhothar
paṭloṭ dharal hai.

10.000

Kobbá men ekgo
choṭá cimmac dharal hai.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar 3000. Jamin par ekgo safá kobbá dharal hai.
Na, jamin par ekko ná hai, tafrá par ekgo safá wálá hai.
- Nambar 4000. Palangá par ekgo baṛká bákas dharal hai.
Ná, palangá par ekko ná hai, jamin par ekgo baṛká wálá hai.
- Nambar 5000. Ijskási men ekgo kháli gilás dharal hai.
Ná, ijskási men ekko ná hai, kási men ekgo kháli wálá hai.
- Nambar 6000. Dibbá par ekgo cokh churi dharal hai.
Ná, dibbá par ekko ná hai, paleti par ekgo cokh wálá hai.
- Nambar 7000. Paleti par ekgo juṭhá forku dharal hai.
Ná, paleti par ekko ná hai, dibbá par ekgo juṭhá wálá hai.
- Nambar 8000. Kási men ekgo bharal botal dharal hai.
Ná, kási men ekko ná hai, ijskási men ekgo bharal wálá hai.

- Nambar 9000. Tafrá par ekgo bhothar paṭloṭ dharal hai.
Ná, tafrá par ekko ná hai, buro par ekgo bhothar wálá hai.
- Nambar 10.000. Gilás men ekgo choṭá cimmac dharal hai.
Ná, gilás men ekko ná hai, kobbá men ekgo choṭá wálá hai.

E. Likhe ke páth

- Páth 14 B ekát dáfe likh.
- Bát ke calan: Ijskási / kukru / ujjar
Kukru men ekgo ujjar ijskási dharal hai.

Ab tu apane se likh:

kobbá / tafrá / juṭhá
bákas / jamin / choṭá
gilás / kási / bharal
churi / dibbá / bhothar
forku / paleti / safá
botal / ijskási / kháli
paṭloṭ / buro / cokh
cimmac / gilás / choṭá
dás / kursi / náwá
pustak / palangá / purán

F. Bát-cit

- Mástar ji : Munná ke mái ke kukru baṛká hai ki ná?
Sikhe wálá : Ná, baṛká ná hai.
M. : Choṭá hai?
S.w. : Hán choṭá hai.
M. : Okar ijskási kaun rang ke hai?
S.w. : Ujjar hai.
M. : Kaun kait dharal hai?
S.w. : Dahiná kait dharal hai.
M. : Okar gasformuis bhi ujjar hai?
S.w. : Ná, ujjar ná hai.
M. : Tab kaun rang ke hai? Bláw hai?
S.w. : Hán, bláw hai.
M. : Aur dahiná kait bhi dharal hai?
S.w. : Ná, dahiná kait ná hai.
M. : Tab kaun kait dharal hai?
S.w. : Báwá kait dharal hai.
M. : Kukru ke bic men ekgo tafrá hai?

- S.w. : Hán, ekgo tafrá hai.
 M. : Oman ekgo kursi bhi hai?
 S.w. : Hán, ekgo kursi bhi hai.
 M. : Kursi par ekgo kháli botal dharal hai?
 S.w. : Ná, kursi par ekko ná hai, tafrá par ekgo kháli wálá hai.
 M. : IJskási par ekgo safá kobbá hai?
 S.w. : Ná, ijskási par ekko ná hai, tafrá par ekgo safá wálá hai.
1. Mástar ji : Munná ke mái ke ijskási káhá hai?
 Sikhe wálá : Kukru men hai.
 Mástar ji : U káhá dharal hai?
 Sikhe wálá : Dahiná kait dharal hai.
 M. : Okar gasfornuis káhá hai?
 S.w. : Bhi kukru men hai.
 M. : U káhá dharal hai?
 S.w. : Bává kait dharal hai.
- M. : Okar tafrá káhá hai?
 S.w. : U bhi kukru men hai.
 M. : U káhá dharal hai?
 S.w. : Kukru ke bic men dharal hai.
- M. : Botal káhá dharal hai?
 S.w. : Tafrá par dharal hai.
 M. : Aur kobbá káhá hai?
 S.w. : Kobbá bhi tafrá par dharal hai.
3. Ab sikhe wálá i sab sawál punchigá aur mástar ji jabáb deigá.
4. Ab sikhe wálá ke cáhi Munná ke mái ke kukru ke bise men batáwe ke aur mástar ji sunigá. Sikhe wálá kukru ke chápá dekh sake hai.
5. Mástar ji : Dekh nambar 3000. Jamin par ekgo safá kobbá dharal hai?
 Sikhe wálá : Ná, jamin par ekko ná hai.
 Mástar ji : Tab káhá dharal hai?
 Sikhe wálá : Tafrá par ekgo safá wálá hai.
- M. : Dekh nambar 5000. Tafrá par ekgo kháli gilás dharal hai?
 S.w. : Ná, tafrá par ekko ná hai.
 M. : Tab káhá dharal hai?
 S.w. : IJskási men ekgo kháli wálá hai.
- M. : Dekh nambar 7000. Buro par ekgo juthá forku dharal hai?
 S.w. : Ná, buro par ekko ná hai.

M.	:		Tab káhá dharal hai?
S.w.	:		<u>D</u> ibbá par ekgo juṭhá wálá hai.
M.	:	Dekh nambar 9000.	<u>D</u> ibbá par ekgo bhothar paṭloṭ dharal hai?
S.w.	:		Ná, <u>d</u> ibbá par ekko ná hai.
M.	:		Tab káhá dharal hai?
S.w.	:		Buro par ekgo bhothar wálá hai.
Sikhe wálá	:	Dekh nambar 4000.	Palangá par ekgo baṛká bákas dharal hai?
Mástar ji	:		Ná, palangá par ekko ná hai.
Sikhe wálá	:		Tab káhá dharal hai?
Mástar ji	:		Jamin par ekgo baṛká wálá hai.
S.w.	:	Dekh nambar 6000.	IJskási meṅ ekgo cokh churi dharal hai?
M.	:		Ná, ijskási meṅ ekko ná hai.
S.w.	:		Tab káhá dharal hai?
M.	:		Paleti par ekgo cokh wálá hai.
S.w.	:	Dekh nambar 8000.	Paleti par ekgo bharal botal dharal hai?
M.	:		Ná, paleti par ekko ná hai.
S.	:		Tab káhá dharal hai?
M.	:		IJskási meṅ ekgo bharal wálá hai.
S.w.	:	Dekh nambar 10.000.	Gilás men ekgo chotá cimmac dharal hai?
M.	:		Ná, gilás meṅ ekko ná hai.
S.w.	:		Tab káhá dharal hai?
M.	:		Kobbá meṅ ekgo chotá wálá hai.

F. Ab mástar ji páṭh 13 B ke sab nambar puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
Tab sikhe wálá páṭh 13 D puñchigá aur mástar ji jabáb deigá.

PÁTH 14

A. Thik se sun aur bol: gh, g

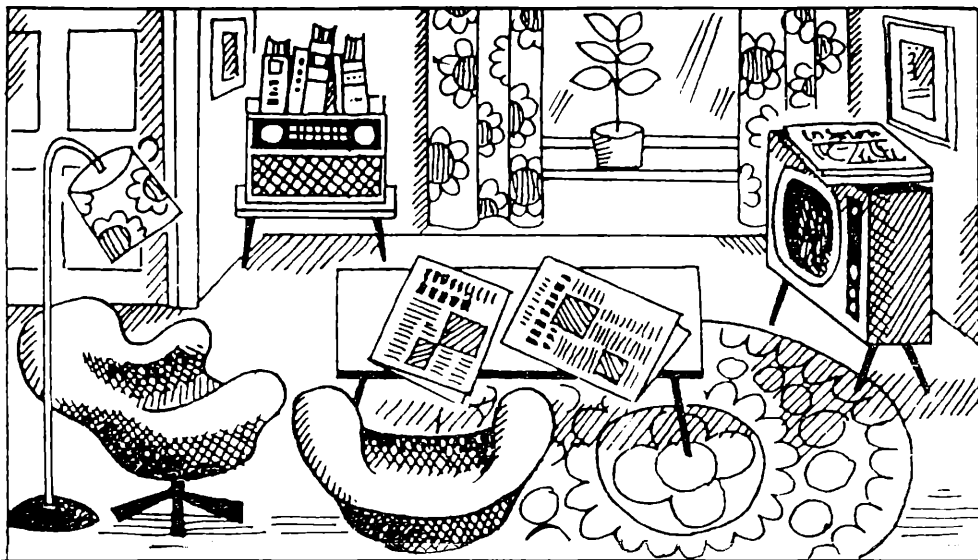
ghás	ghás	gos
ghar	gái	gái
gharī	ghar	gor
ghiw	ghiw	ghorá
ghume	ghume	gáná

ghonghá	ghonghá	bagal
ghughuwá	bagal	ghonghá
i ghiw	ghughuwá	kágaj
u ghar	i ghiw	agore

g, k

cirág	ek	bhág	ek
bhág	thik	cirág	buk
hamlog	buk	banduk	pustak
tulog	pustak	hamlog	ulog
ulog	banduk	tulog	banduk

B.

Munná ke máí ke kothri barká hai.

Khirki lage ek televisie dharal hai, aur epar ekátgo tijdschrift hai.

Ek tafrá hai, aur epar ekátgo koránti dharal hai.

Ekát kursi hai, aur u sab tafrá ke lage dharal hai.

Kamári lage ek radio hai aur epar ekátgo pustak dharal hai.

U kothri men bhi ekát chápá hai.

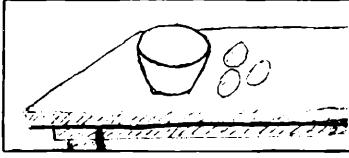
Usab dewál par tángal hai.

Ek cirág bává kait dharal hai aur khirki ke áge phul wálá pardá tángal hai.

C. Phir se bol:

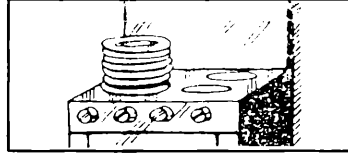
I sab cij káhá dharal hai?

1120

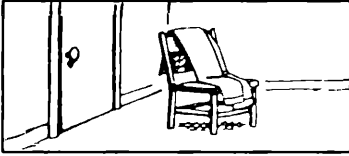
Tafrá par ekátgo andá
kobbá lage dharal hai.

2230

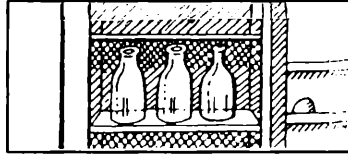
Fornuis par ekátgo
paleti báwá kait dharal hai.

1340

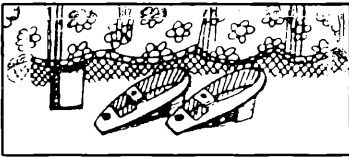
Koṭhri men ekátgo
pajámá kursi par dharal hai.

4450

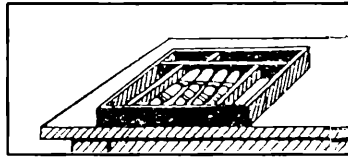
Ijškási men ekátgo botal
uppar wálá palangá par dharal hai.

5560

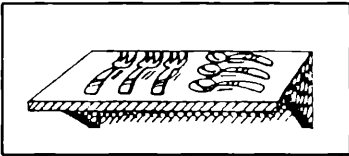
Jamin par ekátgo jutá
bedi lage dharal hai.

6670

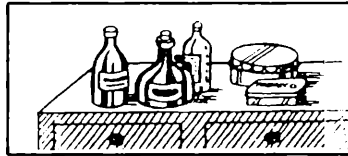
Tafrá par ekátgo churi
ḍibbá men dharal hai.

7780

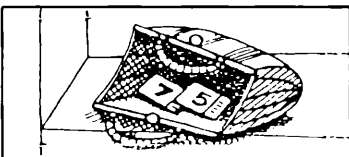
Palangá par dahiná kait
ekátgo forku dharal hai.

8890

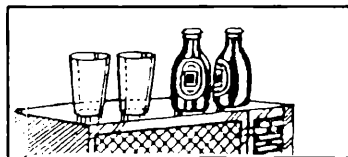
Kási par ekátgo botal
ḍibbá lage dharal hai.

9999

Palangá par ekátgo ṭikaṭ dharal hai.
Taswá men dharal hai.

10.000

Radio par ekátgo gilás dharal hai.
Botaliyá ke lage dharal hai.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar 1120. Ekátgo buk tafrá par dharal hai.
Ná, buk ná hai, andá hai.
Usab káhá hai?
Kobbá ke lage dharal hai.

- Nambar 2230. Gilás formuis par dharal hai.
Ná, gilás ná hai, paleti hai.
Usab káhá hai?
Báwá kait dharal hai.
- Nambar 3340. Dás koṭhri men dharal hai.
Ná, dás ná hai, pajámá hai.
U káhá hai?
Kursi par dharal hai.
- Nambar 4450. Cimmac ijskási men dharal hai.
Ná, cimmac ná hai, botal hai.
Usab káhá hai?
Sab se uppar wálá palangá par dharal hai.
- Nambar 5560. Ekátgo ám jamin par dharal hai.
Ná, ám ná hai, jutá hai.
Usab káhá hai?
Bedi ke lage dharal hai.
- Nambar 6670. Forku tafrá par dharal hai.
Ná, forku ná hai, churi hai.
Usab káhá hai?
Dibbá men dharal hai.
- Nambar 7780. Churi palangá par dharal hai.
Ná, churi ná hai, cimmac hai.
Usab káhá hai?
Dahiná kait dharal hai.
- Nambar 8890. Gilás kási par dharal hai.
Ná, gilás ná hai, botal hai.
Usab káhá hai?
Dibbá ke lage dharal hai.
- Nambar 9999. Koránti palangá par dharal hai.
Ná, koránti ná hai, tikát hai.
Usab káhá hai?
Taswá men dharal hai.
- Nambar 10.001. Paleti radio par dharal hai.
Ná, paleti ná hai, gilás hai.
Usab káhá hai?
Botaliyá ke lage dharal hai.

E. Likhe ke páth

1. Páth 14 B ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: pustak / buro - kalam / dibbá ke lage

Buro par ekátgo pustak dharal hai?

Ná, pustak ná hai, kalam hai.

Usab káhá hai?

Dibbá ke lage dharal hai.

Ab tu apane se likh:

pustak / kothri – koránti / kursi

dás / jamin – jutá / bedi ke lage

gilás / kási – dibbá / botal ke lage

koránti / palangwá – tikat / taswá ke lage

churi / tafrá – forku / dibbá men

paleti / radio – gilás / botaliyá ke lage

cimmac / kukru – botal / ijskási men

pustak / kothri – chápá / dewál par

kursi / kothri – cirág / tafrá ke lage

botaliyá / kukru – paleti / furnuis par

F. Bát-cit

1. Mástar ji : Munná ke mái ke kothri choṭá hai ki ná?
Sikhe wálá : Ná, choṭá ná hai.
M. : Barká hai?
S.w. : Hán, barká hai.
M. : Okar kothri choṭá hai ki barká?
S.w. : Choṭá ná hai, barká hai.
M. : Oman ek televisie ki ek ijskási hai?
S.w. : Oman ek ijskási ná hai, oman ek televisie hai.
M. : Televisie káhá dharal hai?
S.w. : Khirki ke lage dharal hai.
M. : Televisie par ekátgo tijdschrift dharal hai?
S.w. : Hán, hunwá dharal hai.
M. : Kamári ke lage ekgo cirág hai?
S.w. : Ná, kamári ke lage cirág ná hai, kursi ke lage hai.
M. : Televisie ke lage ekgo radio hai?
S.w. : Ná, televisie ke lage radio ná hai, kamári ke lage ekgo hai.
M. : Aur radio par ekátgo chápá dharal hai?
S.w. : Ná, chápá ná hai, pustak hai.
M. : Usab káhá hai?
S.w. : Radio par hai.

- M. Aur koránti káhá hai?
S.w. Tafrá par hai.
M. Phul wálá pardá káhá t́angal hai?
S.w. Khirki ke áge t́angal hai.
M. Aur chápá káhá hai?
S.w. Dewál par t́angal hai.
M. Khirki ke lage ekgo mát dharal hai?
S.w. Ná, mát khirki ke lage ná hai, koṭhri ke bic men hai.
M. Aur tafrá káhá dharal hai?
S.w. Bhi koṭhri ke bic men hai.
2. Ab sikhe wálá chápá dekhke Mástar ji se Munná ke mái ke koṭhri ke bise men batáigá.
3. Mástar ji : Dekh nambar 1120. Tafrá par ekátgo paleti dharal hai.
Sikhe wálá: Ná, paleti ná hai, andá hai.
Mástar ji : Botaliyá ke lage hai?
Sikhe wálá: Ná, dibbá ke lage dharal hai.
- M. Dekh nambar 2230. Fournis par botal dharal hai.
S.w. Ná, botal ná hai, paleti hai.
M. Dahiná kait dharal hai?
S.w. Ná, bává kait dharal hai.
- M. Dekh nambar 5560. Jamin par ekgo sonth dharal hai.
S.w. Ná, sonth ná hai, jutá hai.
M. Bedi par dharal hai?
S.w. Ná, bedi ke lage dharal hai.
- M. Dekh nambar 6670. Tafrá par cimmac dharal hai.
S.w. Ná, cimmac ná hai, churi hai.
M. Dibbá ke lage dharal hai?
S.w. Ná, dibbá men dharal hai.
- M. Dekh nambar 9999. Palangá par chápá dharal hai.
S.w. Ná, chápá ná hai, t́ikaṭ hai.
M. Taswá ke lage dharal hai?
S.w. Ná, taswá men dharal hai.
- M. Dekh nambar 10.000. Radio par dibbá dharal hai.
S.w. Ná, dibbá ná hai, gilás hai.
M. Botaliyan ke bic men dharal hai?
S.w. Ná, botaliyan ke lage dharal hai.
4. Mástar ji Dekh nambar 3340. Pajamwá káhá hai?

Sikhe wálá :		Koṭhri men hai.
Mástar ji :		Oman káhá par dharal hai?
Sikhe wálá :		Kursi par hai.
M. :	Dekh nambar 4450.	Botaliyá káhá hai?
S.w. :		IJskási men hai.
M. :		Oman káhá par dharal hai?
S.w. :		Sab se uppar wálá palangá par.
M. :	Dekh nambar 7780.	Forku káhá hai?
S.w. :		Palangá par hai.
M. :		Opar káhá hai?
S.w. :		Báwá kait hai.
M. :	Dekh nambar 8890.	Dibbá káhá hai?
S.w. :		Kási par hai.
M. :		Opar káhá hai?
S.w. :		Botaliyá ke lage hai.
M. :	Dekh nambar 1120.	Andá káhá hai?
S.w. :		Tafrá par hai.
M. :		Opar káhá hai?
S.w. :		Kobbá ke lage hai.
M. :	Dekh nambar 5560.	Jutá káhá hai?
S.w. :		Jamin par hai.
M. :		Opar káhá hai?
S.w. :		Bedi ke lage hai.

6. Mástar ji páth 14 D ke sab nambar punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
Tab sikhe wálá punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

PÁTH 15

A. Thik se sun aur bol: kh, k

kháli	kháli	ká
khele	khele	kaun
khirki	khirki	khaule
khub	kine	kine
khoje	khun	kukru

ánkhi	ánkhi	báki
tamákh <u>u</u>	káki	tikaṭ
dekhilá	tamákh <u>u</u>	likháí
dekháwe	dekhilá	hukum
likháí	likháí	okar

ánk <u>h</u>	ánk <u>h</u>	ek
dekh	dekh	thik
likh	likh	likh
dukh	buk	buk
sukh	dukh	pustak

B. Munná ke máí : Shárná, áw bhittar.

Kamári band kar de.

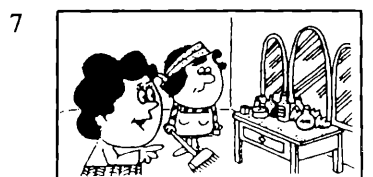
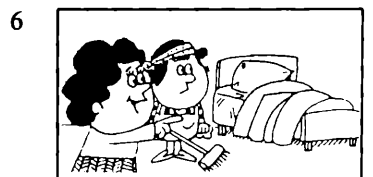
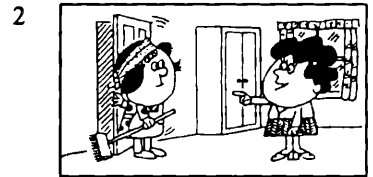
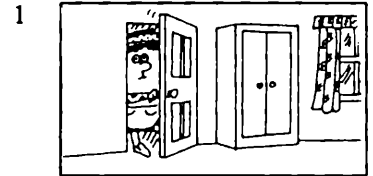
Munná ke máí : I koṭhri to bahut chitir bitir hai.
Shárná : Hamke ká kare ke cáhi?

Munná ke máí : Pahile khirki khol de,
tab hauwá áigá.

Tab i sab kaprá kási men táng de.

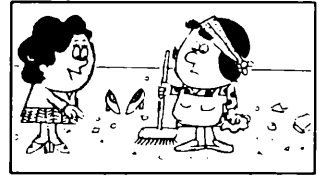
Tab sab bichauná lagá de.

Aur kaptafel ponch de.

Tab ghar jhár de.

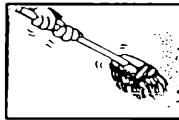
8

C. Phir se bol:

Hamke ká kare ke cáhi?

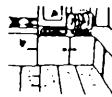
jháre

1

2

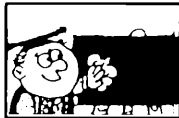
3

4

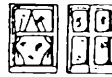
safá kare

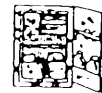
5

6

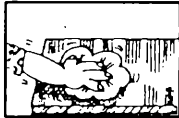
7

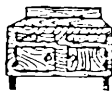
8

ponche

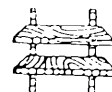
9

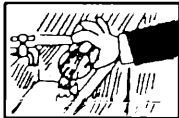
10

11

khaliyáwe

12

13

14

15

parhe

16

17

18

pajáwe

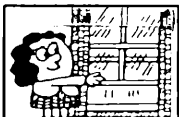
19

20

khole /
band kare

21

22

23

24

25

26

pahire/utáre

27

28

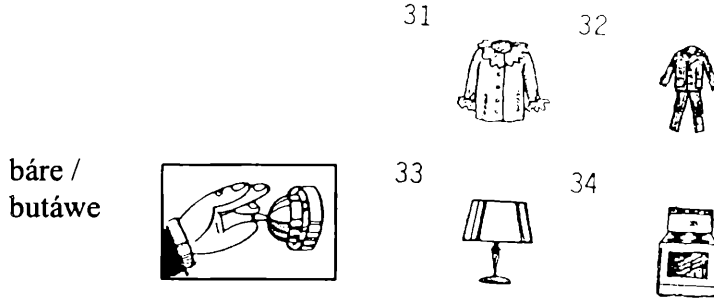

29

30

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar 1. Ghar jhár de.
2. Kukru ...
3. Kothri ...
4. Sute wálá kothri ...
- Nambar 5. Oṭo safá kar de.
6. Khirkiyan ...
7. IJskási ...
8. Fornuis ...
- Nambar 9. Kási ponch de.
10. Kaptafel ...
11. Palangwan ...
- Nambar 12. Kobbá khaliyá de.
13. Bákas ...
14. Botal ...
15. Fális ...
- Nambar 16. Pustak parh de.
17. Tijdschrift ...
18. Koránti ...
- Nambar 19. I sab paṭloṭ pajá de.
20. Churi ...
- Nambar 21. Ápan tás khol de.
Ápan tás band kar de.
- Nambar 22. Ápan fális khol de.
Ápan fális band kar de.

- Nambar 23. Ápan buk khol de.
Ápan buk band kar de.
- Nambar 24. Radio khol de.
Radio band kar de.
- Nambar 25. Televisie khol de.
Televisie band kar de.
- Nambar 26. Krán khol de.
krán band kar de.
- Nambar 27. Ápan sonth pahir le.
Ápan sonth utár de.
- Nambar 28. Ápan gharí pahir le.
Ápan gharí utár de.
- Nambar 29. Ápan jutá pahir le.
Ápan jutá utár de.
- Nambar 30. Ápan dás pahir le.
Ápan dás utár de.
- Nambar 31. Ápan blus pahir le.
Ápan blus utár de.
- Nambar 32. Ápan pajámá pahir le.
Ápan pajámá utár de.
- Nambar 33. Cirág bár de.
Cirág butá de.
- Nambar 34. Fornuis bár de.
Fornuis butá de.

E. Likhe ke páth

1. Páth 15 B ekát dáfe likh.
2. Bát ke caian: I oṭo safá ná hai / Oṭo safá kar de.

Ab tu apane se likh:

U kobbá kháli ná hai. /

Churi chokh ná hai. /

U palangwan safá ná hai. /

Toke garam lage hai? / *Ápan sonth*.....

Toke thandhá lage hai? / *Ápan sonth*.....

Kukru safá ná hai. /

3. Bāt ke calan: Band kare / kamári
Kamári band kar de.

Ab tu apane se likh: *gilás, churiyan, pustak, palangan, jamin, oṭo, kaprá, krán, dás, fális, cirág, fornuis.*

1. (*band kare*)
2. (*khole*)
3. (*pahire*)
4. (*Utáre*)
5. (*báre*)
6. (*butáwe*)
7. (*jháre*)
8. (*safá kare*)
9. (*ponche*)
10. (*parhe*)
11. (*pajámá*)
12. (*khaliyáwe*)

F. Bāt-cit

1. Mástar ji aur sikhe wálá sanghe páth 15 B boligá.
2. Sikhe wálá : Dekh chápá 2. Shárná ke cáhi ká kare ke?
Mástar ji : Oke cáhi kamári band kare ke.
Sikhe wálá : Dekh chápá 4. Tab oke cáhi ká kare ke?
Mástar ji : Oke cáhi khirki khole ke.

Sikhe wálá bhi nambar 5, 6, 7, aur 8 punchigá.

3. Ab mástar ji i sab sawál punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
4. Mástar ji chápá 1-34 dekhke boligá:

Dekhi nambar 1. : Jháre
Sikhe wálá : Ghar jhár de.

M.	Dekh nambar 5. :	Safá kare.
S.w.	:	Oṭo safá kar de.
M.	Dekh nambar 9. :	Ponche.
S.w.	:	Kási ponch de.
M.	Dekh nambar 12. :	Khaliyáwe
S.w.	:	Kobbá khaliyá de.
M.	Dekh nambar 16. :	Paṛhe
S.w.	:	Pustak paṛh de.
M.	Dekh nambar 19. :	Pajáwe
S.w.	:	I sab paṭloṭ pajá de.
M.	Dekh nambar 21. :	Khole
S.w.	:	Ápan tás khol de.
M.	:	Band kare
S.w.	:	Ápan tás band kar de.
M.	Dekh nambar 27. :	Pahire
S.w.	:	Ápan sonth pahir le.
M.	:	Utáre
S.w.	:	Ápan sonth utár de.
M.	Dekh nambar 33. :	Báre
S.w.	:	Cirág bár de.
M.	:	Butáwe
S.w.	:	Cirág butá de.

Ab sikhe wálá nambar 2, 6, 10, 13, 17, 20, 23, 24, 25, 28, 29 aur 34 boligá aur mástar ji jabáb deigá. Tab mástar ji nambar 3, 7, 11, 14, 18, 22, aur 30 boligá aur sikhe wálá jabáb deigá.

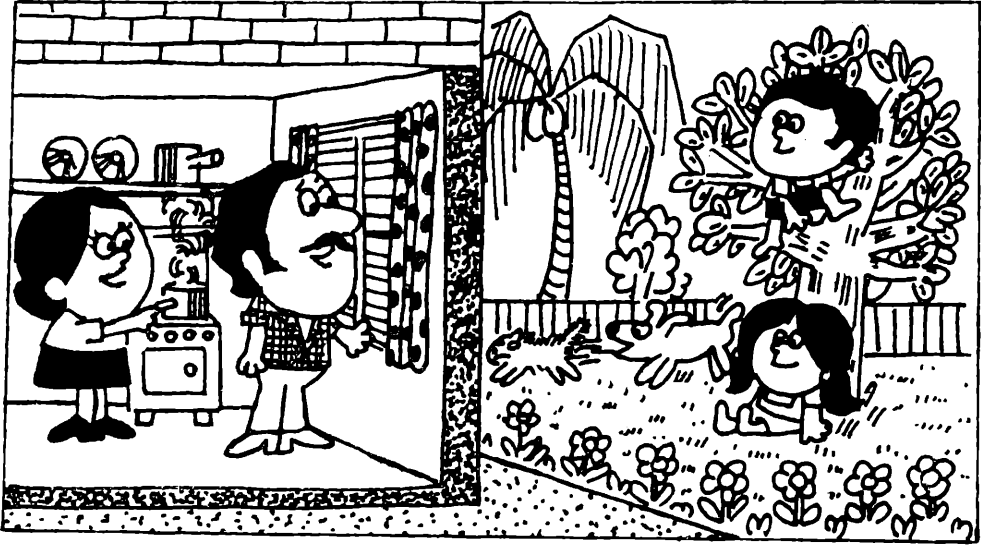
Tab sikhe wálá nambar 4, 8, 15, 26, 31, 32, 33 boligá aur mástar ji jabáb deigá.

PÁTH 16

A. Thik se sun aur bol: r, aur dusar ("retroflex") ṛ.

rát	saral	gharī	saral
roj	gharī	pári	gharī
ráhá	kará	aurat	sorá
rahile	saral	kumári	kará
rang	ghorá	terá	ghorá

hamár	lar	hamár	lar
tor	per	tor	páhár
ghar	sor	per	ghar
idhar	páhár	ghar	sor
udhar	ser	idhar	per

- B.
- Mái : Indrá káhá hai?
- Báp : U bahare hai.
- Mái : Hunwá ká kare hai?
- Báp : Per ke nicce baithal hai.
- Mái : Rájes bhi bahare hai?
- Báp : Hân, ohun hai.
Per par caharal hai.
- Mái : Ká bolle?
Ke per par caharal hai?
- Báp : Rájes!
- Mái : Aur kuttá káhá hai?
- Báp : Ohun bhi hunwá hai.
U ghás par ekgo bilár ke piche dhaure hai.

C. Phir se bol: U ká kare hai? U kaun cij kare hai?

20.000

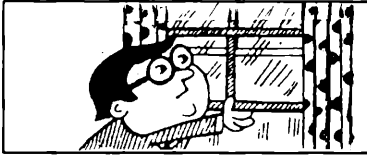
U ekgo citthi likhe hai

30.000

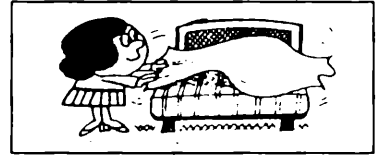
U baskitá kháli kare hai.

40.000

U khirki khole hai.

50.000

U bichauná bicháwe hai.

60.000

U kamári band kare hai.

70.000

U ekgo haddi cabáwe hai.

80.000

U ekgo chápá táke hai.

90.000

U ekgo pustak parhe hai.

100.000

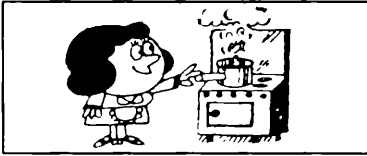
U muh dhowe hai.

200.000

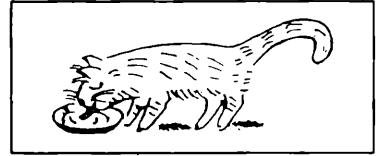
U kaptafel ponche hai.

300.000

U kháik pakáwe hai.

400.000

U dudh piye hai.

500.000

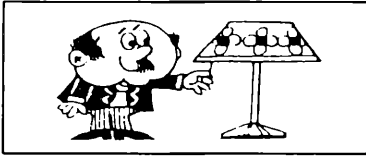
U ghar jháre hai.

600.000

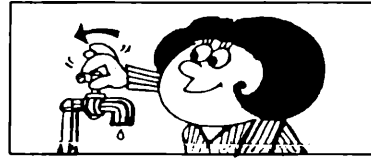
U patlōt pajáwe hai.

700.000

U cirág báre hai.

800.000

U krán band kare hai.

900.000

U ápan sonth pahire hai.

1.000.000

U peṛ par baiṭhal hai.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar 20.000.

Rájes ke máí bichauná bicháwe hai?
 Ná, u bichauná ná bicháwe hai.
 Tab u ká kare hai?
 U ekgo citthi likhe hai.

Nambar 40.000.

Rájes ke báp cirág báre hai?
 Ná, u cirág ná báre hai.
 Tab u kaun cij kare hai?
 U khirkiyá khole hai.

Nambar 60.000.

Indrá kási ponche hai?
 Ná, u kási ná ponche hai.
 Tab u ká kare hai?
 U kamári band kare hai.

Nambar 70.000.

Kuttá dudh piye hai?
 Ná, u dudh ná piye hai.
 Tab u ká kare hai?
 U ekgo haddi cabáwe hai.

Nambar 80.000.

Tor bahin baskitá kháli kare hai?
 Ná, u baskitá ná kháli kare hai.
 Tab u kaun cij kare hai?
 U ekgo chápá táke hai.

Nambar 90.000.

Áshok ápan sonth pahire hai?
 Ná, u ápan sonth ná pahire hai.
 Tab u kaun cij kare hai?
 U ekgo pustak paṛhe hai.

- Nambar 300.000. Srimati Bandani ghar jháre hai?
 Ná, u ghar ná jháre hai.
 Tab u ká kare hai?
 U kháik pakáwe hai.
- Nambar 400.000. Bilár khá hai?
 Ná, u ná khá hai.
 Tab u ká kare hai?
 U dudh piye hai.
- Nambar 600.000. Rájes muh dhowe hai?
 Ná, u muh ná dhowe hai.
 Tab u kaun cij kare hai?
 U ekgo paṭloṭ pajáwe hai.
- Nambar 1.000.000. Cirai ghás par dhaure hai?
 Ná, u ghás par ná dhaure hai.
 Tab u ká kare hai?
 U per par baiṭhal hai.

E. Likhe ke páth

1. Páth 16 B ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: Ghar jhár de. U ghar jháre hai.
 Apane se likh: *Khirki khol de.*
 Paṭloṭ pajá de.
 Palangwan poṅch de.
 Baskitá kháli kar de.
 Chápá ták.
 Haddi cabá le.
3. Bát ke calan: Shárná/baskitá khaliyáwe/citṭhi likhe
 Shárná kaun cij kare hai? Baskitá khaliyáwe hai?
 Ná, u baskitá ná khaliyáwe hai, citṭhi likhe hai.

Ab tu apane se likh:

Rájes ke báp/muh dhowe/khirki khole
Citrá ke mái/kamári band kare/bichauná bicháwe
Kuttá/dudh piye/haddi cabáwe
Indrá/ghás par dhaure/per ke nicce baiṭhe
Rájes ke mái/kási poṅche/kháik pakáwe
Rájes/per ke lage baiṭhe/per par cahare

*Chot/pustak parhe/patloṭ pajáwe
Shárná/kháik pakáwe/ghar jháre
Bitiyá/bichauná bicháwe/kaprá pahire
Betá/cirág butáwe/krán band kare*

F. Bāt-cit: Páth 16 B ke chápá dekh.

1. Mástar ji : Rájes ke máí bahare hai?
Sikhe wálá : Ná, u bahare ná hai.
M. : Tab u káhá hai?
S.w. : U kukru men hai.
M. : Hunwá ká kare hai?
S.w. : Kháik pakáwe hai.
M. : Ke kháik pakáwe hai?
S.w. : Rájes ke máí!

- Mástar ji : Rájes ke báp bahare hai?
S.w. : Ná, U bahare ná hai.
M. : Tab u káhá hai?
S.w. : Ohun bhi kukru men hai.
M. : Hunwá ká kare hai?
S.w. : Bahare táke hai.
M. : Ke bahare táke hai?
S.w. : Rájes ke báp!

- Mástar ji : Indrá bhi kukru men hai?
S.w. : Ná, u kukru men ná hai.
M. : Tab u káhá hai?
S.w. : U bahare hai.
M. : Hunwá ká kare hai?
S.w. : Per ke lage baiṭhal hai.
M. : Ke per ke lage baiṭhal hai?
S.w. : Indrá!

- Mástar ji : Rájes kukru men hai?
S.w. : Ná, u kukru men ná hai.
M. : Tab u káhá hai?
S.w. : Ohun bhi bahare hai.
M. : Hunwá ká kare hai?
S.w. : Per par caharal hai.
M. : Ke per par caharal hai?
S.w. : Rájes!

Mástar ji : Kuttá kukru men hai?
 S.w. : Ná, u kukru men ná hai.
 M. : Tab u káhá hai?
 S.w. : Ohun bhi bahare hai.
 M. : Hunwá ká kare hai?
 S.w. : Ghás par ekgo bilár ke piche dhaure hai.
 M. : Ke ghás par dhaure hai?
 S.w. : Kuttá!

2. Mástar ji aur sikhe wálá páth 16 B ke chápá dekhigá aur apane men ekare bise men batiyá hai. Pahilá dáfe sikhe wálá Rájes ke báp hai, tab dusará dáfe u Rájes ke mái hai.

3. Mástar ji sawál punchigá aur sikhe wálá 16 C ke chápá dekhke jabáb deigá.

Mástar ji : Dekh nambar 30.000. Shárná ekgo citthi likhe hai?
 Sikhe wálá : Ná, u citthi ná likhe hai.
 Mástar ji : Tab u ká kare hai?
 Sikhe wálá : U baskitá khaliyáwe hai.

M. : Dekh nambar 50.000. Citrá ke mái kamári khole hai?
 S.w. : Ná, u kamári ná khole hai.
 M. : Tab u ká kare hai?
 S.w. : U bichauná bicháwe hai.

M. : Dekh nambar 100.000. Rájes ke báp paṭṭoṭ pajáwe hai?
 S.w. : Ná, u paṭṭoṭ ná pajáwe hai.
 M. : Tab u ká kare hai?
 S.w. : U muh dhowe hai.

M. : Dekh nambar 200.000. Munná ke mái ghar jháre hai?
 S.w. : Ná, u ghar ná jháre hai.
 M. : Tab u ká kare hai?
 S.w. : U kaptafel ponche hai.

M. : Dekh nambar 500.000. Shárná kaptafel ponche hai?
 S.w. : Ná, u kaptafel ná ponche hai.
 M. : Tab u ká kare hai?
 S.w. : U ghar jháre hai.

M. : Dekh nambar 700.000. Munná ke báp ápan sonth pahire hai?
 S.w. : Ná, u ápan sonth ná pahire hai.
 M. : Tab u ká kare hai?
 S.w. : U cirág báre hai.

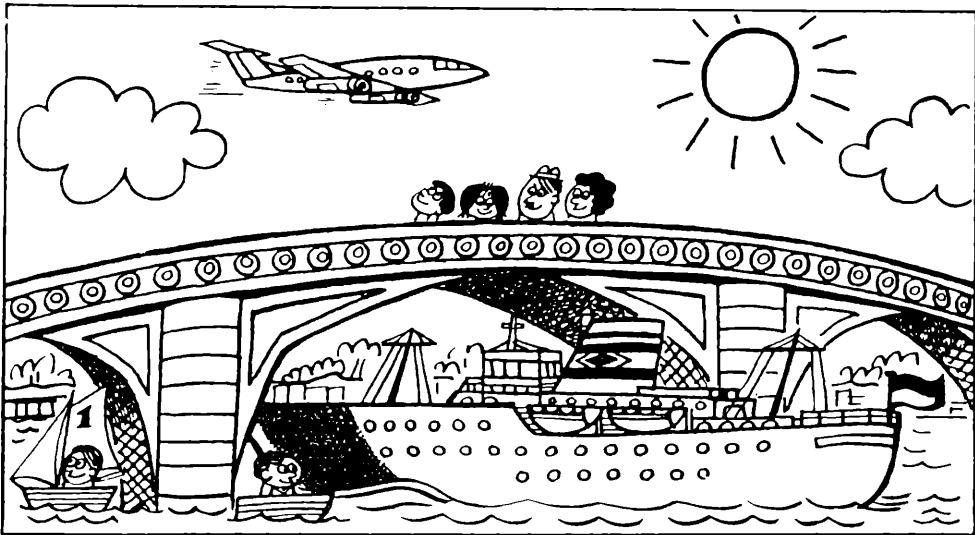
M.		Dekh nambar 800.000.	Biṭiyá cirág báre hai?
S.w.			Ná, u cirág ná báre hai.
M.			Tab u ká kare hai?
S.w.			U krán band kare hai.
M.	:	Dekh nambar 900.000.	Beṭá krán band kare hai?
S.w.	:		Ná, u krán ná band kare hai.
M.	:		Tab u ká kare hai?
S.w.	:		U ápan sonth pahire hai.

Ab sikhe wálá nambar 20.000, 40.000, 60.000, 70.000, 80.000, 90.000, 300.000, 400.000, 6000.000, aur 1.000.000 punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

PÁTH 17

A. Thik se sun aur bol: rh, r

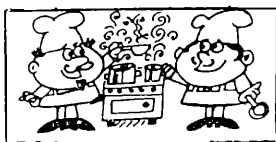
barhiyá	per	orh	lar
dárhí	orh	per	ser
garhu	parh	parh	orh
burhinyá	derh	derh	per
burhwá	parh	orh	páhár

- B. Áj ke din khub barhinyá hai.
 Cáhe hinyá hunwá badari hai, tabbo suruj ugal hai.
 Jiwan ke báp ápan aurat aur larhan leike broki par ghume hai.
 Nadi men ekgo jáháj aur dui boṭ hai.
 Jiwan ke máí-báp ohin sab dekhe hai.
 Áshá barká jáháj ke táke hai.
 Jáháj broki ke nicce se pás howe hai.
 Jiwan ekgo hauwái jáháj ke táke hai.
 Hauwái jáháj nadi ke uppar ure hai.

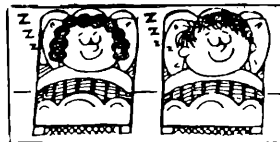
C. Phir se bol: Usab ká kare hai? Usab kaun cij kare hai?

Nambar 1 ek

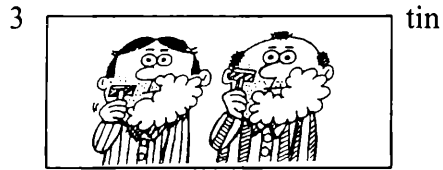

Usab kháik pakáwe hai.

2 dui

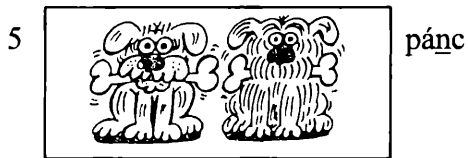
Usab sutal hai.

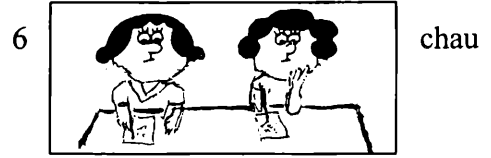
Usab dárhi chile hai.

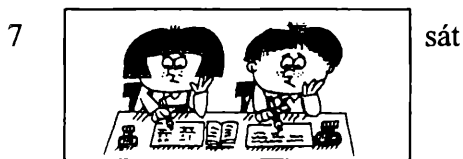
Usab rowe hai.

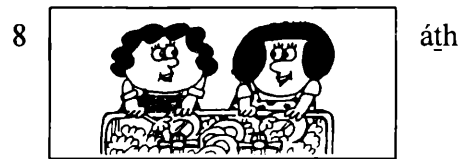
Usab haddi cabáwe hai.

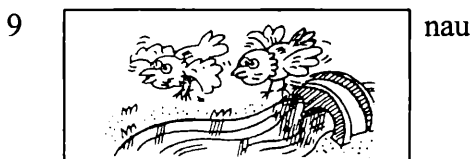
Usab citthi likhe hai.

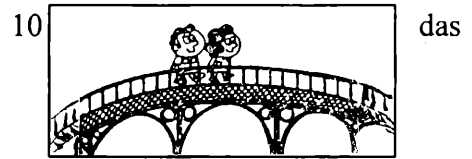
Usab ápan skul ke
páth banáwe hai.

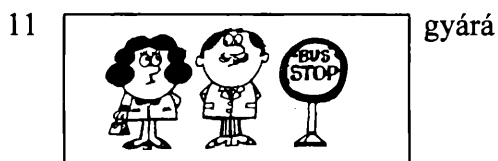
Usab bartan dhowe hai.

Usab páni ke upar ure hai.

Usab broki par cale hai.

Usab bus agore hai.

Usab dewál par se kude hai.

C. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar ek.

Bhandári log ká kare hai?

Usab bartan dhowe hai?

Ná, usab bartan ná dhowe hai, kháik pakáwe hai.

- Nambar dui. Larkan ká kare hai?
Usab rowe hai?
Ná, usab ná rowe hai, sutal hai.
- Nambar tin. U adamiyan ká kare hai?
Usab kháik banáwe hai?
Ná, usab kháik ná banáwe hai, dárhi chile hai.
- Nambar cár. Rájes aur Indrá kaun cij kare hai?
Usab sute hai?
Ná, usab ná sute hai, rowe hai.
- Nambar pánc. U kuttawan kaun cij kare hai?
Usab dudh piye hai?
Ná, usab dudh ná piye hai, haddi cabáwe hai.
- Nambar chau. I auratiyan kaun cij kare hai?
Isab kothri jháre hai?
Ná, isab kothri ná jháre hai, citthi likhe hai.
- Nambar sát. I lar^ukan ká kare hai?
Ulog chápá dekhe hai?
Ná, ulog chápá ná dekhe hai, ápan skul ke páth banáwe hai.
- Nambar áth. U auratiyan ká kare hai?
Usab ghar jháre hai?
Ná, usab ghar ná jháre hai, bartan dhowe hai.
- Nambar nau. U ciraiyan ká kare hai?
Usab per par baithal hai?
Ná, usab per par ná baithal hai, páni ke uppar ure hai.
- Nambar das. U ádmi aur aurat kaun cij kare hai?
Usab bus agore hai?
Ná, usab bus ná agore hai, broki par cale hai.
- Nambar gyára. U dui paráni kaun cij kare hai?
Usab broki par cale hai?
Ná, usab broki par ná cale hai, bus agore hai.
- Nambar hárá. Tor bhái-bahin kaun cij kare hai?
Ulog per par cahare hai?
Ná, ulog per par ná cahare hai, dewál par se kude hai.

D. Likhe ke páth

1. Páth 18 B ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: Kháik pakáwe / bhandári log
Bhandári log kháik pakáwe hai.

Ab tu apane se likh:

*Citthi likhe / auratiyan
Bichauná lagáwe / Jiwan ke mái
Bartan dhowe / lar̥kiyan
Dári chile / Jiwan ke báp
Skul ke páth banáwe / lar̥kan
Haddi cabáwe / kuttawan*

3. Bát ke calan: Lar̥kan / jáháj ke táke
*Lar̥kan kaun cij kare hai?
Ulog jáháj ke táke hai.*

Ab tu apane se likh:

*Aurat / kháik banáwe
Lar̥ki / sute
Indrá aur Munná / rowe
Bhandári log / bartan dhowe
Ciraiyan / nadi ke uppar ure
Dui paráni / broki par ghume
Jiwan ke mái-báp / bus agore
Bilariyan dewál / par se kude
Remi aur Glen / per̥ par cahare
Citrá aur Indrá / per̥ ke lage baiṭhe*

E. Bát-cit

1. Dekh páth 17 B ke chápá.

Mástar ji	Áj ke din khub thandhá hai?
Sikhe wálá	Ná, khub thandhá ná hai.
M.	Barhinyá hai?
S.w.	Han, barhinyá hai.
M.	Ke broki par ghume hai?
S.w.	Jiwan ke báp ápan aurat lar̥kan leike hunwá ghume hai.
M.	Ulog káhá cale hai?
S.w.	Broki par cale hai.

- M. : Ekát boṭ káhá hai?
 S.w. : Nadi men hai.
 M. : Ke isab ke dekhe hai?
 S.w. : Jiwan ke máí-báp.
 M. : Áshá kaun cij kare hai?
 S.w. : U bar_ká jáháj ke táke hai.
 M. : Jáháj káhá já hai?
 S.w. : Broki ke nicce se pás howe hai.
 M. : Jiwan kaun cij kare hai?
 S.w. : U hauwái jáháj ke táke hai.
 M. : Hauwái jáháj broki ke nicce ure hai?
 S.w. : Ná, broki ke nicce ná ure hai.
 M. : Tab káhá ure hai?
 S.w. : Broki ke uppar.
2. Ab sikhe wálá 17 B ke chápá dekhigá aur mástar ji se i barhinyá din ke bise men batáigá aur sab koi kaun cij kare hai.
3. Mástar ji Dekh nambar ek.
 Bhandári log kaun cij kare hai?
 Sikhe wálá : Usab khaík pakáwe hai.
- M. Dekh nambar dui.
 Lar_kan ká kare hai?
 S.w. Usab sutal hai.
- M. : Dekh nambar tin.
 : U adamiyan kaun cij kare hai?
 S.w. : Usab dárhi chile hai.
- M. : Dekh nambar cár.
 : Rájes aur Indrá ká kare hai?
 S.w. : Ulog rowe hai.
- M. : Dekh nambar pánc.
 : U kuttawan kaun cij kare hai?
 S.w. : Usab haddi cabáwe hai.
- M. Dekh nambar chau.
 I auratiyan ká kare hai?
 S.w. Ulog citthi likhe hai.

Ab sikhe wálá punchigá:

- S.w. Dekh nambar sát.
I lar_{kan} kaun cij kare hai?
- Mástar ji : Isab ápan skul ke páth banáwe hai.
- S.w. Dekh nambar áth.
U auratiyan ká kare hai?
- M. Ulog bartan dhowe hai.
- S.w. Dekh nambar nau.
U ciraiyan kaun cij kare hai?
- M. Usab páni ke uppar ure hai.
- S.w. Dekh nambar das.
U ádmi aur aurat ká kare hai
- M. Ulog broki par cale hai.
- S.w. Dekh nambar gyára.
U dui paráni kaun cij kare hai?
- M. Ulog bus agore hai.
- S.w. Dekh nambar bára.
Tor bhái aur bahin ká kare hai?
- M. : Usab dewál par se kude hai.
4. Mástar ji : Dekh nambar sát.
Lar_{kan} cit_{thi} likhe hai?
- Sikhe wálá Ná, ulog cit_{thi} ná likhe hai, ápan skul ke páth banáwe hai.
- M. Dekh nambar áth.
Auratiyan ápan skul ke páth banáwe hai?
- S.w. Ná, ulog ápan skul ke páth ná banáwe hai, bartan dhowe hai.
- M. Dekh nambar nau.
Ciraiyan bartan dhowe hai?
- S.w. Ná, ulog bartan ná dhowe hai, páni ke uppar ure hai.
- M. : Dekh nambar das.
U ádmi aur aurat páni ke uppar ure hai?
- S.w. : Ná, ulog páni ke uppar ná ure hai, broki par cale hai.
- M. : Dekh nambar gyára.

- S.w. : U dui paráni broki par cale hai?
: Ná, usab broki par ná cale hai, bus agore hai.
- M. : Dekh nambar bára.
: Tor bhái-bahin bus agore hai?
- S.w. : Ná, ulog bus ná agore hai, dewál par se kude hai.

Ab sikhe wálá punchigá:

- S.w. : Dekh nambar ek.
: Bhandári log dewál par se kude hai?
- Mástar ji : Ná, ulog dewál par se ná kude hai, kháik pakáwe hai.
- S.w. : Dekh nambar dui. Larkan kháik pakáwe hai?
- M. : Ná, ulog kháik ná pakáwe hai, sutal hai.
- S.w. : Dekh nambar tin. U adamiyan haddi cabáwe hai?
- M. : Ná, usab haddi ná cabáwe hai, dárhi chile hai.
- S.w. : Dekh nambar cár.
: Rájes aur Indrá dárhi chile hai?
- M. : Ná, ulog dárhi ná chile hai, rowe hai.
- S.w. : Dekh nambar pánc.
: Kuttawan rowe hai?
- M. : Ná, usab ná rowe hai, haddi cabáwe hai.
- S.w. : Dekh nambar chau.
: Auratiyan kháik banáwe hai?
- M. : Ná, ulog kháik ná banáwe hai, citthi likhe hai.

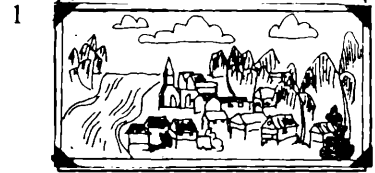
5. Mástar ji páth 17D ke nambar 1, 3, 5, 7, 9, 11 punchigá aur sikhe wálá nambar 2, 4, 6, 8, 10, aur 12 .

PÁTH 18

A. **Thik se sun aur bol:** rb-rd-rg-rk-rl-rm-rn-rs-rt-rw

bárbir	khirki	Sarnám
hardam	karle	kursi
mard	karná	bartan
murgá	dharmi	barwargi

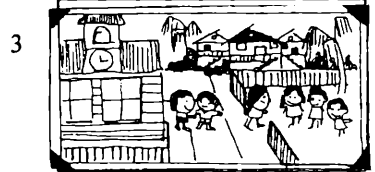
B. I foto hamlogke gánw ke hai.
 U gánw bahut barhinyá hai.
 Hunwá par barká barká per aur dheṛ phul hai.
 I gánw nadi ke kináre hai, ohi se khub hauwá cale hai.

I bhi hamlogke gánw ke ek foto hai.
 Hamár aurat aur ham nadi ke kináre ghumilá.
 Hamlog nadi ke bává kait calilá.
 Ek laundá nadi men hai.
 U nadi ke ipár se upár paunre hai .

I hamlogke larḱan ke skul hai.
 I skul ekgo párak ke bagal men hai.
 Párak dahiná kait hai.
 Kuch larḱan skul men se nikare hai,
 aur kuch larḱan párak men já hai.

C. **Phir se bol:** Ulog káhá já hai?

Nambar 1

I dukán men já hai.

ek

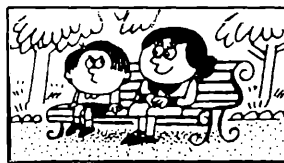
2

U dukán men se nikare hai.

dui

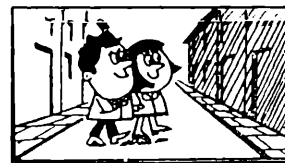
3

I apane mái ke bagal
 baithai hai.

tin

4

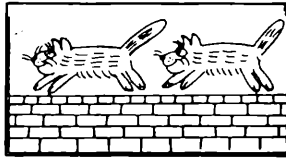

Ulog rastá par ipár se
 upár já hai.

cár

5

dānc

Ilog dewál par dhaure hai.

6

chau

Usab per par se kude hai.

7

sát

I sipáhin ke bic men cale hai

8

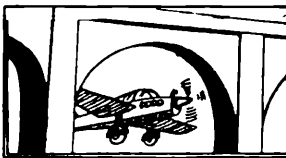
áth

U per ke lage baiṭhal hai.

9

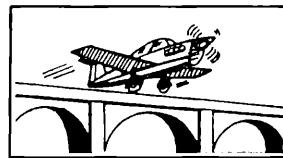
nau

I broki ke nicce ure hai.

10

das

U broki ke uppar ure hai.

11

gyára

Ilog ghás par baiṭhal hai.

12

bára

Ulog kothri men parhe hai.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar ek. I manai káhá já hai?
I dukán men já hai.

Nambar dui. U aurat káhá já hai?
U dukán men se nikare hai.

Nambar tin. I laṛká káhá baiṭhal hai?
I apane mái ke bagal baiṭhal hai.

Nambar cár. U dui paráni káhá cale hai?
Ulog rastá par ipár se upár já hai.

- Nambar pánc. I dui bilár káhá dhaure hai?
Ilog dewál par dhaure hai.
- Nambar chau. U lar̄kan káhá se kude hai?
Usab peṛ par se kude hai.
- Nambar sát. I ádmi káhá cale hai?
I sipáhiñ ke bic men̄ cale hai.
- Nambar áth. U lar̄ki káhá baiṭhal hai?
U peṛ ke lage baiṭhal hai.
- Nambar nau. I hauwái jáháj káhá ure hai?
I broki ke nicce se ure hai.
- Nambar gyará. I palwár káhá baiṭhal hai?
Ulog koṭhri men̄ parhe hai.

E. Likhe ke páth

1. Kháli jagahá men̄ likh: *bic men̄, men̄, par, bagal, ke uppar, par se, ipár se upár.*

I lar̄ki nadi hai.
U nadi ke paunre hai.
U laundá peṛ caharal hai.
U peṛ kude hai.
I bilariyan dewál dhaure hai.
U ádmi dui laundá ke baiṭhal hai.
U cirai páni ure hai.

2. Páth 18 B ekát dáfe likh.

3. Bát ke calan: Lar̄kan / jái / párak *Lar̄kan párak men̄ já hai.*

Ab tu apane se likh:

Ádmi / jái / dukán
Aurat / nikare / párak
Laundá / baiṭhe / ápan báp.....
Dui paráni / cale / rastá.....
Bilariyan / kude / dewál
Lar̄kan / cahare / peṛ.....
Manai / cale / sipáhiñ
Lar̄ki / baiṭhe / peṛ

Hauwái jáháj / ure / nadi
 Manai / ghume / broki
 Kuttá /dhaure / ghás
 Indrá / nikare / dukán.....

F. Bāt-cit

Dekh páth 18 B ke chápá.

1. Mástar ji : Tulogke gánw káhá hai?
 Sikhe wálá : Nadi ke kináre hai.
 M. : Tor aurat aur tu káhá hai?
 S.w. : Hamlog bhi nadi ke kináre hai.
 M. : Tulog hunwá ká kare hai?
 S.w. : Hamlog hunwá par ghumilá.
 M. : Ke nadi ke kináre ghume hai?
 S.w. : Hamár aurat aur ham.
 M. : Tulog kaun kait cale hai?
 S.w. : Hamlog bává kait calilá.

- Mástar ji : Laundá káhá hai?
 Sikhe wálá : Nadi men hai.
 M. : Hunwá ká kare hai?
 S.w. : U paunre hai.
 M. : U káhá paunre hai?
 S.w. : Nadi ke ipár se upár talak.
 M. : Ke nadi ke ipár se upár talak paunre hai?
 S.w. : Laundá.

- Mástar ji : Tulogke skul káhá hai?
 S.w. : Ekgo párak ke bagal hai
 M. : U párak káhá hai?
 S.w. : Skul ke dahiná kait hai.
 M. : Larḱan kaun cij ke áge hai?
 S.w. : Skul ke áge.
 M. : Ulog skul men já hai?
 S.w. : Ná, usab skul men ná já hai.
 M. : Tab ká kare hai?
 S.w. : Ulog skul men se nikare hai.
 M. : Ke skul men se nikare hai?
 S.w. : Kuch larḱan.
 M. : Aur ke párak men já hai?
 S.w. : Kuch larḱan bhi párak men já hai.

S.w. Ná, u broki ke nicce ná ure hai, broki ke uppar ure hai.

M. Nambar gyára.
I palwár broki par cale hai?

S.w. Ná, ilog broki par ná cale hai, ghás par baiṭhal hai.

M. Nambar bára.
Dui paráni kukru meṅ kháik banáwe hai?

S.w. Ná, ulog kukru meṅ kháik ná banáwe hai,
kothri meṅ parhe hai.

4. Ab mástar ji páth 18D ke nambar 1-12 punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
Tab sikhe wálá i sawál punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

PÁTH 19

A. Thik se sun aur bol: w, y, h

awáj	yogá	biyáh
awári	yáne	muh
wálá	yád	cáh
hauwá	gyára	patoh
hunwá	piye	wáh-wáh

B. Sanjái Dipak, tu khub kám kare hai.
 Tu ká kare hai?
 Dipak Ham ek pustak ke kási banáilá.

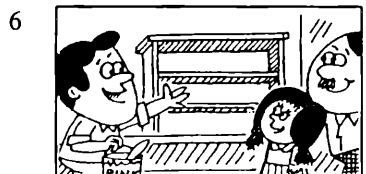
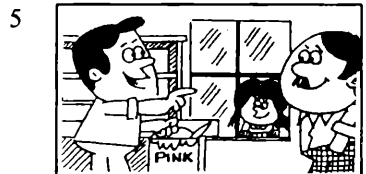
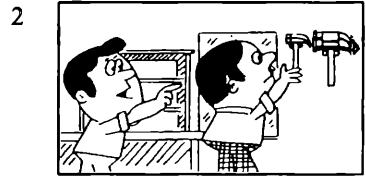
D. : Hamke u hathauri pakará de to?
 S. : Kaun wálá? I wálá?

D. Ná, u wálá ná.
 Baṛkwá.
 S. Lei le

S. Ab tu ká karihe?
 D. Ham jáilá range.

S. Tu kaun rang karihe?
 D. Ham gulábi rang karab.
 S. Gulábi?

D. I pustak ke kási hamár ná hai.
 I hamár biṭiyá Anjaná khátin hai.
 Gulábi rang oke acchá lage hai.

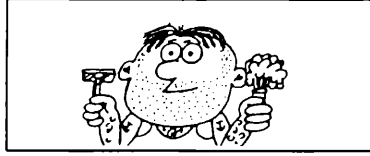

C. Phir se bol:

Tu ká já hai kare?

Ab tu ká kare hai?

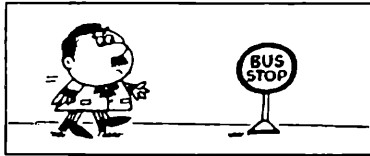
Nambar:

Ham jáilá dárhi chile.

ek

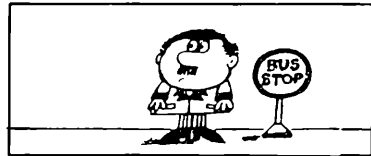
Ab ham dárhi chililá.

dui

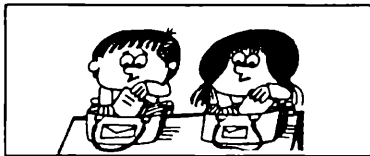
Ham jáilá bus agore.

tin

Ab ham bus agorilá

cár

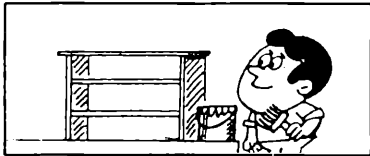
Hamlog jáilá skul ke páth banáwe.

pánc

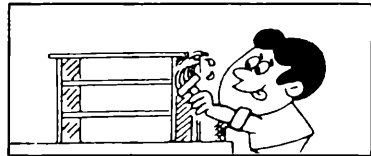
Ab hamlog skul ke páth banáilá.

chau

Ham jáilá range.

sát

Ab ham rangilá.

áth

Hamlog jáilá radio sune.

nau

Ab hamlog radio sunilá.

das

Ham jáilá bartan dhowe.

gyará

Ab ham bartan dhoilá.

bára.

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

Nambar ek.	Tu ká karihe? Ham jáilá <u>dá</u> rhi chile.
Nambar dui.	Ab tu ká kare hai? Ab ham <u>dá</u> rhi chililá.
Nambar tin.	Tu ká karihe? Ham jáilá bus agore.
Nambar cár.	Ab tu ká kare hai? Ab ham bus agorilá.
Nambar páñc.	Tulog ká karihe? Hamlog jáilá skul ke páth banáwe.
Nambar chau.	Ab tulog ká kare hai? Ab hamlog skul ke páth banáilá.
Nambar sát.	Tu ká karihe? Ham jáilá pustak ke kási range.
Nambar áth.	Ab tu ká kare hai? Ab ham pustak ke kási rangilá.
Nambar nau.	Tulog ká karihe? Hamlog jáilá radio sune.
Nambar das.	Ab tulog ká kare hai? Ab hamlog radio sunilá.
Nambar gyára.	Tu ká karihe? Ham jáilá bartan dhowe.
Nambar bára.	Ab tu ká kare hai? Ab ham bartan dhoilá.

E. Likhe ke páth

1. Bāt ke cañan: Ham ká karilá? (Pustak ke kási range)
Hai, ká karilá? Tu pustak ke kási range hai.

Ab tu apane se likh:

Tu ká kare hai? (Tafra banáwe)

U ká kare hai? (Dárhí chile)

Hamlog ká karilá? (Bus agore)

Tulog ká kare hai? (Kháik pakáwe)

Ulog ká kare hai? (Bartan dhowe)

Ham ká karilá? (Broki par cale)

2. Páth 19 B ekát dáfe likh.

3. Bát ke calan: Kháik pakáwe

Tu ká karihe?

Ham jáilá kháik pakáwe.

Ab tu ká kare hai?

Ab ham kháik pakáilá.

Ab tu aisane likh:

Skul ke páth banáwe

Radio sune

Bartan máje

Bus agore

Nadi ke kináre ghume

Dewál par se kude

Per par cahare

Ghás par dhaure

Nadi men paunre

Mái-báp ke bic men cale

F. BÁT-CIT

1. Páth 19 B ke chápá ke dekh.

Mástar ji : Dipak kursi banáwe hai?

Sikhe wálá : Ná, kursi ná banáwe hai.

M. : U kaun kám kare hai?

S.w. : Pustak ke kási banáwe hai.

M. : Ke pustak ke kási banáwe hai?

S.w. : Dipak.

Mástar ji : Sanjái ekgo churi pakará dewe hai?

Sikhe wálá : Ná, churi ná pakará dewe hai.

M. : U kaun cij pakará dewe hai?

S.w. : Hathauri pakará dewe hai.

M. : Kaun hathauri? Choṭkwá?

S.w. : Ná, choṭkwá ná. Barkwá.

M. : Ke barká hathauri pakará dewe hai?

S.w. : Sanjái.

M. : Choṭá hathauri káhá hai?

S.w. : Dewál par hai.

M. : Opar káhá hai?

S.w. : Barká wálá ke bagal.

Mástar ji : Ab Dipak ká karigá?
 Sikhe wálá : U já hai pustak ke kási range.
 M. : Ke já hai range?
 S.w. : Dipak.
 M. : U kaun rang karigá?
 S.w. : Gulábi rang.
 M. : Gulábi rang okar man wálá rang hai?
 S.w. : Ná, okar man wálá rang ná hai.
 M. : Tab kekar man ke hai?
 S.w. : I okar bitiyá ke acchá lage hai.

Mástar ji : I pustak ke kási Dipak khátin hai?
 S.w. : Ná, okar khátin ná hai.
 M. : Sanjái khátin hai?
 S.w. : Ná, okar khátin bhi ná hai.
 M. : Anjaná ke mái khátin hai?
 S.w. : Ná, ohuñ ke khátin ná hai.
 M. : Tab kekar khátin hai?
 S.w. : Anjaná khátin hai.

2. Mástar ji aur sikhe wálá páth 19 B ke chápá dekhigá aur apane men batiyáigá ki Dipak kaun cij kare hai. Pahilá dáfe sikhe wálá Sanjái hai aur dusará dáfe u Dipak hai.

3. Mástar ji : Páth16 C nambar 30.000 ke dekh. Tu kaun kám kare hai?
 Sikhe wálá : Ham baskitá khaliyáilá.

M. : Nambar 40.000. U kaun kám kare hai?
 S.w. : U khirkiyá khole hai.

M. : Nambar 50.000. Tu kaun kám kare hai?
 S.w. : Ham bichauná bicháilá.

M. : Nambar 200.000. U kaun kám kare hai?
 S.w. : U kaptafel ponche hai.

M. : Nambar 600.000. Tu kaun kám kare hai?
 S.w. : Ham pañlot pajáilá.

Mástar ji : Páth17C ke nambar ek dekh. Ulog kaun kám kare hai?
 Sikhe wálá : Ulog kháik pakáwe hai.

M. : Nambar chau. Tulog kaun kám kare hai?

- S.w. Hamlog chitṭhi likhilá.
- M. : Nambar áṭh. Ulog kaun kám kare hai?
S.w. : Ulog bartan dhowe hai.
M. : Dekh páṭh 19C nambar dui. Tu kaun kám kare hai?
S.w. : Ham ḍárhi chililá.
- M. Nambar áṭh. U kaun kám kare hai?
S.w. U pustak ke kási range hai.
5. Mástar ji Dekh páṭh 19C nambar ek.
Tu já hai ḍárhi chile ki bartan dhowe?
Sikhe wálá Ham ná jáilá bartan dhowe, ham jáilá ḍárhi chile.
- M. Nambar tin. Tu já hai broki par ghume ki bus agore?
S.w. Ham ná jáilá broki par ghume, ham jáilá bus agore.
- M. Nambar páñc.
Tulog já hai chápá dekhe ki ápan skul ke páṭh banáwe?
S.w. Hamlog ná jáilá chápá dekhe, hamlog jáilá skul ke páṭh banáwe.
- M. Nambar sát. Tu já hai kási range ki ḍárhi chile?
S.w. Ham ná jáilá ḍárhi chile, ham jáilá kási range.
- M. Nambar nau. Áplog já hai radio sune ki televisie dekhe?
S.w. Hamlog ná jáilá televisie dekhe, hamlog jáilá radio sune.
- M. Nambar gyará. Tu já hai bartan máje ki ghar jháre?
S.w. Ham ná jáilá ghar jháre, ham jáilá bartan máje.
6. Mástar ji Dekh nambar dui. Tu ḍárhi chile hai ki kháik pakáwe hai?
S.w. Ham kháik ná pakáilá, ḍárhi chililá.
- M. Nambar cár. Áp bus agore hai ki broki par ghume hai?
S.w. Ham broki par ná ghumilá, bus agorilá.
- M. Nambar chau.
Tulog ápan skul ke páṭh banáwe hai ki chápá dekhe hai?
S.w. Hamlog chápá ná dekhilá, ápan skul ke páṭh banáilá.
- M. Nambar áṭh. Tu kursi banáwe hai ki kási range hai?
S.w. Ham kursi ná banáilá, kási rangilá.

- M. Nambar das. Áplog televisie dekhe hai ki radio sune hai?
S.w. Hamlog televisie ná dekhilá, radio sunilá.
- M. Nambar bára. Tu ghar jháre hai ki bartan dhowe hai?
S.w. Ham ghar ná jhárilá, bartan dhoilá.

PÁTH 20

A. **Thik se sun aur bol: bb, cc, dd, kk, ll, mm, nn, ss, tt**

dibbá	cimmac
haddi	khissá
kuttá	halluk
nicce	onnáis
ekko	khillá

B. Gurudat : Tu i fás se ká já hai kare?

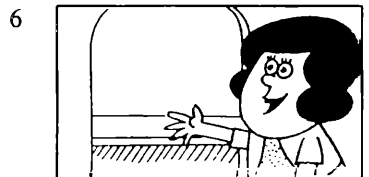
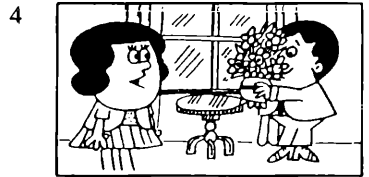
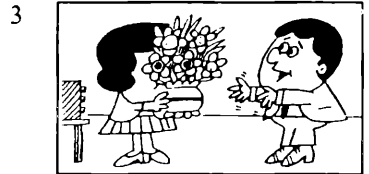
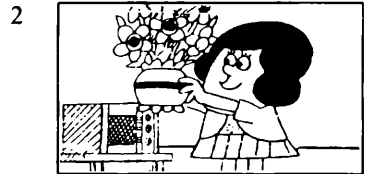
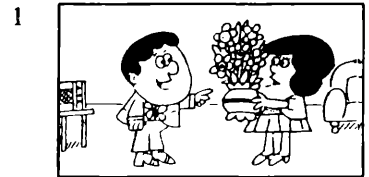
Lilá Ham jáilá radio par dhare.

G. Radio par ná dhar.
Hamke dei de.

L. Tu ese ká karihe?
G. Ham jáilá eke khirki lage dhare.

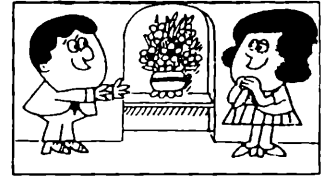
L. Bahut bacáike, dekhihe na gire!

L. Hunwá par oke ná dhar.
Hinyá, i palangá par dhar.

- G. Dekh, huñwá kaise dharal hai!
Bahut bisál fás hai.
- L. Aur bahut bisál phul bhi hai.

7

C. Phir se bol:

Tu kaun cij karihe?

Ham jáilá

Nambar 13 terá

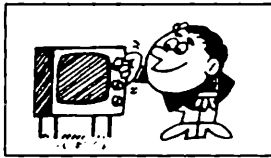
pahire

14 caudá

utáre

15 pandrá

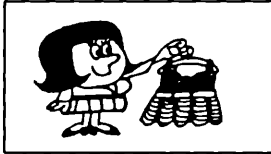
khole

16 sorá

band kare

17 satrá

ápan biñiyá ke dewe

18 atthará

ápan áji khátin paṭháwe

19 onnáis

ápan báp ke dewe

20 bis

ápan mái ke dekháwe

30 tis

ápan larṅan khátin lejái

40 cális

ápan aurat ke dewe

50 pacás

ápan ájá khátin patháwe

60 sáth

ápan bahin ke dekháwe

D. Jaise Hindustáni logan bole hai:

- Nambar terá. Tu ápan jákit se kaun cij karihe?
Ham jáilá eke pahire.
- Nambar caudá. Tu ápan sonth se kaun cij karihe?
Ham jáilá eke utáre.
- Nambar pandrá. Tu ápan radio se kaun cij karihe?
Ham jáilá eke khole.
- Nambar sorá. Tu ápan radio se kaun cij karihe?
Ham jáilá eke band kare.
- Nambar satrá. Tu i kaprá se kaun cij karihe?
Ham jáilá eke ápan biñiyá ke dewe.
- Nambar atthará. Tu u fás se kaun cij karihe?
Ham jáilá oke ápan áji khátin patháwe.
- Nambar onnáis. Tu u koránti se kaun cij karihe?
Ham jáilá oke ápan báp ke dewe.
- Nambar bis. Tu i chápá se kaun cij karihe?
Ham jáilá eke ápan mái ke dekháwe.
- Nambar tis. Tu i sab cimmaj se kaun cij karihe?
Ham jáilá isab ápan lar_kán khátin lejái.
- Nambar cális. Tu i sab phul se kaun cij karihe?
Ham jáilá isab ápan aurat ke dewe.
- Nambar pac. Tu u citthi se kaun cij karihe?
Ham jáilá oke ápan ájá khátin patháwe.

Nambar sáth. Tu i pustak se kaun cij karihe?
Ham jáilá eke ápan bahin ke dekháwe.

E. Likhe ke páth

1. Kháli jagahá men likh: *karab, karihe, karigá, jáilá, já hai, dewe, dekháwe, paṭháwe*

Tu i chápá se ká?
Hameke ápan áji khátin
Tu i citṭhi se ká?
Ueke ápan ájá khátin
Ham i sab phul se ká?
Tui sab ápan aurat ke

2. Páth 20 B ekát dáfe likh.

3. Bát ke calan: *Ápan ghari / pahire*
Ápan ghari pahir le.
Ham jáilá eke pahire.

Ab tu apane se likh:

Ápan pajámá / utáre
Chirág / butáwe
Ápan pustak / khole
Chulhá / báre
Ápan kothri / jháre

Khirkian / safá kare
Panlangá / ponche
Bákas / khaliyáwe
Koránti / parhe
I sab churi / pajáwe

F. Bát-cit

1. Páth 20 B ke chápá ke dekh.

Mástar ji : Lilá já hai u fás televisie par dhare?
Sikhe wálá : U ná já hai oke televisie par dhare.
M. : Tab káhá par já hai dhare?
S.w. : Radio par.
M. : Tab Gurudat ká bole hai?
S.w. : Bole hai: "Radio par ná dhar, hamke dei de."
M. : Gurudat ese ká já hai kare?
S.w. : U já hai eke khirki ke áge dhare.
M. : Tab Liiá ká bole hai?
S.w. : Bole hai ki: "Bahut bacáike, dekhihe ná gire!"
M. : Gurudat u fás khirki ke áge dhare hai?

- S.w. : Ná, hunwá par ná dhare hai.
M. : Tab káhá par dhare hai?
S.w. : Palangá par.
S.w. : Bole hai: “Dekh, hunwá kaise dharal hai!”
M. : Aur kuch ná?
S.w. : Hân, u bhi bole hai: “Bahut bisál fás hai!”
M. : Tab Lilá ká bole hai?
S.w. : Bole hai: “Aur bahut bisál phul bhi hai.”
2. Mástar ji : Ápan gharí pahir le.
Sikhe wálá : Ham jáilá eke pahire.
- M. : Ápan jutá utár de.
S.w. : Ham jáilá eke utáre.
- M. : Cirág bár de.
S.w. : Ham jáilá eke báre.
- M. : Cirág butá de.
S.w. : Ham jáilá eke butáwe.
- M. : Radio khol de.
S.w. : Ham jáilá eke khole.
- M. : Televisie band kar de.
S.w. : Ham jáilá eke band kare.
3. Ab mástar ji páth 20 D ke nambar terá se sorá talak punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá i sab sawál punchigá aur mástar ji jabáb deigá.
4. Mástar ji : Nambar satrá ke dekh.
Sikhe wálá : U i kaprá se ká já hai kare?
Ujá hai eke ápan bitiyá ke dewe.
- M. : Nambar atthará ke dekh.
S.w. : U i fás se ká já hai kare?
U já hai eke ápan áji khátin patháwe.
- M. : Nambar bis ke dekh.
S.w. : U i chápá se ká já hai kare?
U já hai eke ápan mái ke dekháwe.

- M. Nambar tis ke dekh.
Mái i sab kobbá se ká já hai kare?
S.w. U já hai i sab ápan larḱan khátin lejái.
- M. Nambar cális ke dekh.
Bhaiyo ke báp i sab phul se ká já hai kare?
S.w. U já hai i sab ápan aurat ke dewe.
- M. Nambar pacás ke dekh.
Tor bahin I citṭhi se ká já hai kare?
S.w. U já hai eke ápan ájá khátin patháwe.
- M. Nambar sáth ke dekh.
Tor bhái i sab pustak se ká já hai kare?
S.w. U já hai i sab ápan beṭá ke dekháwe.

5. Ab mástar ji páth 20 D ke sattrá se sáth talak punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
Tab sikhe wálá i sab sawál punchigá aur mástar ji jabáb deigá.

Suru Se

Suru Kar

Fonetische, Grammaticale
en Lexicale Toelichting
bij de lessen

FONETISCHE, GRAMMATICALE EN LEXICALE TOELICHTING

Inleiding

In deze toelichtingen heb ik geprobeerd een verklaring te geven van de voornaamste fonetische, grammaticale en lexicale kenmerken van het Sarnami Hindoestani die naar voren komen in de dialoog en in de oefeningen van elke les. Ze geven dus geen volledige beschrijving van de taal. De cursisten die tijdens het oefenen van de leerstof graag enige uitleg willen hebben van de grammaticale constructies die daarin voorkomen, kunnen gebruik maken van de toelichtingen. Met de index zal het mogelijk zijn hetzelfde onderwerp in verschillende lessen na te slaan.

A.B.Huiskamp

TOELICHTING BIJ LES 1

A. FONETIEK EN SPELLING

1. De klinkers in deze les zijn:

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[ʌ]	a	das, badal, pustak
[a]	á	ápke, ám, rájá
[e]	e	dekh, ke
[i]	i	likhe, ci <u>thi</u>
[o]	o	tor, son <u>th</u>
[u]	u	pustak, bahut

2. De tweeklanken in deze les zijn:

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[ʌ ⁱ]	ai	hai, gail
[ʌ ^u]	au	cau, nau
[u ⁱ]	ui	dui

3. Nasalering wordt aangegeven met n achter de genasaleerde klinker.
Voorbeelden: hán, sonth.

3. De medeklinkers in deze les zijn:

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[p]	p	pustak, kap <u>r</u> á
[p ^h]	ph	phir se
[b]	b	bahut, jab <u>a</u> b
[t]	t	tor, pustak
[t ^h]	th	thik, son <u>th</u>
[ç]	c	c <u>a</u> r, pá <u>n</u> c
[ç ^h]	ch	chá <u>t</u> á, pun <u>ch</u> e
[d]	d	dekh,
[d ^h]	dh	dhan <u>b</u> ád, idhar
[j]	j	jaise, ji
[k]	k	kalam, á <u>p</u> ke, pustak
[k ^h]	kh	likhe, dekh
[f]	f	fá <u>l</u> is
[g]	g	g <u>a</u> ri, deig <u>a</u>
[g ^h]	gh	ghar, gh <u>a</u> ri

[n]	n	nambar, dhanbád
[m]	m	hamár, kalam
[ŋ]	ng	lahangá
[s]	s	sonth, pustak
[h]	h	ham, bahut
[l]	l	likhe, bole
[r]	r	hamár, pári
[r̥]	r̥	ghari, kaprá
[rʰ]	rʰ	parhe
[w]	w	wálá

5. Retroflexe medeklinkers

Een retroflexe klank wordt uitgesproken met de tongpunt omgebogen naar het midden van het gehemelte, zodat de onderkant van de tong het gehemelte even raakt. Luister goed naar uw leraar en kijk tevens naar zijn mond, wanneer hij deze klanken uitsprekt en u ze moet naspreken. De retroflexe klanken worden aangegeven door een streepje onder de letter: *kaprá*, *thik*, *ghari*.

B. GRAMMATICA

1. Vraagzinnen

Er komen in deze les twee soorten vraagzinnen voor:

a. De vraagzin waarin een vraagwoord voorkomt:

"Tu ká mánge hai?" (letterlijk: U / Je wat wil?) 'Wat is er?'

"Tu ká bolle?" (letterlijk: U / Je wat zei?) 'Wat zei u / je?'

b. De vraagzin die de structuur heeft van een mededelende zin:

"I tor tás hai?" (Dit uw tas is?) 'Is dit uw tas?'

Deze vraag wordt met een vragende intonatie, een stijging aan het zinseinde uitgesproken.

2. Aanwijzende voornaamwoorden

I in *"I tor tás hai?"* correspondeert met het begrip: dit, hier, dichtbij de spreker, terwijl het aanwijzende voornaamwoord *u* (spreek uit: oe) correspondeert met: dat, daar, verderweg. (Zie ook de toelichting bij les 12 A 2)

3. Bezittelijke voornaamwoorden

In deze les worden de bezittelijke voornaamwoorden van de eerste en tweede persoon enkelvoud *hamár*, *tor*, en *ápke* gebruikt.

a. *hamár* - 'mijn'

is het persoonlijk voornaamwoord van de eerste persoon enkelvoud: *ham* 'ik'.

- b. *tor* - 'uw, je, jouw'
is de informele vorm van het persoonlijke voornaamwoord van de tweede persoon enkelvoud: *tu* 'u, je, jij'.
- c. *ápke* - 'uw'
is de formele vorm daarvan: *áp* 'u'.

Mensen met een ongeveer gelijke sociale status spreken elkaar in een informele situatie aan met *tu*. Voor kinderen en jongelui wordt altijd *tu* gebruikt. Iemand met een wat hogere status, zoals een pandit, een hogere ambtenaar, een dokter, enz. wordt aangesproken met *áp*. Ook in een formele situatie zal men eerder *áp* gebruiken. Er wordt respect mee uitgedrukt. Het daarbij behorende bezittelijk voornaamwoord is *ápke*.

De dame die haar tas vergeten heeft, is van gelijke status als de buschauffeur en bevindt zich niet in een formele situatie, dus zeggen ze *tu* en *tor* tegen elkaar.

C. VOCABULAIRE

1. *Bahin*
 - a. *Bahin* 'zuster' wordt hier gebruikt omdat de spreker van ongeveer dezelfde leeftijd en status is. Zou ze de leeftijd van zijn moeder hebben, dan zou de spreker *mái* 'moeder' zeggen. Als ze de leeftijd van zijn dochter zou hebben, zou hij *bacci* 'kleintje', of *beṭi* 'dochter' zeggen.
 - b. *ji* is een beleefdheidsvorm waarmee men respect uitdrukt: *Mástar ji*
2. "*Tu ká bolle?*"
Bolle is de 2e persoon onvoltooid verleden tijd van het werkwoord *bole*, 'zeggen'. (Zie de toelichting bij les 10B 1a.) De dubbele l wordt iets langer aangehouden dan de enkele l.
3. *Hán, ná*
 - a. *Hán* 'ja'. In no.6 van onze tekst had het antwoord ook beperkt kunnen blijven tot *Hán*."
 - b. *Ná* 'nee, niet'. Deze ontkenning kan zowel door 'nee', als door 'niet' vertaald worden, zoals in : *Ná, hamár ná hai*. 'Nee, die is niet van mij.'
4. *Pustak*
In het Sarnami wordt naast *pustak* 'boek' ook veel het leenwoord *buk* gebruikt.
5. *Bahut dhanbád*
Bahut dhanbád 'veel dank' en *dhanbád* 'dankuwel' worden alleen gezegd als de spreker bijzonder dankbaar is. Ze komen daardoor veel minder voor dan hun equivalenten in het Nederlands.

6. *Kaprá* 'kleren' is een verzamelnaam voor alle kledingstukken.
7. *Gári* is 'wagen', *oto* wordt ook gebruikt voor 'auto'.
8. Leenwoorden:
tás, fális, mástar, nambar. Vanuit India kwam men al met een aantal Engelse leenwoorden in de talen die men sprak en in Suriname kwamen daar nog eens Nederlandse en Sranan Tongo leenwoorden bij. De klanken werden aangepast aan het Sarnami. De Nederlandse a in het woord 'tas' komt in het Sarnami niet voor en wordt uitgesproken als á in *tás*, maar als [ʌ] in *taswá*. *Kalam* is 'pen'; het Nederlandse woord 'pen' wordt echter vaker gebruikt.

TOELICHTING BIJ LES 2

A. FONETIEK EN SPELLING

1. De nieuwe medeklinkers in deze les zijn:

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[t]	ṭ	betá, biṭiyá
[th]	th	thak, thorá

2. In deze les komt ook nog een nieuwe tweeklank voor:

[e']	ei	deihe
------	----	-------

B. GRAMMATICA

- Aanwijzend voornaamwoord met nadruk: *ehin* – *ehun*
Ehin en *ehun* zijn nadrukkelijke vormen van *i* en *u*, 'deze, dit' en 'die, dat'. In no.6 van de dialoog lezen wij: "*Ná, ehun ná hai*". 'Nee, **die** is het ook niet', en in no.7 "*Hán, ehin hai*", 'Ja, **deze** is het'. (Zie de toelichting bij les 7 B5). Ook als *i* en *u* als persoonlijk voornaamwoord voorkomen, (zie toelichting bij les 3 B4,) kunnen ze op dezelfde wijze worden benadrukt.
- Aanwijzend voornaamwoord + *wálá*
Wálá verwijst hier naar een eerder genoemd voorwerp, in dit geval naar *chátá*, de paraplu. (Zie ook de toelichting bij les 11 B 5, 14 A 2, 15 B 7.)
- Bepaalde en onbepaalde zelfstandige naamwoorden
Betwá en *biṭiyá* zijn langere vormen van *betá* en *beti*. Deze langere vormen maken zelfstandig naamwoorden tot **bepaalde** zelfstandige naamwoorden. In dit geval worden een bepaalde zoon en een bepaalde dochter aangeduid. De kortere vorm *betá*, *beti* duiden een **onbepaalde** zoon en dochter aan. Zelfs leenwoorden kunnen deze -*wá* of -*iya* uitgang krijgen: *pen -penwá, fális – fálisiyá, sonth, sonthwá* enz. De korte vormen zijn onbepaald en duiden iemand of iets in het algemeen aan.

N.B. De korte vormen *betá* en *beti* worden ook gebruikt als aanspreekvorm:
 "*Betá, beti*" *áw sun!* "Zoon, dochter, luister eens!"

Let op de verandering van de eerste klinker: *beti* / *biṭiyá*.

Zie ook de toelichting bij les 8 A1 voor verdere voorbeelden en voor de meervoudsvormen van deze verschillende vormen van het zelfstandige naamwoord.

C. VOCABULAIRE

1. *Aur* in B zin 1 en 4 is het nevenschikkend voegwoord 'en'.
2. De meeste Hindoestanen zeggen: *(dei) de to*, of: *(dei) deihe*. Zie de toelichting bij les 11 B1. Sommige oudere mensen zeggen nog wel eens: *dijihe*, wat hetzelfde betekent.
3. *Gári* 'kar, wagen'.
Dit woord wordt ook dikwijls gebruikt in plaats van het leenwoord 'oto'.
4. Leenwoorden:
pajámá, broek; *mástar* 'leraar'; *nambar* 'nummer', *skul* 'school', *tikat* 'kaartje', *sonth* 'shirt', alle uit het Engels.

TOELICHTING BIJ LES 3

A. FONETIEK EN SPELLING

In deze les worden geen nieuwe klinkers of medeklinkers gebruikt.

B. GRAMMATICA

1. Werkwoord + *wálá*

Sikhe wálá (Letterlijk: 'leer persoon')

Het woord *wálá* heeft de regelmatige meervoudsuitgang van het Sarnami voor de langere, bepaalde vorm van het zelfstandige naamwoord: *wálan*. (Zie ook de toelichting bij les 8 A1).

2. Achterzetsel *ke* 'van(daan), uit'

Waar het Nederlands en het Engels voorzetsels gebruiken, gebruikt het Sarnami achterzetsels. Achterzetsels zijn grammaticaal gelijk aan voorzetsels. Het achterzetsel *ke* wordt onder meer gebruikt om de herkomst van personen of zaken aan te duiden, zoals hier het geval is: *I Roy hai. Guyáná ke.* (letterlijk: Dit Roy is. Guyana van.) 'Dit is Roy. Uit Guyana'. Dit laatste stukje had ook een volledige zin kunnen zijn: *U Guyáná ke hai.* (letterlijk: Hij Guyana van is.) 'Hij is uit Guyana.'

3. Vragend voornaamwoord: *kaun?*

In onze structuuroefening wordt het vragende voornaamwoord *kaun* gebruikt:

U kaun des ke hai? "Uit welk land komt hij/zij?"

In les 4 wordt het weer gebruikt in: *Kaun kám?* 'Welk werk? Wat voor werk?'

4. Persoonlijk voornaamwoord derde persoon *u / i (log)*

Merk op dat het persoonlijk voornaamwoord derde persoon enkelvoud (en meervoud) voor manlijk en vrouwelijk hetzelfde is: *u* (meervoud: *u log*). Als de dichtstbijzijnde derde persoon wordt aangeduid, wordt *i* gebruikt. (Zie de toelichting bij les 1 B2).

5. Onbepaalde lidwoord

In *I ek náwá sikhe wálá hai* (letterlijk: Zij een nieuwe leer persoon is), 'Zij is een nieuwe studente', wordt *ek*, dat ook het telwoord 'één' is, als onbepaald lidwoord gebruikt.

C. VOCABULAIRE

1. *Namaste*, de Hindoe groet

Deze groet wordt op elke tijd van de dag gebruikt. In formele situaties legt de

Hindoestaan daarbij de handen tegen elkaar ter hoogte van het gezicht en maakt een lichte buiging met het hoofd.

2. *Salám wáleikum*

Salám wáleikum en het antwoord: *Waleikum salám* vormen de Moslim begroeting, die ook op elke tijd van de dag gebezigd wordt. Er is een samentrekking: 'Slaleikum'

3. *Des* 'land'

De namen van landen komen zowel zonder als met *des* voor. Oudere mensen spreken dit woord ook wel uit als '*desj*', wat gelijk is aan het Hindi woord voor 'land'. In het Sarnami wordt de 'sj' klank van diverse Indiase talen vrijwel steeds vervangen door de 's' klank.

4. *Guyána*

Guyana wordt ook wel aangeduid met '*Demarárá*' of '*Damrá*'.

5. *Malái des*

Het Sarnami woord voor Javaan is *Malái*. Met *Malái des* wordt Indonesië bedoeld.

TOELICHTING BIJ LES 4

A. FONETIEK EN SPELLING

1. In deze les leren wij de overige tweeklanken

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[a ¹]	ái	áilá, jái
[o ¹]	oi	hoigá, poi

B. GRAMMATICA

1. De werkwoordsvormen *hai* en *báte*
In deze les treffen wij beide aan.

Tegenwoordige tijd:	1e pers. enk.	<i>ham hai, ham báti</i> 'ik ben'
	2e	<i>tu hai, tu báte</i> 'jij bent'
	3e	<i>u hai, u bá</i> 'hij, zij, het is.'

Hai geeft meestal een tijdelijke toestand aan en *báte* een blijvende. Soms, zoals in deze les, is het verschil niet duidelijk. Het gebruik van *bá* in de 3e pers. enk. neemt af. Men geeft steeds meer de voorkeur aan *hai*, zodat het verschil van betekenis tussen deze twee werkwoorden in de 3e pers. enkelvoud vervalt.

2. Persoonlijke voornaamwoorden *i* en *u*
i: 'hij, zij, het,' dichtbij de spreker.
u: 'hij, zij, het,' verder weg van de spreker.

Tot nu toe hebben wij de aanwijzende voornaamwoorden *i* en *u* gebruikt. Zie de toelichting bij les 1 B2. Deze woorden doen ook dienst als persoonlijke voornaamwoorden, en geven dan geen verschil in geslacht aan: *i / u hai* 'hij/ zij/ het is'.

3. Het onregelmatige werkwoord *áwe* 'komen'
Áwe 'komen' wordt in deze les in de 1e en 2e persoon enkelvoud gebruikt.

Tegenwoordige tijd:	1e pers. enk.	<i>ham áilá</i> 'ik kom'
	2e	<i>tu áwe hai</i> 'jij komt'
	3e	<i>u áwe hai</i> 'hij, zij, het komt'

(Vergelijk de toelichting bij les 15 B2 voor regelmatige werkwoorden waarvan de

stam op een klinker eindigt: *lewe, dewe, dhowe, rowe, enz.*)

4. Hulpwerkwoord *hai*

Hai wordt ook als hulpwerkwoord gebruikt om de 2e en 3e pers. van de tegenwoordige tijd van alle werkwoorden te helpen vormen.

Voorbeelden: *Tu Hindustán se áwe hai?* 'Kom jij uit India?'

Ná, ulog Hindustán se áwe hai. 'Nee, zij komen uit India.'

Wanneer men snel spreekt, wordt *hai* dikwijls uitgesproken als *he*.

5. Achterzetsel *se* 'uit, vandaan'

Dit achterzetsel volgt hier op de naam van een land (no. 2 en 4) "*Tu Hindustán se áwe hai?*" (letterlijk: Je Hindustán uit / vandaan komt?) 'Kom je uit India?'

6. Zelfstandige naamwoorden + *wálá*

In de toelichting bij les 2 B3 zagen wij hoe *wálá* gebruikt werd met het aanwijzende voornaamwoord *i* en in les 3 B met een werkwoord. In de structuuroefening van deze les wordt *wálá* gebruikt voor personen. *Táxi wálá* is 'taxipersoon', *dudh wálá* is 'melkpersoon', *cit̥hi wálá* is 'briefpersoon', enzovoort.

7. Weglaten van het onderwerp

In de structuuroefening wordt het onderwerp weggelaten in het tweede deel van het antwoord: *U bárbir hai ki sipáhin?* *U bárbir ná hai, sipáhin hai.*

In het tweede zinsdeel van een samengestelde zin wordt het onderwerp in de regel weggelaten wanneer dit hetzelfde is als in het eerste zinsdeel. Dan is het daarin al genoemd en in het tweede zinsdeel is het niet nog eens nodig.

C. VOCABULAIRE

1. *Bhi* 'ook'

'Aur tu bhi Hindustán ke báte?' 'En ben jij ook uit Hindustán?'

2. *Tab*

Het woordje *tab* verbindt no. 3 en 4 van onze dialoog en no. 5 en 6. Het zou hier vertaald kunnen worden met: 'dan, in dat geval.'

"Tab tu kaun des se áwe hai?" 'Uit welk land kom je dan?'

"Tab tu kaun kám kare hai?" 'Wat voor werk doe je dan?'

3. *Ki* 'of'

In het geval van een keuze gebruikt men het voegwoord *ki* 'of':

U bárbir hai ki sipáhin? 'Is hij kapper of politie agent?'

4. *Chiṭhi wálá* 'postbode'
Het Nederlandse leenwoord 'postbode' wordt ook veel gebruikt.
5. *Dukándárin* 'winkelierster'
De stam van dit woord is *dukán* 'winkel'. *Dukándár* is 'winkelier'.
-*in* is de vrouwelijke uitgang van sommige zelfstandige naamwoorden. Zie de toelichting bij les 5 B6.
6. Leenwoorden: *bárbir*, *sastar*, *maṇter*, *táxi* (uit het Nederlands).

TOELICHTING BIJ LES 5

A. FONETIEK EN SPELLING

1. Er komt in deze les nog een medeklinker bij:

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[d ^h]	dh	thandhá

2. Nu treffen wij voor het eerst enkele verlengde medeklinkers aan, waarvan het Sarnami Hindoestani er verscheidene gebruikt:

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[ç: ^h]	cch	acchá
[k:]	kk	ekkáis
[n:]	nn	Munná

B. GRAMMATICA

1. Meewerkend voorwerp + *ke* + onderwerp (gevoel) + *lage*

In "*Hamke thandhá lage hai*", (letterlijk: Aan mij kou (gevoel) is.) 'Ik heb het koud', en in "*Oke garam lage hai*", (letterlijk: Aan hem warmte (gevoel) is.) 'Hij heeft het warm,' treffen wij de eerste voorbeelden aan van het werkwoord *lage*, een werkwoord dat wij slechts bij benadering kunnen vertalen. Dit werkwoord wordt hier gebruikt met zelfstandige naamwoorden die een gevoel weergeven, zoals het gevoel van warmte of koude, honger, of dorst enz.: "*Toke pyás lage hai?*", 'Heb je dorst?', "*Hamke bhukh lage hai*", 'Ik heb honger'.

Let vooral op de merkwaardige grammaticale constructie van zinnen met dit werkwoord: het zelfstandige naamwoord dat het gevoel weergeeft, (*thandhá*, *garam*, *pyás*, *bhukh*) is het onderwerp van de zin, de persoon die dat gevoel heeft, is het meewerkend voorwerp en wordt daarom gevolgd door *ke*. Zie voor dit gebruik van het achterzetsel *ke* ook de toelichting bij les 9 A8, 10 B7, 17 A6, en 19 A3. Let ook op de klinkerverandering in *toke* (*tu* + *ke*) en *oke* (*u* + *ke*).

2. Persoonlijk voornaamwoord met 'ook': *ohun*

In "*Ohun bhi acchá hai*", (letterlijk: Hij ook goed is.) 'Hij maakt het ook goed', wordt een nadrukkelijke vorm van *u*, gebruikt: *ohun*. Voor een verdere bespreking van deze vorm verwijzen wij naar de toelichting bij les 7 B5.

3. Onregelmatige werkwoord *jái* 'gaan' (stam: *já*)

Onvoltooid tegenwoordige tijd:	<i>ham jáilá</i>	'ik ga'
	<i>tu já hai</i>	'jij gaat'
	<i>u já hai</i>	'hij, zij, het gaat'

Onvoltooid verleden tijd:	<i>ham gaili</i>	'ik ging'
	<i>tu gaile</i>	'jij ging'
	<i>u gail</i>	'hij, zij, het ging'

Vergelijkt u deze vervoeging met die van de andere werkwoorden die op *-ái* eindigen in de toelichting bij les 16 A3. In die les wordt de 1e persoon enkelvoud van de onvoltooid verleden tijd gebruikt met *bhetái* 'ontmoeten' in: "*Ham khusi bái ki ham toke bhetái gaili*", 'Ik ben blij dat ik u ontmoet heb'. (Zie de toelichting bij les 9 A8 en 10 B7 voor het gebruik van het achterzetsel *ke* na het lijdend voorwerp, zoals het in deze zin gebruikt wordt in *toke*).

4. Vervoeging van werkwoorden van groep 1

Deze werkwoorden behoren tot groep 1 van de twee groepen waarin we de regelmatige werkwoorden kunnen verdelen in het Sarnami Hindoestani. Van groep 1 eindigt de stam op een medeklinker, van groep 2 op een klinker. Zie ook de toelichting bij les 15 B2.

Kare kwam voor in les 4. "*Tu kaun kám kare hai?*" (letterlijk: Jij welk werk doet?) 'Wat voor werk doe jij?'

Onvoltooid tegenwoordige tijd:

<i>ham karilá</i>	'ik doe'	<i>ham calilá</i>	'ik loop'
<i>tu kare hai</i>	'jij doet'	<i>tu cale hai</i>	'jij loopt'
<i>u kare hai</i>	'hij doet'	<i>u cale hai</i>	'hij loopt'

5. Weglaten van het onderwerp

In de extra gespreksstof van les 5 (F. *Bát-chit*), zien we twee bij elkaar horende vragen en antwoorden. In 2 wordt het onderwerp drie maal genoemd en dan weggelaten in het tweede antwoord:

I pátar hai? Ná, u pátar ná hai. U motá hai? Hán, motá hai.

In 3 wordt het onderwerp alleen genoemd in de eerste zin en daarna niet meer: *I satar mail hai? Ná, mail ná hai. Safá hai? Hán, safá hai.*

Wanneer een vraag en een antwoord hetzelfde onderwerp hebben waarover geen misverstand kan ontstaan, en wanneer er geen nadruk meer op hoeft te vallen, wordt in het antwoord het onderwerp meestal weggelaten.

6. Mannelijke en vrouwelijke uitgangen
Burhwá - *burhinyá* 'oude man/vrouw'
Ghar wálá - *ghar wáli* 'echtgenoot - echtgenote'
Leskattá - *leskattin* 'luilak'

Enkele zelfstandige naamwoorden hebben de verschillende uitgangen nog voor mannelijk en vrouwelijk, *-á* voor mannelijk en *-i* of *-in* voor vrouwelijk. Dit is ook het geval bij *wálá* in *ghar wálá* en *ghar wáli*. Zie ook de toelichting bij les 4 C5.

<i>U dudh wálá burhwá hai,</i>	'Die melkman is een oude man'.
<i>U dukándárin burhinyá hai,</i>	'Die winkelierster is een oude vrouw'.
<i>U bárbir leskattá hai?</i>	('Is die kapper een luilak?) Is die kapper lui?
<i>U aurat leskattin hai?</i>	(Is die vrouw een luilak?) Is die vrouw lui?

C. VOCABULAIRE

- Munná ke mái, Bhaiyo ke báp*
 In de regel worden de mensen aangesproken met en wordt er over hen gesproken als de vader of de moeder van de oudste zoon van het gezin. Als er geen zoon is, wordt de naam van de oudste dochter genoemd: "*Citrá ke mái.*" 'De moeder van Citrá.'
- Kaise báte? Kaise hai? Kaise rahilo? Kaise rahile? Kaise?*
 Van de bovenstaande vragen, die alle betekenen: 'Hoe gaat het ermee?', is *Kaise rahilo?* de formele vorm. Vaststaande antwoorden zijn: *Ham acchá hai / báti, Ham ná acchá hai / baṭi.* 'Het gaat goed. Het gaat niet goed.' Een antwoord daar tussenin is: *Cale hai.* 't Gaat wel.'
- Acchá* in "*Acchá, namaste*", en in "*Acchá, ham cali*"
 De primaire betekenis van *acchá* is 'goed'. Het betekent ook 'goed' in "*Ham acchá hai*", 'Ik maak het goed'. In bovenstaande groeten echter wordt het meer als een inleidend woord gebruikt, wat wel vertaald kan worden met 'goed', maar toch niet ten volle die betekenis heeft. Het is hier meer een stopwoord. In plaats van *ham cali* kan men bij vertek ook zeggen: *Ham jáilá.* 'Ik ga.'
- Ghar wálá - ghar wáli, mard - aurat, ádmi - aurat*
 De woorden *ádmi* en *aurat* worden in de structuuroefening in hun primaire, algemene betekenis gebruikt: 'man', 'vrouw'. Evenals *ghar wálá* wordt *ádmi* echter ook gebruikt voor 'echtgenoot', en evenals *ghar wáli* wordt *aurat* ook gebruikt voor 'echtgenote'.
- Letharáil* 'vuil' wordt niet meer zo vaak gebruikt, *mail* is meer bekend en ook het Sranan Tonggo woord 'morsu' wordt wel gebruikt.

TOELICHTING BIJ LES 6

A. FONETIEK EN SPELLING

1. In deze les leren wij nog een nieuwe medeklinker en nog twee verlengde medeklinkers:

IPA-symbool:	spelling:	voorbeelden:
[b:]	bb	dibbá
[d]	<u>d</u>	<u>d</u> andá
[d:]	<u>dd</u>	had <u>ddi</u>

B. GRAMMATICA

1. Bezitsrelatie

Wanneer een bezitsrelatie wordt uitgedrukt krijgen zelfstandige naamwoorden en voornaamwoorden verschillende uitgangen:

- a. vragend bezittelijk voornaamwoord *kekar?* 'van wie?'
"I kekar sonth hai?", (Dit van wie hemd is?), 'Van wie is dit hemd?'
Kekar bestaat uit het vragende voornaamwoord *ke* 'wie?' en de uitgang *-kar*.

- b. bezittelijke voornaamwoorden:
hamár 'mijn', gevormd van *ham* 'ik' (zie de toelichting bij les 1 B3)
tor 'je, jouw', gevormd van *tu*, 'jij'
ekar 'zijn, haar' gevormd van *i* 'hij, zij, het, deze, dit'.
okar 'zijn, haar' gevormd van *u* 'hij, zij, het, die, dat'.
ápke 'uw' gevormd van *áp* 'u'.
"I okar sonth hai.", (letterlijk: Dit zijn hemd is'), 'Dit is zijn hemd'.

N.B. :

De uitgang *-ar*, of *-ár* wordt soms *-are*. Voorbeeld: *Hamare ján men*. Dit kan alleen gebeuren als het zelfstandig naamwoord waar het bezittelijk voornaamwoord bij hoort, in de derde of vierde naamval staat.

- c. zelfstandige naamwoorden en namen die de bezitter aanduiden krijgen het achterzetsel *ke*. Voorbeeld: *Okar betwá ke* 'van zijn zoon'. *I Choť ke sonth hai?* (letterlijk: Dit Choť van hemd is?) 'Is dit hemd van Choť?' Zie ook de toelichting bij les 7 B2.

2. Weglaten van *ha*.

"I kekar tás hai, Inu, a ke ki Sitá ke?" (letterlijk: Dit van wie tas is, Indrá van of Sitá

van?) 'Van wie is deze tas, van Indrá of van Sitá?'

In deze vraag is, net als in het Nederlands, in het tweede gedeelte niet alleen het onderwerp *tás* weggelaten, maar ook het werkwoord *hai*.

C. VOCABULAIRE

1. *Hamare ján men*

(Letterlijk: 'in mijn weten,') 'voor zover ik weet'. Deze vorm bestaat uit *hamare* 'mijn', (in de derde naamval,) de stam van het werkwoord *jáne* 'weten' en het achterzetsel *men* 'in'.

2. *Hán, le!*

(Letterlijk: Ja, neem!) Hier: 'vang!'

Le is de gebiedende wijs van het werkwoord *lewe* 'nemen'.

3. *Sukuriyá*

Wanneer Hindu's het woord *dhanbád* gebruiken, (zie de toelichting bij les 1 C5), zeggen Moslim sprekers soms *sukuriyá*.

4. Leenwoorden

Blus 'blouse', *dás* 'das', en *yápon* 'uit het Nederlands'.

TOELICHTING BIJ LES 7

A. FONETIEK EN SPELLING

1. Verlengde medeklinkers:

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeelden:</u>
[t:]	tt	kuttá
[s:]	ss	assi

B. GRAMMATICA

1. Het achterzetsel *ke* ter aanduiding van een bepaalde soort.

In "*Tor náwá kaprá kaun rang ke hai?*" (Welk kleur van je nieuwe jurk is?), 'Welke kleur heeft je nieuwe jurk?' wordt *ke* gebruikt om de soort van kleur aan te duiden. In les 13 zult u meer voorbeelden vinden van dit gebruik van het achterzetsel *ke*.

2. Achterzetsel *ke* (bezittelijk)

'Iets hebben' wordt uitgedrukt door het achterzetsel *ke* te gebruiken na het woord dat de bezitter aanduidt, gevolgd door het onderwerp + *hai*:

"*Hamke náwá tás bhi hai*" (letterl. Mij van nieuwe tas ook is), 'Ik heb ook een nieuwe tas'. Het woord waarop *ke* volgt, staat in de tweede naamval. In deze zin is de nieuwe tas het onderwerp.

3. Gebiedende wijs van *áwe* en *jái* 'komen' en 'gaan'

De gebiedende wijs van het werkwoord *áwe* 'komen' (zie de toelichting bij les 4 B3) is *áw*, en van het werkwoord *jái* 'gaan' is *já*. (Zie de toelichting bij les 5 B3). Beide vormen worden gebruikt in no.2 van de dialoog: "*Áw cali já upar dekhe*", (letterlijk: 'Kom loop ga boven kijken.') 'Kom, ga mee boven kijken'.

Já wordt ook gebruikt in het antwoord: "*Cali já*", (Loop/lopen ga), 'Laten we gaan'. Voor verdere opmerkingen over het gebruik van de gebiedende wijs verwijzen wij naar de toelichting bij les 9 A3, 10 B3, 11 B1, en 15 B1.

4. *Dekhe* 'kijken, zien'

Het werkwoord *dekhe* (stam, tevens gebiedende wijs: *dekh*), behoort tot groep 1, waarvan de stam eindigt in een medeklinker. Zie de toelichting bij les 5 B4.

5. Aanwijzend voornaamwoord met nadruk

In "*Ohin rang ke hai*", en in "*Ohun hariyar hai*", worden nadrukkelijke vormen van *u* gebruikt. In de toelichting bij les 2 B2 hebben wij *ehin* en *ehun* genoemd als nadrukkelijke vormen van *i*.

Ehin in "*Hán, ehin hai*", wordt daar gebruikt voor de paraplu van de eigenaar, als hij tenslotte voor de dag komt. De eigenaar zegt dan: "**Dit** is hem!" (Niet die andere.)

De *-u* uitgang heeft behalve nadruk ook nog de betekenis 'ook': *Ná, ehun ná hai*. 'Die is het ook niet.' *Ohun hariyar hai*. 'Die is ook groen.'

Ohin in "*Ohin rang ke hai*" zegt dat de tas dezelfde kleur heeft als de jurk. (vergelijk met *ehin* in "*Hán, ehin hai*"). Zie ook de toelichting bij les 2 B1 en 5 B2.

6. *To*, om iets op de voorgrond te plaatsen

Het woordje *to* wordt vaak gebruikt om wat er over het onderwerp gezegd wordt, te onderstrepen: "*I to bahut barhinyá kaprá hai!*", 'Dit is een hele mooie jurk.' "To" kan ongeveer vertaald worden met: 'immers, zoals duidelijk is'.

7. Weglaten van het onbepaalde lidwoord

In "*I to bahut barhinyá kaprá hai*", (letterlijk: Dit heel mooi kledingstuk is), 'Dit is een hele mooie jurk', wordt het onbepaalde lidwoord in het Sarnami Hindoestani weggelaten. Dit is ook het geval in no. 3 en no. 6 van de dialoog.

C. VOCABULAIRE

1. *Barhinyá*,

Barhinyá en het Nederlandse leenwoord 'mooi' worden beide evenveel gebruikt. Voor personen worden andere woorden voor 'mooi' gebruikt: *sundar*, of *khubsurat*. Het eerste wordt in les 9 gebruikt voor een paar knappe meisjes.

Bisál 'prachtig' is sterker en wordt hier gebruikt voor de nieuwe handtas en in les 20 voor een vaas en voor de bloemen in de vaas.

2. *Khub, bahut*

Khub drukt een hoge mate uit van wat volgt en *bahut* doet hetzelfde in:

"I to bahut barhinyá kaprá hai!

3. Achtervoegsel *-chau*

Bijvoegelijke naamwoorden die kleuren aanduiden krijgen het achtervoegsel *-chau* om een tussenkleur aan te geven:

- *piyar* 'geel', *piyarchau* 'geelachtig' (Hier: oranje.)
- *hariyar* 'groen', *hariyarchau* 'groenachtig'
- *lál* 'rood', *lalchau* 'roodachtig' (Let op de klinkerverandering.)

4. Leenwoorden:

mát (Engels en Nederlands).

bruin (Nederlands). Men zegt ook *kákáo rang*.

TOELICHTING BIJ LES 8

A. GRAMMATICA

1. De meervoudsuitgangen *-an* en *-n* en het gebruik daarvan.
lar̄ki 'meisje', *lar̄kiyan* 'meisjes', *sanghatiyá* 'vriend', *sanghatiyān* 'vrienden'
 De meervoudsuitgangen voor zelfstandige naamwoorden die in deze les gebruikt worden zijn *-an* en *-n*.
 In de regel worden de meervoudsuitgangen slechts gebruikt wanneer de meervoudige betekenis op geen andere wijze duidelijk is. *Toelogke sanghatiyá* 'jullie vriend/vrienden', zou niet duidelijk zijn, daarom wordt *toelogke sanghatiyān* gebruikt. Maar *tulogke páspport* is wel duidelijk, omdat men weet dat iedereen z'n eigen paspoort heeft.
"Isab tulogke fális hai?" 'Zijn dit jullie koffers?' In deze vraag geeft *isab* het meervoud reeds aan en krijgt het zelfstandig naamwoord dus geen meervoudsuitgang. In de toelichting bij les 10 B9 geven wij nog enkele voorbeelden van de meervoudsuitgangen voor de korte en de langere vormen van het zelfstandige naamwoord in het Sarnami Hindoestani. Zie ook de toelichting bij les 3 B1.

2. De meervoudsvormen van de persoonlijke voornaamwoorden
 - a. 1e persoon *hamlog* 'wij' of, *hamlogan* 'wij' (gezamenlijk)
 2e persoon *tulog* 'jullie, u' of, *tulogan* 'jullie, u' (gezamenlijk)
 3e persoon *ilog* 'zij, deze' of, *ilogan* 'zij, deze' (gezamenlijk)
 ulog 'zij, die' of, *ulogan* 'zij, die' (gezamenlijk)

De uitgang *-an* is hier geen meervoudsvorm zoals in de toelichting bij les 8 A1 is beschreven voor zelfstandige naamwoorden, maar duidt bij *log* aan: 'gezamenlijk, allemaal, in het algemeen.'

Log (of *logan*) is niet alleen de meervoudsuitgang voor de persoonlijk voornaamwoorden, maar wordt ook gebruikt voor zelfstandige naamwoorden die levende wezens aanduiden, bijv. *ádmi* 'man', *ádmi log* 'mannen', *kuttá* 'hond', *kuttá logan* 'honden (in het algemeen)'.
 Merk op dat *log* en *logan* aan de persoonlijke voornaamwoorden wordt vast geschreven, maar niet aan de zelfstandige naamwoorden.

N.B. Als *log* zelfstandig wordt gebruikt, betekent het: 'de mensen, die lui'.

- c. In deze les komen nog twee vormen voor van het meervoudige persoonlijke voornaamwoord in 3e persoon: *sab* en *sabhan* (Dialogo no. 4) 3e persoon *isab* 'zij/deze allemaal', *isabhan* 'zij/deze allemaal als groep' *usab* 'zij/die allemaal', *usabhan* 'zij/die allemaal als groep'. *Sab* en *sabhan* kunnen ook bij de tweede persoon worden gebruikt: *tusab*, *tusabhan*, 'jullie allemaal, jullie als groep', maar

dat wordt niet dikwijls gedaan. *Sab* en *sabhan* worden niet alleen gebruikt voor levende wezens, maar ook voor zaken. De extra betekenis van *sab* is dat zij al de personen, dieren, of zaken, waarover het gaat, aanduiden, en van *sabhan* ook nog eens de groep in zijn geheel. *Sab* en *sabhan* komen ook zelfstandig voor, zie no. 5 in de dialoog en zie ook de toelichting bij les 9 A2.

3. De vervoeging van de werkwoorden *hai* en *báte* 'zijn'

a. Onvoltooid tegenwoordige tijd van *hai* en *báte* 'zijn'

<i>ham hai / báti</i>	'ik ben'	<i>hamlog hai / báti</i>	'wij zijn'
<i>tu hai / báte</i>	'jij bent'	<i>tulog hai / báte</i>	'jullie zijn, u bent'
<i>u hai / bá</i>	'hij is'	<i>ulog hai / báte</i> of <i>bá</i>	'zij zijn'

Uit het bovenstaande blijkt dat de vervoeging voor het meervoud dezelfde is als die voor het enkelvoud, met één uitzondering: de derde persoon enkelvoud van *báte* is *bá*, de 3e persoon meervoud is *báte*, maar deze vorm wordt bijna niet meer gebruikt. Meestal gebruikt men *bá* of *hai* voor zowel meervoud als enkelvoud in de 3e persoon. *Bá* wordt door veel mensen als minder beschaafd beschouwd en komt meer in spreektaal dan in schrijftaal voor.

b. Nu laten wij de vervoeging van het werkwoord *dekhe* zien in de tegenwoordige tijd, enkelvoud en meervoud. Deze komt dus overeen met die van alle werkwoorden van groep 1. (Zie de toelichting bij les 5 B4).

1e persoon: *ham, hamlog dekhilá*

2e persoon: *tu, tulog dekhe hai*

3e persoon: *u, ulog dekhe hai*

4. Meervoudige bezittelijke voornaamwoorden

Het meervoud van de bezittelijke voornaamwoorden wordt gevormd door de verschillende vormen van de meervoudige persoonlijke voornaamwoorden gevolgd door het achterzetsel *ke*, 'van', dat wij er aan vastschrijven.

Enkele voorbeelden: *Hamlogke fális* 'onze koffers', *tuloganke pásport* 'jullie paspoorten', *ulogke sanghatiyan* 'hun vrienden'.

In het antwoord op vraag 4 van onze dialoog wordt het bezittelijke voornaamwoord *hamlogke* zelfstandig gebruikt: *Usab hamlogke ná hai*. (letterlijk: Die allen van ons niet zijn), 'Die zijn niet van ons'. (Zie ook de toelichting bij les 1 B3 en 6 B1.).

5. Persoonlijk voornaamwoord *ohunlogan*

In no. 7 van de dialoog zien wij de voornaamwoordelijke vorm *ohunlogan* in "*Ohunlogan pardesi hai?*" (letterlijk: Zij ook buitenlanders zijn?), 'Zijn zij ook buitenlanders?' (Vergelijk de toelichting bij lessen 5 B2, 7 B5 en 8 A2.)

6. Woordvolgorde

In de regel komt in het Sarnami Hindoestani het onderwerp vooraan in de zin, eventueel voorafgegaan door een tijdsbepaling. Het gezegde (werkwoord) komt gewoonlijk aan het eind.

B. VOCABULAIRE

1. *Hinyá* 'hier', *hunwá* 'daar'

"*Hamlog hunwá ke ná báti*", (letterlijk: Wij daar van niet zijn). 'Daar komen wij niet vandaan'.

"*Hinyá hai.*" (letterlijk: Hier zijn) 'Hier zijn ze.' (Het onderwerp is weggelaten, want in de kontekst weet iedereen waar de spreker het over heeft.).

2. *Ji hán*, *ji ná* 'ja, nee'

Evenals in vorige lessen is *ji* hier een beleefdheidsvorm. (Zie de toelichting bij les 1 C1).

3. Vragend voornaamwoord *káhá?* 'Waar?'

"*Toelogke pásport káhá hai?*", 'Waar zijn jullie paspoorten?'

4. *Tab thik hai* 'Dan is het goed'

Met deze woorden geeft de douanebeamte te kennen dat de bagage van de meisjes ingeklaard is.

5. Leenwoorden: *pásport*, *douane*, *bruin* (uit het Nederlands).

TOELICHTING BIJ LES 9

A. GRAMMATICA

1. Werkwoordsuitgang *-ke*

Áike hamlogke manai se bhet kar le. (letterlijk: Komende onze mensen met ontmoet doe neem), 'Kom kennismaken met ons personeel.'

Als er sprake is van twee opeenvolgende handelingen, waarvan de eerste incidenteel is, dus minder belangrijk dan de tweede, dan wordt die eerste handeling weergegeven met de stam van het betreffende werkwoord + de uitgang *-ke*.

Deze werkwoordsuitgang *-ke* zullen wij vastschrijven aan de stam. Dit *-ke* is niet hetzelfde als het achterzetsel *ke* 'van', waarvan tot nu toe sprake is geweest en ook niet hetzelfde als *ke* in de hiernavolgende toelichting.

De werkwoorden van groep 1 vormen hun stam door de laatste *e* te laten vallen. Deze stam is tevens de gebiedende wijs.

Voorbeelden:	Infinitief:	Stam:	Incidenteel:
	<i>cale</i>	<i>cal</i>	<i>calke</i>
	<i>kare</i>	<i>kar</i>	<i>karke</i>
	<i>dekhe</i>	<i>dekh</i>	<i>dekhke</i>

De laatste letter van de stam van het onregelmatige werkwoord *áwe* verandert in een *i* voor de werkwoordsuitgang *-ke*: *áwe, áw, áike*.

De regelmatige werkwoorden die op *-we* eindigen, worden in les 15 besproken.

2. Achterzetsel *ke* ('om te')

"Isabke bahut kám ná hai kare ke." (letterlijk: 'Zij veel werk niet hebben doen om te), 'Zij hebben niet veel werk (om) te doen'. Wanneer het achterzetsel *ke* volgt op de infinitief van het werkwoord, hier: *kare*, wordt een doel weergegeven.

N.B. Voor *-ke* in *isabke...hai* zie les 7 B2 over *ke* + *hai* 'hebben'.

3. Samengestelde gebiedende wijs

In *bhet kar le* zien wij een veelgebruikte imperatief (gebiedende wijs), waarover wij in les 15 meer zullen zeggen. In deze les komt slechts dit ene voorbeeld voor, de uitnodiging om kennis te maken. In dit formele gesprek wordt de regelmatige imperatief van het werkwoord *lewe* gebruikt.

4. De achterzetsels *se* 'met' en *men* 'in'

a. In les 4 kwamen wij het achterzetsel *se* tegen met de betekenis 'uit', in:

"Tu Hindustán se áwe hai?" In *"Hamlogke manai se..."* van deze dialoog heeft het een andere betekenis: 'met' in 'kennismaken met'.

b. *Men* 'in' wordt gebruikt in: *U hamlogke kantoro men sab se naujawán kamkartá hai.* 'Hij is de jongste bediende in ons kantoor.'

5. Het samengestelde woord *naujawán* als zelfstandig naamwoord
 In het samengestelde woord '*naujawán*' zien wij weer een andere vorm van *náwá* 'nieuw'. Samen met het adjectief *jawán* 'jong' vormt het een samenstelling, die hier functioneert als een zelfstandig naamwoord 'jongeman' in de zin "*Aur u naujawán ke hai?*" (Letterlijk: En die jongeman wie is?), 'En wie is die jongeman?', en ook als een bijvoegelijk bijwoord in de zin: *U hamlogke kantoro men sab se naujawán kamkartá hai.* 'Hij is de jongste bediende op ons kantoor.'

6. De overtreffende trap
 In "*Sab se naujawán kamkartá*" komt de overtreffende trap voor, die in het Sarnami Hindoestani wordt gevormd met *sab se naujawán*: 'de jongste'.

7. Weglaten van het bepaalde lidwoord
 Het Sarnami Hindoestani maakt geen gebruik van een bepaald lidwoord:
Hamlogke kantoro ke sab se naujawán kamtartá ohin hai. (letterlijk: Ons kantoor van jongste bediende hij is), 'Hij is (de) jongste bediende op ons kantoor'. Zie ook no. 4 van de dialoog van les 10 en meerder voorbeelden in de tekst van les 13, 14 en 15. De functie van het bepaalde lidwoord wordt in het Sarnami Hindoestani dikwijls overgenomen door de langere vorm van het zelfstandig naamwoord, zie les 2 B4, of van het bijvoegelijk naamwoord, zie les 11 B4.

8. Achterzetsel *ke* na het lijdend voorwerp
 In de steeds weerkerende instructies van de structuuroefening van deze les wordt het achterzetsel *ke* gebruikt om het lijdend voorwerp aan te geven:
Dekh u manaiyan ke, 'Kijk eens naar die mannen', *Dekh u larkiyán ke*, 'Kijk eens naar die meisjes', enz. *Ke* wordt hier gebruikt om aan te duiden wat in deze zin het lijdend voorwerp is, en dus in de vierde naamval staat.

B. VOCABULAIRE

Kare 'doen' wordt dikwijls gebruikt om werkwoordelijke uitdrukkingen te vormen, bijv. *bhet kare* 'kennis maken', *kám kare* 'werken'.

N.B.

Het wordt ook gebruikt met leenwoorden: *proberi kare* 'proberen', *brei kare* 'breien', *wakti kare* 'wachten', enz., maar dit wordt door sommigen als een minder mooie stijl ervaren.

TOELICHTING BIJ LES 10

A. FONETIEK EN SPELLING

1. Verlengde medeklinker

<u>IPA-symbool:</u> [l:]	<u>spelling:</u> ll	<u>voorbeelden:</u> <i>halluk, calli, lle</i>
-----------------------------	------------------------	--

B. GRAMMATICA

1. Vervoeging van werkwoorden van groep 1, onvoltooid verleden tijd

a. Overgankelijke (transitieve) werkwoorden:

<i>kare</i> 'doen'	<i>ham / hamlog karli</i> <i>tu / tulog karle</i> <i>u / ulog karis</i>	ik / wij deed / deden jij / jullie deed / deden hij / zij deed / deden
-----------------------	---	--

<i>dekhe</i> 'zien'	<i>ham / hamlog dekhli</i> <i>tu / tulog dekhle</i> <i>u / ulog dekhis</i>	ik / wij zag / zagen jij / jullie zag / zagen hij / zij zag / zagen
------------------------	--	---

b. Onovergankelijke (intransitieve) werkwoorden:

<i>cale</i> 'lopen'	<i>ham / hamlog calli</i> <i>tu / tulog calle</i> <i>u / ulog calal</i>	ik / wij liep / liepen jij / jullie liep / liepen hij / zij liep / liepen
------------------------	---	---

<i>kude</i> 'springen'	<i>ham / hamlog kudli</i> <i>tu / tulog kudle</i> <i>u / ulog kudal</i>	ik / wij sprong / sprongen jij / jullie sprong / sprongen hij / zij sprong / sprongen
---------------------------	---	---

De persoonsvormen voor de 1ste en 2de persoon van de onvoltooid verleden tijd zijn in het Sarnami Hindoestani hetzelfde voor transitieve en intransitieve werkwoorden: de 1ste persoon krijgt stam + *li*, de 2de persoon stam + *le*. Alleen bij de 3de persoon zijn de uitgangen verschillend: de transitieve werkwoorden krijgen stam + *is*, de intransitieve krijgen stam + *al*.

N.B.

Het werkwoord *lage* 'beginnen' heeft een 'open' verbinding tussen de stam en de uitgang en wordt voor de 1ste en 2de persoon respectievelijk *lagali* en *lagale*.

Verder volgt elke vervoeging van *lagal* altijd op een werkwoord in de onbepaalde wijs: *u cale lagal*, ‘hij begon te lopen’, *hamlog kare lagali*, ‘wij begonnen te doen’, enzovoort.

- a. De onvoltooid verleden tijd van het onregelmatige werkwoord *áwe* ‘komen’:
<i>ham / hamlog aili</i>	‘ik / wij kwam / kwamen’
<i>tu / tulog aile</i>	‘jij / jullie kwam / kwamen’
<i>u / ulog áil</i>	‘hij / zij kwam / kwamen’

Let op de klinkerverschuiving van *ái* naar *ai* bij de eerste en tweede persoon.

2. De voltooid tegenwoordige tijd

In het Sarnami Hindoestani wordt de voltooid tegenwoordige tijd gevormd door de betrokken persoonsvorm van de onvoltooid verleden tijd te gebruiken met het hulpwerkwoord *hai*. Er zijn drie voorbeelden van deze tijd in les 10:

- a. In de dialoog: *Hamlog thak gaili hai*. Wij zijn moe (geworden).
Aur bahut piyás lagal hai. En we hebben erge dorst (gekregen).
- b. In de structuur oefening: *Ulog burhái gail hai*. Zij zijn oud (geworden).

In het eerste en derde voorbeeld betekent *jái* ‘worden’. Wanneer *jái* op deze manier gebruikt wordt, gaat er altijd de stam van een werkwoord aan vooraf. (*thak* is de stam van *thake* ‘vermoeid raken’, *burhái* is de stam van *burhái*, verouderen.

In het tweede voorbeeld is *lagal* de onvolt. verleden tijd van het werkwoord *lage*.

3. De gebiedende wijs (imperatief)

De gebiedende wijs van *baithé* ‘zitten’ is de stam: *baith*. Wil men eerbied uitdrukken tegenover een oudere persoon, of iemand van hogere status, dan wordt de formele vorm *baitho* gebruikt. Dat klinkt beleefder.

4. Het achtervoegsel *-go* na een telwoord

In *duigo ice-cream* ‘twee ijsjes’ krijgt het getal *dui* de uitgang *-go*. Dit wordt gedaan als er in de kontekst sprake is van tellen, waar dus het juiste aantal de nadruk krijgt. Niet één, geen drie, maar twee ijsjes.

5. Het telwoord *duno* zelfstandig gebruikt

In de structuuroefening D komt het woord *dui* ‘twee’ met nog een andere uitgang voor: *duno*. De uitgang *-o* na een telwoord heeft de functie van het bepaalde lidwoord ‘de.’ Het wordt gebruikt als men weet over welke twee (of drie, of tien) het gaat. Het telwoord kan al of niet worden voorafgegaan door het aanwijzend voornaamwoord *u* of *i*.

6. Het vragend voornaamwoord *ke?* ‘wie?’
De extra gespreksstof van deze les introduceert het gebruik van het vragend voornaamwoord *ke?* ‘wie?’ in F. *Bát-cit: Ke thak gail hai?* ‘Wie is er moe (geworden)? *Ke* vraagt altijd naar personen. Vergelijk ook de toelichting bij les 6 B 1a. In tegenstelling tot het Nederlands hoeft het vragend voornaamwoord *ke* niet aan het begin van de zin te komen, het kan ook elders voorkomen.
7. Achterzetsel *ke* na het lijdend voorwerp (Zie ook les 9 A8)
In de structuuroefening D van deze les komt het achterzetsel *ke* niet voor om het lijdend voorwerp aan te duiden, bijvoorbeeld bij: *Dekh u dukaniyan.* ‘Kijk eens naar die winkels.’ Wanneer echter in de volgende zin zo’n lijdend voorwerp weer wordt gebruikt, komt het achterzetsel *ke* er meestal wel achter, zeker als het om een persoonlijk voornaamwoord gaat. Als het lijdend voorwerp levende wezens betreft, wordt het altijd gevolgd door *ke*. Zie voor voorbeelden in de structuur-oefening D van deze les.
8. Hulpwerkwoord van modaliteit *lewe*
In B zegt de moeder tegen haar kinderen, als ze hen een ijsje geeft: *Lei le.*
Letterlijk: ‘Neem neem’. Beide woorden zijn een vorm van het werkwoord *lewe* ‘nemen’, die hier toevallig op elkaar volgen.
Het eerste woord *lei* is hier het hoofdwkwoord ‘(aan)nemen’. De *-i* aan het eind is moeilijk te horen, maar in werkwoorden waarvan de stam op een andere klinker eindigt, is deze duidelijk te horen: *dhoi le, khái le, chui le*, enz. We schrijven daarom de *i* ook in *lei*.
Het tweede woord *le* is de gebiedende wijs van *lewe* dat hier wordt gebruikt als hulpwerkwoord van modaliteit. Het drukt uit dat iets mag, iets wordt toegestaan. In het Nederlands zou dit kunnen vertaald worden met het woord ‘maar’ in: ‘Neem maar’. Zie ook de toelichting bij les 9 A3, 11 B1 en 15 B1,2.
9. Meervoudsuitgangen *-an* en *-n*
Zoals we in de toelichting bij les 8 A1 reeds gezien hebben, kan zowel de korte, onbepaalde vorm van het zelfstandig naamwoord, als de langere, bepaalde vorm de meervoudsuitgang *-an* of *-n* krijgen: *larká - larkan / larkwá - larkwan.*
Hierbij moet worden opgemerkt dat in het Sarnami Hindoestani geen meervoudsuitgangen gebruikt worden als uit de kontekst al blijkt dat het om meer dan één gaat, of als het niet belangrijk is of iets enkel- of meervoud is. Kortom, alleen als een meervoudsuitgang noodzakelijk is om misverstand te voorkomen, wordt deze gebruikt. In de dialoog van les 10 zegt de moeder: “...*larkan.*” Als ze hier “...*larká*” had gezegd, had ze alleen de jongen bedoeld. Hier is dus een meervoudsuitgang noodzakelijk.

C. VOCABULAIR

1. *Ká hai?* 'Wat is er?'

Het vragend voornaamwoord *ká* 'wat' staat hier aan het begin van de zin, maar kan in het Sarnami ook elders voorkomen. Vergelijk met *ke* in B 6 van de toelichting bij deze les.

2. *Ab* 'nu'

In *Ab thik hai?* betekent *ab* 'nu': 'Is het nu goed?'

3. *Abbe* 'nog'

In *Abbe ná* 'Nog niet' betekent *abbe* 'nog'.

4. *Acchá* 'goed, lekker'

In *Ice-cream bahut acchá hai* wordt *acchá* 'goed' gebruikt voor 'lekker.'

5. Leenwoorden:

Ice-cream (uit het Engels) en *ijs* (uit het Nederlands) worden allebei gebruikt. Enkele ouderen kennen nog het (Hindi?) woord *baraf* voor ijs.

TOELICHTING BIJ LES 11

A. FONETIEK EN SPELLING

1. Verlengde medeklinker

<u>IPA-symbool:</u>	<u>spelling:</u>	<u>voorbeeld:</u>
[m:]	mm	cimmac

B. GRAMMATICA

1. Hulpwerkwoord van modaliteit *dewe*

De gebiedende wijs van het werkwoord *dewe* 'geven' is *de* en wordt soms aan het hoofdwerkwoord toegevoegd om een beleefd verzoek uit te drukken. Voorbeeld: *Hamme jái de* 'Laat me gaan (alstublieft)'. Deze vorm kan ook volgen op het hoofdwerkwoord *dewe* 'geven', zoals in de dialoog van les 11 voorkomt: *Hamke ekgo pustak dei de*. De *-i* aan het eind van *dei* is niet goed te horen, maar in werkwoorden die op een andere klinker eindigen, is deze duidelijk te horen. Daarom schrijven we de *i* in *dei* er wel bij. Vergelijk *lewe* in de toelichting bij les 10 B8 en les 15 B1,2

2. Het woordje *to*

In de structuuroefening D van deze les wordt het woordje *to* onder meer gebruikt in *Hamke ekgo botal dei de to*. De functie van dit woord is hier het afzwakken van de gebiedende wijs, zodat het een verzoek wordt. Het is te vergelijken met 'even' in de Nederlandse zin: 'Geef me even een fles.'

3. Onbepaald lidwoord *ek(go)* 'een'

In *Hamke ekgo pustak dei de* komt het onbepaald lidwoord *ek* voor met de uitgang *-go*. De nominale woordgroep *ekgo pustak* komt in focus door *ekgo* te zeggen in plaats van *ek*. Zie ook de toelichting bij les 10 B4.

4. Verzelfstandiging van het bijvoeglijk naamwoord

In de dialoog komt de langere vorm van het bijvoegelijke naamwoord *lál* 'rood' voor: *lalká*. Deze langere vorm hoort bij een zelfstandigheid die al genoemd is: *pustak* 'boek'. Het achtervoegsel *-ká* maakt het bijvoeglijk naamwoord een zelfstandig naamwoord, zodat het eerder genoemde zelfstandig naamwoord niet hoeft te worden herhaald. Hetzelfde gebeurt in de structuuroefening D met de woorden *bharal* - *bharalká*, *barká* - *barkwá*, *choťá* - *choťkwá*, *náwá* - *nawká*, *purán* - *puranká*.

Let op de klinkerverschuiving hier en daar van *á* naar *a*. Een lidwoord wordt bij deze vorm overbodig.

5. Bijvoeglijke naamwoorden + *wálá*

Behalve na aanwijzende voornaamwoorden (toelichting bij les 2 B3) en na zelfstandige naamwoorden (toelichting bij les 4 B6), wordt *wálá* ook gebruikt na bijvoeglijke naamwoorden om het zelfstandige naamwoord te vervangen: *Kaun wálá? I mail wálá? Welk? Dit vuile?*

In het Nederlands laten we in dit geval het zelfstandige naamwoord helemaal weg, terwijl men in het Engels 'one' gebruikt.

C. VOCABULAIR

1. Leenwoorden

Botal 'fles' uit het Engels, *forku* 'vork', via het Sranan uit het Nederlands, *paleti* 'bord', uit het Engels, *gilás* 'glas' uit het Engels en/of Nederlands. Het woord *gilás* wordt voor alle drinkgerei gebruikt, dus niet alleen voor een glas.

TOELICHTING BIJ LES 12

A. GRAMMATICA

1. Het onbepaalde telwoord *ekát*

In *Hamke ekátgo gilás dei de* (letterlijk: Mij een paar glazen geef geef), ‘Geef me een paar glazen alsjeblieft’, krijgt het onbepaalde telwoord *ekát* het achtervoegsel *-go*. Vergelijk de toelichting bij les 11 B3, waar *ekgo*, evenals hier *ekátgo* de nominale groep in focus brengt.

2. Meervoud van aanwijzende voornaamwoorden

In de dialoog worden *i* en *u* gebruikt met meervoudige betekenis in *Kaun giláswan? I wálá?* ‘Welke glazen? Deze? *U jaun palangwá par hai*. ‘Die op de plank.’

In het Sarnami is er dus geen verschil tussen enkelvoudig (zie toelichting bij les 1 B2) en meervoudig gebruik van *i* en *u*.

3. Betrekkelijk voornaamwoord *jaun*

In *U jaun palangá par hai* (letterlijk: Die welke plank op zijn), komt het betrekkelijke voornaamwoord *jaun* voor. Het slaat hier terug op glazen, maar het wordt ook gebruikt om naar mensen of dieren te verwijzen. Er is geen verschil tussen enkelvoudig of meervoudig gebruik.

Voorbeeld: *Hinyá lar̄ki hai jaun Sarnám se áil hai*. ‘Hier is het meisje dat uit Suriname komt.’

In tegenstelling met het Nederlands kan het betrekkelijk voornaamwoord *jaun* alleen gebruikt worden als het een beperkende bijvoeglijke bijzin inleidt. In het voorbeeld uit de dialoog van de les zijn er ook nog andere glazen die niet op de plank staan. De spreker geeft aan welke glazen hij hebben wil door de beperkende bijvoeglijke bijzin te gebruiken.

Het tweede voorbeeld is alleen juist als er ook nog één of meer meisjes zijn die niet uit Suriname komen. Als daarvan geen sprake was, zou de zin moeten luiden: *I lar̄ki Sarnám se áil hai*. ‘Dit meisje is uit Suriname gekomen.’

4. Het achterzetsel *par*

In *U jaun palangá par hai* en in de antwoorden van de structuuroefening D komt dit achterzetsel voor met de betekenis ‘op’, ‘bovenop’.

5. Woordvolgorde

In de dialoog en in structuuroefening D is de plaats waar de voorwerpen zich bevinden, in focus. De natuurlijke plaats voor alles wat in focus is, is in het Sarnami Hindoestani direkt voor het gezegde: *U jaun jamin par hai*.

B. VOCABULAIR

1. Leenwoorden:

Televisie, dás en *buro* uit het Nederlands, *tafrá, kási* en *bedi* via het Sranan Tongo uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 13

A. GRAMMATICA

1. Aanwijzend voornaamwoord + *men* of *par*

De woorden *oman* en *opar* zijn samentrekkingen van respectievelijk *u men* (dat in), en *u par* (dat op), 'erin' en 'erop.' Uit de kontekst wordt wel duidelijk waarin en waarop. De laatste lettergreep van *oman* wordt steed minder genasaleerd door jongeren. Let op de klinkerverandering van *u* naar *o*. Het aanwijzend voornaamwoord *i* samen met *men* of *par* wordt *eman* of *epar*. Let op de klinkerverandering van *i* naar *e*.

2. De lijdende vorm

Oman ek ijskási dharal hai. (Letterlijk: Erin een koelkast gezet is.) 'Er staat een koelkast.' Omdat het hier om de inrichting van de keuken gaat, heeft de verteller in gedachten dat de verschillende voorwerpen daar ooit neergezet zijn. Het woord *dharal* had hier ook weggelaten kunnen worden.

In les 10 B1 zagen wij de werkwoordsuitgang *-al* voor de 3de persoon onvoltooid verleden tijd van onovergankelijke werkwoorden. Deze vorm wordt ook gebruikt voor de lijdende vorm van overgankelijke werkwoorden. Samen met het hulpwerkwoord *hai* ontstaat de lijdende vorm van overgankelijke werkwoorden in het Sarnami Hindoestani. (Zie ook toelichting bij les 14 B1).

3. Weglaten van het onderwerp

In het tweede zinsdeel van *Okar rang ujjar hai aur dahiná kait dharal hai*, 'De kleur ervan is wit en (hij) is aan de rechter kant gezet', wordt na het voegwoord *aur* het onderwerp weggelaten. De koelkast is in de vorige zin genoemd en het is daarom nog duidelijk in de tweede helft van de daarop volgende samengestelde zin waarover gesproken wordt.

4. Achterzetseluitdrukkingen

Kukru ke bic men (letterlijk: Keuken van midden in) 'In het midden van de keuken, middenin de keuken' Dit is een achterzetseluitdrukking, zoals er meerdere zijn in het Sarnami Hindoestani. Ze worden voorafgegaan door een zelfstandig naamwoord of een eigennaam gevolgd door *ke* 'van', of een persoonlijk voornaamwoord in de bezittelijke vorm. (vergelijk de toelichting bij les 6 B1) Deze woordgroepen vereisen een bezittelijke konstruktie.

5. *Ekko ná* 'geen enkele'

In de strukturoefening D komt voor: *Jamin par ekko ná hai.* 'Er is er (zelfs) niet één op de grond'. Deze vorm van *ek* wordt gevolgd door *-ko*, om nadruk te leggen op één. Dit komt alleen maar voor bij het getal één, en alleen met *ná* erachter. Let op het

verschil in uitspraak tussen *ekgo*, waarbij de *k* wordt ‘opgeslokt’ door de zachte *g*, en *ekko*, waarin geen *g* voorkomt en de *k* even wordt vastgehouden. Daarom schrijven we er twee.

B. VOCABULAIR

1. *Báwá kait* ‘linkerkant’, *dahiná kait* ‘rechterkant’
Deze woorden worden in het dagelijks leven niet vaak gebruikt. Men zegt meestal *hinyá*, *hunwá* ‘hier, daar’, en wijst dan met de hand.
2. Leenwoorden:
Kukru, *ijskási* via het Sranan Tongo uit het Nederlands, *gasfornuis* uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 14

A. GRAMMATICA

1. Achterzetseluitdrukkingen: *ke lage*, *ke lagwe*, ‘bij’; *ke áge* ‘voor’
In de dialoog staat: *Khirki lage televisie dharal hai*, (Letterlijk: Raam bij televisie gezet is) ‘De televisie staat bij het raam.’ En even verder: *...aur usab tafrá ke lage dharal hai*. ...en ze tafel bij gezet zijn.) ‘...en ze staan bij de tafel.
Soms wordt *lage* met *ke* gebruikt en soms zonder. Een enkele keer hoort men (*ke*) *lagwe*. Er is geen verschil in betekenis. Het is te verwachten dat op den duur *ke* hier helemaal verdwijnt. Anders is het met *ke áge* ‘voor’ als plaatsaanduiding. Daar wordt *ke* nooit weggelaten.
2. Bijwoord + *wálá*
In *uppar wálá palangá* wordt het bijwoord *uppar* verzelfstandigd door er *wálá* achter te plaatsen. Welke plank? *Upper wálá*, ‘De bovenste.’
3. Overtreffende trap
Het bijwoord *uppar* dat in les 7 ‘boven’ betekende, wordt hier bijvoeglijk gebruikt met *wálá* en vooraf gegaan door *sab se* om de overtreffende trap uit te drukken: ‘bovenste’.
4. Zelfstandig naamwoord + *wálá*
In de beschrijving van de kamer komt de woordgroep *phul wálá pardá* voor. Hier wordt het zelfstandig naamwoord *phul* ‘bloem’ gevolgd door *wálá* om er een bijvoeglijke woordgroep van te maken: ‘gebloemde.’ Vergelijk de toelichting bij les 11 B5.

B. VOCABULAIR

1. *Tángal hai*
(Letterlijk: opgehangen zijn) ‘hangen’. Het Nederlands gebruikt hier het onovergankelijke werkwoord ‘hangen’, maar in het Sarnami wordt de lijdende vorm van het overgankelijke werkwoord ‘ophangen’ gebruikt. De gordijnen zijn opgehangen (geworden). Vergelijk de toelichting bij les 13 A2.

TOELICHTING BIJ LES 15

A. FONETIEK EN SPELLING

1. In deze les komt er nog een medeklinker bij:

<u>IPA-symbool:</u> [ʃ]	<u>spelling:</u> sh	<u>voorbeeld:</u> Shárná
----------------------------	------------------------	-----------------------------

Deze klank komt voornamelijk voor in persoonsnamen. Andere woorden die in India met [ʃ] uitgesproken worden, zoals *desh* ‘land’, *bháshá* ‘taal’, worden in het Sarnami met een [s] uitgesproken: *des*, *bhásá*. Maar namen veranderen minder snel.

B. GRAMMATICA

1. De gebiedende wijs (imperatief)

- a. De gebiedende wijs wordt gevormd door de stam van het werkwoord. Dit geldt voor werkwoorden van groep 1 (waarvan de stam op een medeklinker eindigt,) en 2 (waarvan de stam op een klinker eindigt). Voorbeelden: *kare* ‘doen’, *kar!* ‘doe!’, *jái* ‘gaan’, *já!* ‘ga!’, *dewe* ‘geven’, *de!* ‘geef!’, enz.

Alleen de werkwoorden van groep 2 die op een *-á* eindigen, krijgen in de gebiedende wijs een *-w* achter de stam. Voorbeelden: *áwe* ‘komen’, *áw!* ‘kom!’ *khaliyáwe* ‘leeg maken’, *khaliyáw!* ‘maak leeg!’

- b. De samengestelde gebiedende wijs bestaat uit de stam van het werkwoord gevolgd door *de* of *le*:

<i>butá de</i>	<i>‘draai uit’</i>
<i>bár de</i>	<i>‘steek aan’</i>
<i>khaliyá de</i>	<i>‘maak leeg’</i>
<i>pahir le</i>	<i>‘trek aan’</i>

Zie ook de toelichting bij les 9 A3 , 10 B8 en 11 B1 voor de functie van de werkwoorden *lewe* en *dewe* samen met een hoofdwerkwoord. Voor de formele gebiedende wijs *lewo* en *dewo* zie de toelichting bij les 10 B3.

2. Vervoeging van de werkwoorden van groep 2

In les 5 B4 hebben wij gezegd dat wij de regelmatige werkwoorden in het Sarnami Hindoestani kunnen verdelen in twee groepen. In die les hebben wij de vervoeging van *kare* en *cale* laten zien in de onvoltooid tegenwoordige tijd en in les 8 A3 ook die van *dekhe*. Alle drie zijn werkwoorden uit groep 1, waarvan de stam op een medeklinker eindigt.

Lewe en *dewe* zijn werkwoorden van groep 2. Hun stam eindigt op een klinker.

Onbepaalde wijs (infinitief):		stam:
<i>dewe</i>	‘geven’	<i>de</i>
<i>lewe</i>	‘nemen, ontvangen’	<i>le</i>
<i>lagáwe</i>	‘spreiden’	<i>lagá</i>
<i>butáwe</i>	‘uitdraaien, doven’	<i>butá</i>
<i>khaliyáwe</i>	‘leggen’	<i>khaliyá</i>
<i>pajáwe</i>	‘slijpen’	<i>pajá</i>

Nu laten wij de vervoeging van de werkwoorden van groep 2 zien.

Onvoltooid tegenwoordige tijd:		
<i>dewe:</i>	<i>ham / hamlog deilá</i>	‘ik geef / wij geven’
‘geven’	<i>tu / tulog dewe hai</i>	‘jij geeft / jullie geven’
	<i>u / ulog dewe hai</i>	‘hij geeft / zij geven’
<i>lagáwe</i>	<i>ham / hamlog lagáilá</i>	‘ik spreid / wij spreiden’
‘spreiden’	<i>tu / tulog lagáwe hai</i>	‘jij spreidt / jullie spreiden’
	<i>u / ulog lagáwe hai</i>	‘hij spreidt / zij spreiden’
Onvoltooid verleden tijd:		
<i>dewe:</i>	<i>ham / hamlog deili</i>	‘ik gaf / wij gaven’
‘geven’	<i>tu / tulog deile</i>	‘jij gaf / jullie gaven’
	<i>u / ulog deis</i>	‘hij gaf / zij gaven’
<i>lagáwe</i>	<i>ham / hamlog lagaili</i>	‘ik spreidde / wij spreidden’
‘spreiden’	<i>tu / tulog lagaile</i>	‘jij spreidde / jullie spreidden’
	<i>u / ulog lagáis</i>	‘hij spreidde / zij spreidden’

N.B.

De tweeklank *-ái-* wordt in de eerste en tweede persoon verleden tijd *-ai-*. Dit geldt voor alle werkwoorden die eindigen op *-áwe*.

3. *Cáhi* ‘moeten’, ‘nodig hebben’

In de dialoog wordt de vraag gesteld: “*Hamke ká kare ke cáhi?*” (Letterlijk: aan mij wat doen te nodig is?) ‘Wat moet ik doen?’

De grammaticale konstruktie van deze vraag lijkt op die van de konstruktie met *lage*, die wij besproken hebben in de toelichting bij les 5 B1.

Het vragend voornaamwoord *ka* is het onderwerp en de persoon die iets moet doen is het meewerkend voorwerp van de zin. Het werkwoord dat met *cáhi* samengaat, is altijd in de onbepaalde wijs (infinitief) en krijgt het achterzetsel *ke* ‘(om)te’. Vergelijk de toelichting bij les 9 A2.

4. Het bezittelijk voornaamwoord *ápan*

Ápan is een algemeen bezittelijk voornaamwoord dat voor eerste, tweede en derde persoon enkel- en meervoud hetzelfde is mits dat het onderwerp van de zin is.

Voorbeelden:

<i>Ham ápan tás kholilá</i>	-	‘Ik doe mijn tas open’
<i>Tu ápan tás khole hai</i>	-	‘Jij doet jouw tas open’
<i>Ulog ápan tás khole hai</i>	-	‘Zij doen hun tas open’

Bij het gebruik van *ápan* kan men er dus het woord ‘eigen’ bij denken. Als dat niet kan, moet men gebruik maken van de specifieke bezittelijke voornaamwoorden. Zie de toelichting bij les 1 B3, 6 B1b en 8 A4.

In de Nederlandse zin ‘Hij was in zijn huis,’ kunnen we niet zien in wiens huis hij was, zijn eigen huis of dat van iemand anders. Alleen uit de kontekst kunnen we dat weten. In het Sarnami is dat wel direkt duidelijk: als er *ápan ghar* zou staan, is hij in zijn eigen huis, want hij is het onderwerp van de zin. Als er *okar ghar* staat, is hij in het huis van iemand anders, die niet het onderwerp van de zin is.

Het bezittelijk voornaamwoord *ápan* wordt soms verbogen tot *apane*, zoals in les 20 : *apane se likh* ‘schrijf zelf’. Ook kan *ápan* verdubbeld worden als het betekent ‘elk zijn eigen.’ Voorbeeld: *Usab ápan ápan ghare gail*. ‘Zij gingen elk naar hun eigen huis.’

5. Werkwoord + *wálá*

In de toelichting bij les 2 B3 hebben wij *i + wálá* besproken. Daar werd *wálá* voorafgegaan door een aanwijzend voornaamwoord. In de toelichting bij les 11 werd *wálá* voorafgegaan door een bijvoeglijk naamwoord (*lál wálá*,) en in de toelichting bij les 14 A2 door een bijwoord (*uppar wálá*).

In deze les wordt *wálá* vooraf gegaan door de onbepaalde wijs van het werkwoord *sute* ‘slapen’ en het zelfstandig naamwoord *kamrá* ‘kamer’ om het begrip ‘slaapkamer’ te vormen.

B. VOCABULAIR

1. *Bhittar* ‘binnen’
2. *Chitir-bitir* ‘rommelig, slordig’
3. *Pahile* ‘eerst’
4. *Tab* ‘dan, vervolgens’ Het woordje *tab* heeft in het Sarnami een belangrijke functie in een verhaal, het draagt het verhaal verder. Het komt dan ook niet voor in een algemene beschrijving of in een nabeschuiving, waarin verder niets gebeurt.

5. *Kaprá* 'kledingstuk, kleren stof' Dit is een verzamelnaam, die vaker gebruikt wordt dan de specifieke woorden 'jurk, costume,' enz.
6. Leenwoord: *kási* 'kast' via het Sranan Tongo uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 16

A. GRAMMATICA

1. Onvoltooid - en voltooid tegenwoordige tijd

- a. Net als in het Nederlands wordt de onvoltooid tegenwoordige tijd gebruikt terwijl de handeling plaats vindt: *U ghás par dhaure hai.* 'Hij holt over het gras.' *Hunwá ká kare hai?* 'Wat doet ze daar?'
- b. Als de handeling voltooid is en de persoon bevindt zich in een nieuwe situatie, wordt de voltooid tijd gebruikt. *U per par caharal hai.* 'Hij is in een boom geklommen.'

Merk op dat het Sarnami werkwoord *baithé* betekent 'gaan zitten' (en niet 'zitten') Vandaar dat het antwoord op de vraag 'Waar is ze?' luidt: *Per ke nicce baithal hai.* ('Ze is onder de boom gaan zitten.' De handeling van het gaan zitten is voltooid.) 'Ze zit onder de boom.' Zie voor de vorming van de voltooid tegenwoordige tijd de toelichting bij les 10 B2.

2. Werkwoorden van groep 2 die op *-ye* eindigen

De meeste infinitieven van de werkwoorden van groep 2 eindigen op *-we* (Vergelijk de toelichting bij les 15 B2). Er zijn er ook enkele die op *-ye* eindigen, bijvoorbeeld: *piye* 'drinken' (stam: *pi*), *siye* 'naaien' (stam: *si*).

De vervoeging van de onvoltooid tegenwoordige tijd is als volgt:

<i>ham / hamlog pilá</i>	-	'ik drink / wij drinken'
<i>tu / tulog piye hai</i>	-	'jij drinkt / jullie drinken'
<i>u / ulog piye hai</i>	-	'hij drinkt / zij drinken'

Onvoltooid verleden tijd:

<i>ham / hamlog pili</i>	-	'ik dronk / wij dronken'
<i>tu / tulog pile</i>	-	'jij dronk / jullie dronken'
<i>u / ulog pis</i>	-	'hij dronk / zij dronken'

3. Werkwoorden van groep 2 die op *-ái* eindigen

De infinitief van een aantal werkwoorden van groep 2 eindigt op *-ái*, bijvoorbeeld *batiyái* 'spreken', *bhulái* 'vergeten', *nahái* 'baden', enz.

De onvoltooid tegenwoordige tijd is als volgt:

<i>ham / hamlog kháilá</i>	-	'ik eet / wij eten'
<i>tu / tulog khá hai</i>	-	'jij eet / jullie eten'
<i>u / ulog khá hai</i>	-	'hij eet / zij eten'

Onvoltooid verleden tijd:

<i>ham / hamlog khaili</i>	-	'ik at / wij aten'
<i>tu / tulog khaile</i>	-	'jij at / jullie aten'
<i>u / ulog kháis</i>	-	'hij at / zij aten'

Merk op dat de tweeklank *-ái-* in de eerste en tweede persoon onvoltooid verleden tijd verandert in *-ai-*.

4. Weglaten van het onderwerp

In de dialoog van deze les wordt het onderwerp meerdere malen weggelaten. Gaat u zelf even na of deze gevallen overeenstemmen met de toelichting bij les 5 B5.

5. Achterzetsel uitdrukkingen *ke nicce* en *ke piche*

In deze les komen enkele nieuwe achterzetseluitdrukkingen voor: *ke nicce* 'onder', *ke piche* 'achter'. In plaats van *ke piche* zegt men ook vaak *ke páche*. De betekenis is hetzelfde.

B. VOCABULAIR

1. *muh dhowe* (letterlijk: mond wassen). Het Nederlandse equivalent is 'tanden poetsen.'
2. *bichauná bicháwe* (Letterlijk: beddengoed / spreid spreiden) 'bedden opmaken.'
3. *kháik pakáwe* 'eten koken.'

TOELICHTING BIJ LES 17

A. GRAMMATICA

1. Werkwoordsuitgang *-ke*

Jiwan ke báp ápan aurat aur lar^ukan leike broki par ghume hai. ‘De vader van Jiwan wandelt op de brug met zijn vrouw en kinderen.’ Zie de toelichting bij les 9 A1 over de werkwoordsuitgang *-ke* bij incidentele handelingen.

2. Achterzetseluitdrukkingen *nicce se, ke uppar, par se*

Broki ke nicce se ‘onder de brug door’

Nadi ke uppar ‘boven’

Dewál par se ‘van de muur af’

Het achterzetsel *se* ‘uit, vandaan’ wordt gebruikt om aan te geven dat iets van plaats verandert. Zie de toelichting bij les 4 B5.

3. De voegwoorden *cáhe* ‘hoewel’ en *tabbo* ‘toch’

Cáhe hinyá hunwá badari hai, tabbo suruj ugal hai. ‘Hoewel hier en daar wolken zijn, schijnt toch de zon.’ De woorden *cáhe...tabbo* vormen een paar dat bijelkaar hoort. *Tabbo* kan ook afzonderlijk worden gebruikt. Het gaat vooraf aan iets dat tegen de verwachting in is, ‘(Maar) toch...’

4. Voltooid tegenwoordige tijd van *uge*

Hier wordt de voltooid tegenwoordige tijd gebruikt van het werkwoord *uge* ‘opkomen’ zoals wij dat besproken hebben in de toelichting bij les 16 A1. In de struktuuroefening D 2 en 9 ziet men hier nog twee voorbeelden van: *sutal hai* ‘zijn gaan slapen’ en *baiṭhal hai* ‘zijn gaan zitten’.

5. Nadrukkelijk persoonlijk- en aanwijzend voornaamwoord meervoud

In de toelichting bij lessen 2 B1 en 7 B5 beschreven we *ohin* en *ehin*. Voor het meervoud wordt er *-log*, of *-sab* aan toegevoegd.

Voorbeelden: *ehinlog, ohinsab*.

Hetzelfde geldt voor het persoonlijk en aanwijzend voornaamwoord met ‘ook’ erbij: *ohunlog, ehunsab*. Zie de toelichting bij les 5 B2.

6. Achterzetsel *ke* na het lijdendvoorwerp

Zie de toelichting bij les 9 A8. *Ke* na het lijdend voorwerp wordt altijd gebruikt voor levende wezens en soms, zoals in deze les, ook voor zaken.

B. VOCABULAIR

1. *Áj ke din* (Letterlijk: vandaag van dag) 'Vandaag'.
2. *Ghume* 'wandelen, uitgaan, draaien'
Dit werkwoord wordt vooral gebruikt wanneer men voor z'n plezier uitgaat, hetzij te voet of per auto of ander vervoermiddel, of familie gaat bezoeken. Men gebruikt in Suriname het Nederlandse woord 'wandelen' nu ook in deze betekenis. *Ghume* betekent ook 'zich omdraaien', bijvoorbeeld: *u ghumke dekhis...* 'Hij keerde zich om en zag...' Hier is *ghumke* de incidentele handeling.
3. *mái-báp*
(Letterlijk: moeder-vader). Dit wordt meestal vertaald door 'ouders'.
4. *táke* 'kijken'
Het werkwoord *táke* is bewust ergens naar kijken, in tegenstelling met *dekhe*, 'zien', dat zonder vooropgezette bedoeling kan zijn.
5. *Pás howe* 'voorbij gaan, passeren'
6. *Hauwái jáháj* (letterlijk: windschip) 'vliegtuig'
Dit woord wordt bijna nooit meer gebruikt. Vrijwel iedereen zegt 'vliegtuig'.
7. *Bartan dhowe* 'afwassen'
Bartan is een verzamelnaam voor potten, pannen, schalen, borden, enz. Behalve *dhowe* kan hier ook het woord *máje* gebruikt worden.
8. *Páni* 'water'
In nummer negen van de structuuroefening D wordt *páni* 'water' gebruikt in plaats van *nadi* 'rivier'. Het wordt soms ook gebruikt in plaats van 'regen': *páni áwe hai*. (Letterlijk: water komt) 'Het gaat regenen.'
9. *Dui paráni* (letterlijk: twee echtgenoten) 'echtpaar'
10. Let u erop dat in deze les de getallen voor het eerst in het Sarnami Hindoestani geschreven worden.
11. Leenwoorden: *broki* uit het Sranan Tongo, *boŋ* en *bus* uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 18

A. GRAMMATICA

1. Achterzetseluitdrukkingen: *ke bic men*, *ke kináre*, *ke ipár se upár*, *ke bagal men*, *men se*.

<i>Dui sipáhin ke bic men</i>	‘Tussen twee agenten in’
<i>Nadi ke kináre</i>	‘Langs de rivier’
<i>Nadi ke ipár se upár talak</i>	‘Van de ene kant van de rivier naar de andere’
	Of: ‘Naar de overkant van de rivier’
<i>Rastá par ipár se upár</i>	‘Van de ene kant van de straat naar de andere’
	Of: ‘Naar de overkant van de straat’
<i>Párah ke bagal men</i>	‘Naast het park’
<i>Mái ke bagal men</i>	‘Naast moeder’
<i>Skul men se</i>	‘Uit school’
<i>Dukán men se</i>	‘Uit de winkel’

2. Achterzetsel *talak*

Talak ‘tot (aan)’ wordt gebruikt voor plaats en voor tijd: *hinyá talak* ‘tot hier’, *kab talak?* ‘tot wanneer?’. Sommige mensen zeggen *taluk*.

3. Het onbepaalde voornaamwoord *kuch*

- a. Vóór zelfstandige naamwoorden betekent *kuch*: wat, een paar, enkele.

kuch lar̄kan ‘enkele kinderen’

kuch dudh ‘wat melk’

- b. Zelfstandig gebruikt betekent *kuch* ‘iets,’ ‘wat’: *Aur kuch bhi?* ‘Nog iets?’

Kuch ná ‘niet iets’ wordt: ‘niets’.

4. Reduplicatie

Hunwá par barká barká per hai. (Letterlijk: Daar grote grote bomen zijn.) ‘Daar zijn hele grote bomen.’ Het bijvoegelijk naamwoord *barká* wordt verdubbeld om het begrip ‘groot’ sterker te maken: heel groot.

B. VOCABULAIR

1. *Gánw* ‘dorp’
2. *Dher phul* ‘veel bloemen’

3. *Hauwá cale hai* (letterlijk: 'de wind loopt') 'het waait.'
4. *Nikare* 'ergens uitgaan, uitkomen'
5. *Palwár* 'familie'
6. Leenwoorden: foto, párak, (beide uit het Nederlands.)

TOELICHTING BIJ LES 19

A. GRAMMATICA

1. *Kaun wálá? I wál?*

De tweede vraag is een verkorte vorm van het aanwijzend voornaamwoord *i* + *wálá* van de toelichting bij les 2 B3. *Wálá* slaat terug op manlijke woorden en *wáli* op vrouwelijke woorden.

Tegenwoordig wordt hierin echter steed minder onderscheid gemaakt en men gebruikt *wálá*, ongeacht of het op een manlijk of vrouwelijk woord terugslaat.

Overblijfsels van de manlijke en vrouwelijke uitgangen vinden we nog in woorden als: *larká, lar̄ki* 'jongen, meisje', *murgá, murgi* 'haan, hen', *burhwá, burhinyá* 'oude man, oude vrouw' enz.

2. Toekomstige handelingen

Handelingen die in de toekomst zullen plaats vinden, worden op twee manieren omschreven:

- a. Men gebruikt de toekomstige tijd: "*Tu kaun rang karihe?*" (Letterlijk: Je welke kleur zal doen?) 'Welke kleur geef je hem?' Antwoord: "*Ham gulábi rang karab.*" (Letterlijk: Ik rose kleur zal doen.) 'Ik zal hem rose schilderen.'
- b. Men maakt gebruik van een vorm van het werkwoord *jái* 'gaan', samen met de onbepaalde wijs van het hoofdwerkwoord: *ham jáilá range* 'ik ga verven' In de les worden beide manieren geoefend.

De toekomstige tijd van werkwoorden van groep 1:

<i>kare</i> 'doen'	<i>ham / hamlog karab</i>	'ik zal / wij zullen doen'
	<i>tu / tulog karihe</i>	'jij zal / jullie zullen doen'
	<i>u / ulog karigá</i>	'hij zal / zij zullen doen'

De toekomstige tijd van werkwoorden van groep 2:

<i>dewe</i> 'geven'	<i>ham / hamlog debe</i>	'ik zal / wij zullen geven'
	<i>tu / tulog deihe</i>	'jij zal / jullie zullen geven'
	<i>u / ulog deigá</i>	'hij zal / zij zullen geven'

De onregelmatige werkwoorden *áwe* 'komen' en *jái* 'gaan' en de regelmatige werkwoorden van groep 2 die op *-ái* eindigen, hebben dezelfde uitgangen in de toekomstige tijd:

<i>ham / hamlog</i>	<i>ábe, jábe, khábe, khaliyábe</i>
<i>tu / tulog</i>	<i>aihe, jaihe, khaihe, khaliyaihe</i>
<i>u / ulog</i>	<i>áigá, jáigá, kháigá, khaliyáigá</i>

N.B.

Let op de klinkerverschuiving van *á* naar *a* in de tweede persoon.

De *e* van de uitgang voor de eerste persoon *-ábe* wordt soms weggelaten: *ham jáb*.

3. Aanwijzend voornaamwoord + *ke*

In les 10 hebben we gesproken over het weglaten van het achterzetsel *ke* dat het lijdend voorwerp aanduidt als dat geen levend wezen is. Maar wanneer dat lijdend voorwerp opnieuw wordt genoemd, krijgt het wel een achterzetsel *ke*.

In de dialoog van deze les wordt de boekenkast genoemd in no. 1, zonder het achterzetsel *ke*. In nummers 5 en 6 wordt het lijdend voorwerp niet genoemd omdat uit de kontekst duidelijk is wat er geverfd zal worden. Hier had de spreker het woordje *eke* kunnen gebruiken, een combinatie van het persoonlijk voornaamwoord *i* + het achterzetsel *ke*.

4. Achterzetseluitdrukking (*ke*) *khátin*

Anjaná khátin 'voor Anjana'

De laatste medeklinker van *khátin* wordt ook wel uitgesproken als *r*, *khátir*. In plaats van *khátin* zegt men ook wel het kortere *khát*. En soms komt er *ke* voor: *ke khátin*. Dit laatste hoort men steeds minder. Er is geen verschil in betekenis.

B. VOCABULAIR

Ekwá de /een andere. Het meervoud is *ekwan*. Dit wordt vooral gebruikt als men in gedachten mensen of dingen in groepen deelt. *Ekwá* of *ekwan* zijn alle anderen met uitzondering van de reeds genoemde(n).

TOELICHTING BIJ LES 20

A. GRAMMATICA

1. Het achterzetsel *se* ‘met’

In deze les komt nog een voorbeeld voor van *se* ‘met’ in *Tu i fás se ká já hai kare?* (Letterlijk: Je die vaas met wat gaat doen?) ‘Wat ga je met die vaas doen?’

Het achterzetsel *se* kan ook ‘tot, tegen’ betekenen: *Ham báp se bolli ...* ‘Ik zei tegen vader ...’ Men hoort Hindoestanen in het Nederlands dan ook wel eens zeggen: “Ik zei met vader” Maar wat in het Sarnami wel kan, is niet juist in het Nederlands.

2. Aanwijzende en persoonlijke voornaamwoorden + *se*

Ese en *ose* zijn samentrekkingen van de persoonlijke of de aanwijzende voornaamwoorden *i* en *u* met het achterzetsel *se*. Let op de klinkerveranderingen van *i* naar *e* en van *u* naar *o*. Vergelijk de toelichting bij les 13 A1.

3. Aanwijzende en persoonlijke voornaamwoorden in de 2de, 3de en 4de naamval

Eke en *oke* zijn samentrekkingen van de persoonlijk en aanwijzend voornaamwoorden *u* en *i* met het achterzetsel *ke* dat bezitting (tweede naamval) of het meewerkend voorwerp (derde naamval) of het lijdendvoorwerp (vierde naamval) aanduidt. *Oke paisá hai*. ‘Hij heeft geld.’ *Ham oke paisá deili hai*. ‘Ik heb hem geld gegeven.’ *Ham jáilá eke khirki lage dhare*. ‘Ik ga dit bij het raam zetten.’

N. B. In nummer 30-60 van de oefening D *Jaise Hindustáni logan bole hai* wordt *ke* niet gebruikt wanneer het lijdend voorwerp het persoonlijk voornaamwoord *isab* is. Men is min of meer vrij om in dit geval *ke* al of niet te gebruiken.

4. Oorzakelijke werkwoorden (causatieven)

Dekháwe in *Ham jáilá eke ápan mái ke dekháwe* (letterlijk: Ik ga het mijn moeder doen zien) ‘Ik ga het aan mijn moeder laten zien’ is een oorzakelijk of causatief werkwoord. Het wordt gevormd door de uitgang *-áwe* toe te voegen aan de stam van *dekhe* ‘zien.’

De stam van *dekháwe* is *dekhá* en eindigt dus op een klinker. Alle oorzakelijke werkwoorden horen daarom bij groep 2.

Nog een paar voorbeelden van oorzakelijke werkwoorden zijn *khaliyáwe*, (letterlijk: doen leeg zijn) ‘leggen,’ *sunáwe* ‘doen horen,’ *tangáwe* ‘doen hangen, ophangen.’

5. Het samengestelde woord *lejái*

Dit werkwoord bestaat uit de stam van *lewe* ‘nemen’ en de onbepaalde wijs van *jái* ‘gaan.’ *Ham eke lejáb*. ‘Ik zal het/hem meenemen.’ *Lejái* heeft dezelfde vervoeging als het werkwoord *jái*. Zie daarvoor de toelichting bij les 5 B3.

6. Achterzetsel *khátin*

Khátin ‘voor, aan’ is het achterzetsel dat op het meewerkend voorwerp volgt. *Ham jáilá i chitti ápan áji khátin patháwe.* ‘Ik ga deze brief aan mijn grootmoeder sturen.’
Ham i kási ápan bitiyá khátin banáilá. ‘Ik maak deze kast voor mijn dochter.’

Het meewerkend voorwerp kan ook worden gevolgd door het achterzetsel *ke*. *Ham jáilá oke ápan báp ke dewe.* ‘Ik ga het / dat aan mijn vader geven.’

Ook hoort men de combinatie van *ke khátin*: *U kuch ápan mái ke khátin kinis hai.* ‘Hij heeft iets voor zijn moeder gekocht.’ (Zie ook de toelichting bij les 19 A4).

7. Woordvolgorde

In het Nederlands kan het vragend voornaamwoord alleen als eerste woord van de zin voorkomen, nergens anders. In het Sarnami Hindoestani kan het vragend voornaamwoord echter ook op andere plaatsen voorkomen, zoals in nummer 1 van de dialoog: *Tu i fás se ká já hai kare?* ‘Wat ga je met die vaas doen?’ In deze zin is *ká* ‘wat’ in focus, daarom staat het direkt voor het gezegde. Alles wat op die plaats staat, is automatisch in focus.

8. Onbepaalde wijs van *gire*

In nummer 5 van de dialoog komt de zin voor: *dekhihe na gire!* ‘kijk uit dat je hem niet laat vallen!’ Het hoofdwerkwoord *gire* staat hier in de onbepaalde wijs (infinitief) en het hulpwerkwoord *dekhe* wordt vervoegd. Inplaats van de gebiedende wijs *dekh* wordt hier de tweede persoon toekomstende tijd *dekhihe* gebruikt. Dit klinkt vriendelijker en wordt meestal door volwassenen onderling gebruikt. Merk op dat het onderwerp (‘je’) en het lijdend voorwerp (hem) weggelaten worden. Uit de kontekst weet men immers toch al wie en wat dat zijn.

B. VOCABULAIR

1. *Ájá, áji* ‘grootvader en grootmoeder van vaders kant (voor Hindoes), *dádá* en *dádi* (voor Moslims.) De grootouders van moeders kant zijn *náná* en *náni* (voor Hindoes en Moslims). Let op de manlijke en vrouwelijke uitgangen. (Zie daarvoor de toelichting bij les 19 A1.)
2. Leenwoorden: *fás* ‘vaas’ uit het Nederlands; *jákit* ‘jasje’ uit het Engels.

OVERZICHT VAN DE VERVOEGING VAN WERKWOORDEN IN HET SARNAMI HINDOESTANI

Omdat alle werkwoordsuitgangen voor enkel- en meervoud hetzelfde zijn, wordt alleen het enkelvoud gegeven.

Groep 1 (stam eindigend op een medeklinker):

Onbepaalde wijs (infinitief):

kare 'doen', *cale* 'lopen' Stam: *kar*, *cal*

Onvoltooid tegenwoordige tijd:

<i>ham karilá</i>	ik doe	<i>ham calilá</i>	ik loop
<i>tu kare hai</i>	jij doet	<i>tu cale hai</i>	jij loopt
<i>u kare hai</i>	hij doet	<i>u cale hai</i>	hij loopt

Onvoltooid verleden tijd:

<i>ham karli</i>	ik deed	<i>ham calli</i>	ik liep
<i>tu karle</i>	jij deed	<i>tu calle</i>	jij liep
<i>u karis</i>	hij deed	<i>u calal</i>	hij liep

Volt. tegenw. tijd:

<i>ham karli hai</i>	ik heb gedaan	<i>ham calli hai</i>	ik heb gelopen
<i>tu karle hai</i>	jij hebt gedaan	<i>tu calle hai</i>	jij hebt gelopen
<i>u karis hai</i>	hij heeft gedaan	<i>u calal hai</i>	hij heeft gelopen

Volt. verl. tijd:

<i>ham karli rahili</i>	ik had gedaan	<i>ham calli rahili</i>	ik had gelopen
<i>tu karle rahile</i>	jij had gedaan	<i>tu calle rahile</i>	jij had gelopen
<i>u karis rahá</i>	hij had gedaan	<i>u calal rahá</i>	hij had gelopen

Voortdurende tegenw. tijd:

<i>ham karat, calat rahilá</i>	ik ben aan het doen, lopen
<i>tu karat, calat rahe hai</i>	jij bent aan het doen, lopen
<i>u karat, calat rahe hai</i>	hij is aan het doen, lopen

Voortdurende verl. tijd:

<i>ham karat, calat rahili</i>	ik was aan het doen, lopen
<i>tu karat, calat rahile</i>	jij was aan het doen, lopen
<i>u karat, calat rahá</i>	hij was aan het doen, lopen

Tegenw. toekomstige tijd:

<i>ham karab</i>	ik zal doen	<i>ham calab</i>	ik zal lopen
<i>tu karihe</i>	jij zal doen	<i>tu calihe</i>	jij zal lopen
<i>u karigá</i>	hij zal doen	<i>u caligá</i>	hij zal lopen

Verl. toekomstige tijd:

<i>ham karti</i>	ik zou doen	<i>ham calti</i>	ik zou lopen
<i>tu karte</i>	jij zou doen	<i>tu calte</i>	jij zou lopen
<i>u karat</i>	hij zou doen	<i>u calat</i>	hij zou lopen

Gebiedende wijs:

kar! cal!

Aanvoegende (wensende) wijs:

...(djeme) <i>ham kari, cali</i>	(opdat) ik doe, lope
...(djeme) <i>tu karihe, calihe</i>	(opdat) jij doe, lope
...(djeme) <i>u kare, cale</i>	(opdat) hij doe, lope

***Groep 2 (stam eindigend op een klinker):**Onbepaalde wijs (infinitief):

rowe 'huilen', *lewe* 'nemen' Stam: *ro, le*

Onvoltooid tegenwoordige tijd:

<i>ham roilá</i>	ik huil	<i>ham leilá</i>	ik neem
<i>tu rowe hai</i>	jij huilt	<i>tu lewe hai</i>	jij neemt
<i>u rowe hai</i>	hij huilt	<i>u lewe hai</i>	hij neemt

Onvoltooid verleden tijd:

<i>ham roili</i>	ik huilde	<i>ham leili</i>	ik nam
<i>tu roile</i>	jij huilde	<i>tu leile</i>	jij nam
<i>u rois</i>	hij huilde	<i>u leis</i>	hij nam

Volt. tegenw. tijd:

<i>ham roili hai</i>	ik heb gehuild	<i>ham leili hai</i>	ik heb genomen
<i>tu roile hai</i>	jij hebt gehuild	<i>u leile hai</i>	jij hebt genomen
<i>u rois hai</i>	hij heeft gehuild	<i>u leis hai</i>	hij heeft genomen

Volt. verl. tijd:

<i>ham roili rahili</i>	ik had gehuild	<i>ham leili rahili</i>	ik had genomen
<i>tu roile rahile</i>	jij had gehuild	<i>tu leile rahile</i>	jij had genomen
<i>u rois rahá</i>	hij had gehuild	<i>u leis rahá</i>	hij had genomen

Voortdurende teg. tijd:

ham rowat, lewat rahilá
tu rowat, lewat rahe hai
u rowat, lewat rahe hai

ik ben aan het huilen, nemen
 jij bent aan het huilen, nemen
 hij is aan het huilen, nemen

Voortdurende verl. tijd:

ham rowat, lewat rahili
tu rowat, lewat rahile
u rowat, lewat raha

ik was aan het huilen, nemen
 jij was aan het huilen, nemen
 hij was aan het huilen, nemen

Tegenw. toekomstige tijd:

ham robe ik zal huilen
tu roihe jij zal huilen
u roigá hij zal huilen

ham lebe ik zal nemen
tu leihe jij zal nemen
u leigá hij zal nemen

Verl. toekomstige tijd:

ham roiti ik zou huilen
tu roite jij zou huilen
u rowat hij zou huilen

ham leiti ik zou nemen
tu leite jij zou nemen
u lewat hij zou nemen

Gebiedende wijs:

row!, le!

Aanvoegende (wensende) wijs:

... (djeme) *ham roi, lei*
 ... (djeme) *tu roihe, leihe*
 ... (djeme) *u roi, lei*

(opdat) ik huile, neme
 (opdat) jij huile, neme
 (opdat) hij huile, neme

GRAMMATICALE INDEX

- Aanwijzende voornaamwoorden 1 B2, 2 B1, 7 B5, 12 A2, 13 A1, 19 A3, 20 A2,3
- Achtervoegsel *-go* na telwoord 10 B4
- Achterzetsel *ke* 'van(daar), uit' 3 B2,
(soort) 7 B1,
(bezittelijk) 7 B2,
'om te' 9 A2,
(na lijdend voorw.) 9 A8, 10 B7, 17 A6,
khátin 'voor' 20 A6,
men 'in' 9 A7
par 'op' 12 A4
se 'met' 9 A7,
'uit, vandaan' 4 B5,
talak 'tot' 18 A2
- Achterzetsel uitdrukkingen: *ke áge* 'voor' 14 A1
ke bagal men 'naast' 18 A1
ke bic men 'tussen (in)' 13 A4, 18 A1
ke ipár se upár 'van de ene kant naar de andere kant' 18 A1
ke khátin 'voor' 19 A4
ke kináre 'lang de oever' 18 A1
ke lag(w)e 'naar (toe)' 14 A1
ke nicce 'onder' 16 A5
ke piche 'achter' 16 A5
ke uppar se 'van bovenaf' 17 A2
men se '(van)uit' 18 A1
nicce se 'onder vandaan' 17 A2
par se 'vanaf' 17 A2
- Bepaald lidwoord (weglaten) 9 A7
- Bepaalde en onbepaalde zelfstandige naamwoorden 2 B3
- Betrekkelijk voornaamwoord *jaun* 12 A3
- Bezitsrelatie 6 B1
- Bezittelijke voornaamwoorden 1 B3, 6 B1, 15 B4
- Bijvoegelijk naamwoord + *wálá* 11 B5
- Bijwoord + *wálá* 14 A2
- Cáhi* 'moeten' 15 B3
- Ekko ná* 'geen enkele' 13 A5
- Gebiedende wijs 15 B1, van *áwe* en *jái* 7 B3,
beleefd, *baithe* 10 B3,
samengesteld 9 A3
- Hulpwerkwoord *hai* 4 B4,
van modaliteit 10 B8, 11 B1

Imperatief (zie gebiedende wijs)

Lijdende vorm 13 A2

Manlijke en vrouwelijke uitgangen 5 B6

Meervoudige bezittelijke voornaamwoorden 8 A4

Meervoudsuitgangen *-an* en *-n* 8 A1, 10 B9

Meervoudsvormen van persoonlijke voornaamwoorden 8 A2

Meervoud van aanwijzende voornaamwoorden 12 A2

Meewerkend voorwerp + *ke* + onderw. + *lage* 5 B1

Onbepaalde wijs van *gire* 'vallen' 20 A8

Onbepaald lidwoord 3 B5, 7 B7, 11 B3

Onregelmatig werkwoord *áwe* 'komen' 4 B3, *jái* 'gaan' 5 B3

Oorzakelijke werkwoorden 20 A4

Ovetreffende trap 9 A6, 14 A3

Overzicht van de vervoeging van werkwoorden groep 1 en 2: na toelichting bij les 20

Persoonlijke voornaamwoorden 2 B2, 3 B4, 4 B2,

met 'ook' 5 B2, 8 A5,

met nadruk 7 B5, 17 A5

Reduplicatie 18 A4

Samengestelde gebiedende wijs 9 A3

Samengesteld woord *lejái* 'meenemen' 20 A5,

naujawán 'jongeman' 9 A5

Telwoord *duno* 'twee' 10 B5

To (voorgond) 7 B6, (afzwakken van gebiedende wijs) 11 B2

Toekomstige handelingen 19 A2

Vervoeging van werkwoorden groep 1: 5 B4, 10 B1,

groep 2: 15 B2,

eindigend op *-ái* 16 A3,

eindigend op *-ye* 16 A2,

áwe 'komen' 4 B3

hai en *báte* 4 B1, 8 A3

jái 'gaan' 5 B3

Verzelfstandiging van bijvoeglijke naamwoorden 11B4

Voegwoorden *cáhe* en *tabbo* 17 A3

Voltooid tegenwoordige tijd 10 B2, van *uge* 'opkomen' 17 A4

Voorgrond *to* 7 B6

Vragend voornaamwoord *kaun* 'welk(e)?' 3 B3

ke 'wie?' 10 B6

Vraagzinnen 1 B1

Weglaten van *hai* 6 B2,

van bep. lidwoord 9 A7,

van onbep. lidwoord 7 B7,

van onderwerp 4 B7, 5 B5, 13 A3, 16 A4

Werkwoord + *wálá* 3 B1, 15 B5

Werkwoordsuitgang *-ke* 9 A1, 17 A1

Werkwoordsvormen *hai* en *báte* 'zijn' 4 B1, 8 A3
Woordvolgorde 1 B1, 8 A6, 12 A5, 20 A4
Zelfstandige naamwoorden 2 B3
Zelfstandige naamwoorden + *wálá* 4 B6, 14 A4

WOORDINDEX

ab	nu	batáwe	vertellen
abbe	nog, bijna	báte	zijn
acchá	goed, oké	bát-cit	gesprek
ádmí	man	batiyái	praten
áge	voor	bacái	redden
agore	wachten	báwá	rechts
aisan	zo'n	bedi	bed
áj	vandaag	betá	zoon
ájá	vaders vader	betwá	zoon
áji	vaders moeder	bháí	broer
ám	manja	bhandári	kok
andá	ei	bhar	vol
ápan	(bez. voorn.w.)	bharal	gevuld
apane	zelf	bhet kare	ontmoeten
ápke	uw, van u	bhetái	ontmoeten
aur	en	bhi	ook
aurat	vrouw	bhittar	binnen
auro	meer	bhojan	maaltijd
áwe	komen	bhukh	honger
badari	wolken	bhothar	bot
bagal	naast	bic men	tussen
bahare	buiten	bicháwe	spreiden
bahin	zuster	bichauná	beddegoed
bahut	veel, erg	bilár	kat
baiṭhe	zitten	bisál	geweldig
bákas	kist	bise men	over
baki	maar	biṭiyá	dochter
banáwe	maken	bláw	blauw
band	dicht	blus	bloes
banti	band	bole	zeggen
báp	vader	botal	fles
bár	haar	broki	brug
bárbir	kapper	buk	boek
báre	aanmaken	burháí	oud
barhinyá	mooi	burhinyá	oude vrouw
barká	groot	burhwá	oude man
barkwá	oudste	butáwe	uitmaken
bartan	borden enz.	cabáwe	kluiven
baskitá	mand	cahare	klimmen
bát	woord(en)	cáhe	hoewel

cáhi	moeten
calan	patroon, gedrag
cale	lopen
chápá	plaat
chátá	paraplu
chile	scheren
chitir-bitir	rommelig
chotá	klein
churi	mes
cij	ding
cirág	lamp, licht
cirai	vogel
citthi	brief
cimmaj	lepel
cinhe	herkennen
cokh	scherp
culhá	kookvuur
dáfe	keer, maal
dahiná	links
dárho	baard
dás	das
dekhe	zien
dekháwe	(ver)tonen
des	land
dewál	muur
dewe	geven
dhanbád	dank
dhar	angst
dhare	zetten
dhaure	hollen
dher	veel
dhowe	wassen
dibbá	doos
din	dag
dubbar	mager
dudh	melk
dukán	winkel
dukándár	winkelier
dukándárin	winkelierster
duno	de twee
dusar	ander(e)
dusará	tweede, andere
ehin	dit, deze, hij
ehun	dit, deze hij ook

ek	een
ekát	enkele
ekdam	helemaal
eke	het 3de,4de naamval
ekko ná	geen enkele
ekwá	de andere(n)
ese	ermee
fális	koffer
fás	vaas
forku	vork
garam	warm
gári	wagen
garhu	zwaar
gánw	dorp
ghás	gras
ghar	huis
ghari	horloge
ghume	wandelen
gilás	drinkgerei
gire	vallen
gulábi	rose
hán	ja
haddi	bot
halluk	licht (gewicht)
ham	ik
hamár	mijn
hamke	(van) mij
hamlog	wij
hamlogke	(van) ons, onze
hamár	mijn, van mij
hamare	mij
hariyar	groen
háth	arm, hand
hathauri	hamer
hauwá	wind
hauwái jaháj	vliegtuig
hinjá	hier
howe	worden, gebeuren
hunwá	daar
i	dit, deze, hij (dichtbij)
idhar	vanaf hier
ipár	deze kant
isab	zij (dichtbij)

isabke	hen (dichtbij)	khusi	blij
jabáb	antwoord	ki	of
jagahá	plaats	kináre	oever
jáhá	waar (betr. v.w.)	kobbá	kom, schaal
jaháj	schip	koi	iemand
jái	gaan	koránti	krant
jaise	zoals	koṭhri	kamer
jákit	jasje	kude	springen
jamin	grond, vloer	kukru	keuken
jáne	weten, kennen	kursi	stoel
jaun	die, dat (betr.v.w.)	kuch	iets
jawán	jong	kumári	jufvrouw
jháre	vegen, harken, kammen	kuttá	hond
ji	(beleefdheids frase)	lagáwe	spreiden, aanbrenge
jutá	schoen(en)	lage	beginnen
juthá	vuil, gebruikt	lahangá	rok
ká	wat	lál	rood
káhá	waar	lalchau	roodachtig
kaise	hoe	lalká	rode
kait	kant	lambá	lang
kalam	pen	larká	kind (jongen)
kám	werk	larki	meisje
kamári	deur	laundá	jongen
kamásut	ijverig	láwe	halen
kamkartá	werknemer	lejái	meenemen, brengen
kantoro	kantoor	leskattá	luilak (manlijk)
kaprá	kleren	leskattin	luilak (vrouwelijk)
kare	doen	letharáil	vuil
kariyá	zwart	lewe	nemen
kási	kast	likhe	schrijven
kaun	welk(e)	log(an)	(meerv. levenden)
ke	wie	mái	moeder
ke	(2de, 3de, 4de naamval)	mail	vuil
kekar	van wie	máje	vegen, afwassen
khái	eten (w.w.)	Malái	Indonesië(r)
kháik	eten (zelfst. n.w.)	manai	persoon
kháli	alleen	mánge	willen
khátin	voor, om te	manṭer	monteur
khaliyáwe	leggen	mardáná	man
khetiyar	landbouwer	mástar	leraar
khirki	raam	mát	mat
khole	openen	matmail	grijs
khub	veel, erg	men	in
khulal	geopend	muh	mond, gezicht

Musalmán	Moslim	pás	voorbij
moṭá	dik	pásport	paspoort
ná	nee, niet	pátar	dun
nadi	rivier	páth	les
nahin	nee (met nadruk)	paṭloṭ	potlood
nám	naam	paunre	zwemmen
namaste	(Hindoe groet)	patháwe	sturen, zenden
nambar	nummer	pen	pen
náṭá	kort (van stuk)	per	boom
naujawán	jong, jongeman	phir se	opnieuw
náwá	nieuw	phul	bloem
nawká	nieuwe	piche	achter
nicce	onder	piyás	dorst
nikare	eruit komen	piyar	geel
ohin	hij, dat, die (nadruk)	piyarchau	geelachtig
ohinsab	zij, deze (allen)	piye	drinken
ohun	hij, dat, die ook	ponche	afvegen
ohunlog	zij, die ook	punche	vragen
okar(e)	zijn, haar	purán	oud
oke	hem, haar 2de, 3de, 4de naamv.	pustak	boek
oman	erin	radio	radio
opar	erop	rakam	soort, manier
oṛhni	hoofddoek	rang	kleur
oṭo	auto	range	kleuren
pahicáne	herkennen	rasta	straat, weg
pahilá	eerste	rowe	huilen
pahile	eerst	sab	al(le)
pahir	aantrekken	sabhan	zij (allen)
pajámá	broek	safá	schoon
pajáwe	slijpen	sake	kunnen
pakáwe	koken	salám	vrede (Persisch)
pakare	pakken	sanghatiyá	vriend(in)
palangá	plank	Sarnám	Suriname
paleti	bord	Sarnámi	Surinaams
palwár	familie, gezin	sastar	verpleegster
páni	water	sáth	samen
par	op	sawál	vraag
párák	park	se	met, tot, uit
paráni	echtpaar	sikháwe	onderwijzen
pardá	gordijnen	sikhe	leren
pardesi	buitenlander	sipáhin	politie
parhe	lezen	skul	school
pári párá	om de beurt	sonth	overhemd
		srímán	meneer